Persian Texts Relating to Zoroastrianism.

صد در نثر و صد در بندهش

SADDAR NAṢR

AND

SADDAR BUNDEHESH.

EDITED BY

ERVAD BAMANJI NASARVANJI DHABHAR, M.A.

Lecturer in Avesta and Pahlavi,

Mulla Feeroze Madressa.

PUBLISHED BY

THE TRUSTEES OF THE PARSEE PUNCHAYET FUNDS AND PROPERTIES.

1909.
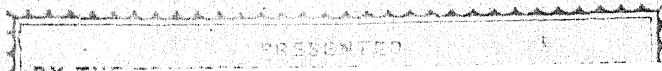
Bombay:

PRINTED AT THE

BRITISH INDIA PRESS, BYCULLA.
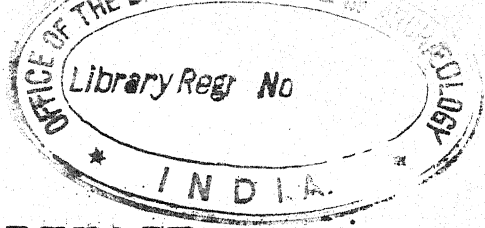
PREFACE.

Office of the Trustees of the Parsee Punchayet Funds and Properties.

THE Trustees of the Parsee Punchayet Funds and Properties have made arrangements to get the texts of Sanskrit writings on the subject of the Parsee religion and the texts of the unpublished Pahlavi, Pazend and Persian literature prepared and published. The work of preparing the texts of the two Saddars published in this Volume was entrusted to Ervad Bamanji Nasarvanji Dhabhar, M. A. The Trustees offer their best thanks to Ervad Dhabhar for the careful way in which he has done his work.

BOMBAY, 22nd *October*, 1909. } JIVANJI JAMSHEDJI MODI, *Secretary.*
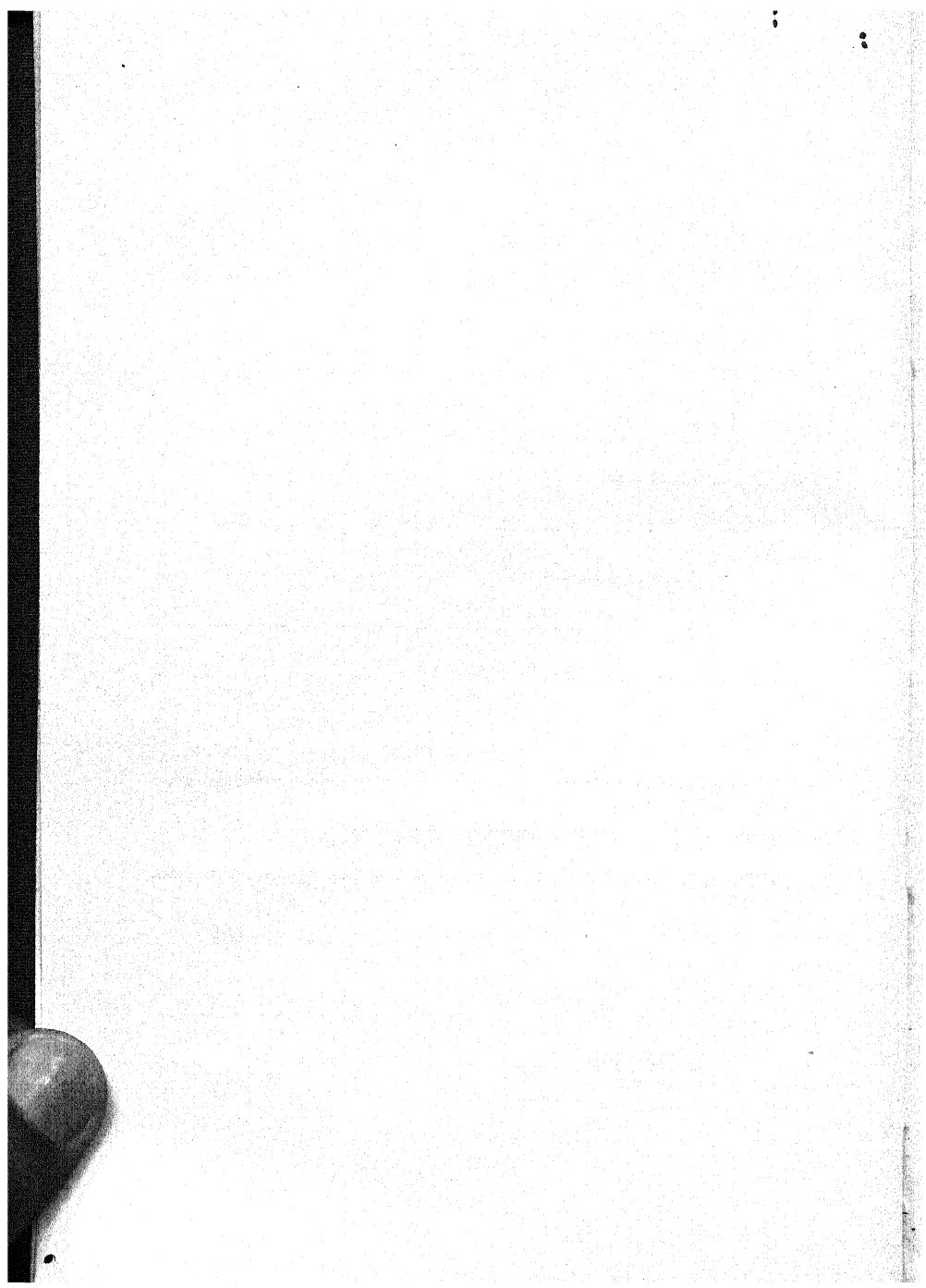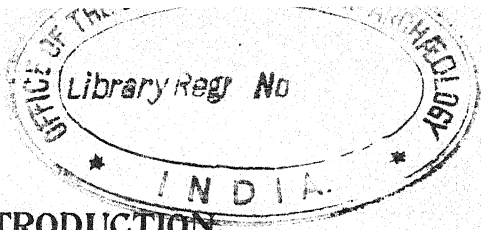
INTRODUCTION.

The Rivāyats.

The Rivāyats which are written in Pahlavi and in Persian are records of religious laws and doctrines, customs, legends and traditions of the Parsees. Persian Rivāyats are of two kinds, (*i*) old Rivāyats, and (*ii*) new or greater Rivāyats. In the old Rivāyats are included the Saddars and compositions of a like nature. New or greater Rivāyats are collections of the answers given by the priests of Persia to the questions proposed to them by their co-religionists in India, and hence different groups of answers are generally named after those who were expressly sent to Persia for obtaining religious information on moot and obscure points, *e. g.*, the Rivāyat of Nariman Hoshang, the Rivāyat of Kaus Kamdin, &c.(1) This latter class of Rivāyats occupy a period of nearly 300 years dating from 1478 A. C. when Nariman Hoshang of Bharutch brought letters to India from Sharfâbâd and Turkâbâd in Persia, down to the year 1773 A. C. when Mulla Rustam Kaus Jalâl brought, from Yazd and Kermán, the *Ithoter* Rivāyat embodying the answers to 78 questions proposed by the Parsees of India to the priests of Iran.(2) This "revival of Parsee literature in India proceeded from Karmán, where the learned tradition always was kept more free from foreign influence and dates at the earliest from the end of the thirteenth century.

(1) *Vide* the preface to the Gujarati Rivāyat of Dastur Darab Hamajyar, published in 1896 A. C., by Ervad Rustamji Jamaspji Dastur Meherji Rana.

(2) *Vide* the *Parsi Prakāsh*, Part I, pp. 6-17, 39. 50 ; Part X, p. 839 and p. 843 by Bomanji Byramji Patel, and Grundriss der Ir. Ph: Die Pahlavi-Litteratur:—The Rivāyats, pp. 125-127, by Dr. E. W. West. *Vide* also K. R. Cama Memorial Volume, pp. 173-174, edited by Shams-ul-Ulama Jivanji Jamshedji Modi, B.A.

In its subsequent development it may be divided into three parts, which partake, on the whole, of a more scientific and learned character, in our sense of the terms, than the former periods. . . . . The second division of these Parsee writings composed in Persian, exhibits a sort of Talmudic literature, the Rivāyat, digests of the religious rules for the casuistry of common life, dogmatical and legendary treatises, the Shâyist-Nâshâyist, the Saddar, 'Ulamâi Islâm, Jâmâspnâma, &c. Not long after were composed the poetical redactions, of these and older works, *e. g.*, of the Ardâî-Vîrâf and the Saddar-i-Nazm, and original poetical compositions, such as the Zartushtnâma and Kissai Sanjân."(1)

The Saddar.

We have seen that the Saddar is a Rivāyat. The word Saddar signifies a hundred gates or chapters. One hundred principal subjects, religious and moral, are incorporated in the Saddars: hence the name. In the Saddar-i-Nazm or metrical Saddar, a poetical redaction of the Saddar Nasr or prose Saddar, the Zoroastrian religion is compared to a city having one hundred gates, each leading to wisdom. The author says therein that whoever finds his way through any of these gates into the city is freed from sin and that in the city of the religion founded by Zarathushtra, the way to salvation can be found only through these hundred gates.(2)

---

(1) *Vide* "Contributions to the Knowledge of Parsee Literature", by Dr. E. Sachau, in the Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, Vol. IV. (new series), 1870.

(2) *Cf.*, the following lines from the introduction to the Saddar Nazm :—

زراتشت شهری بنا کرده است ∴ درو صد در از غیب وا کرده است

بهر در که یابی در آن شهر راه ∴ بیابی بهشت و رهی از گناه

زراتشت بنگر چه دین پرورست ∴ که در شهر دینش ره از صد درست

This importance claimed for the Saddar by its author was continued for generations in India in the absence of any correct study of Avesta and Pahlavi. Before the foundation of correct Avestan scholarship, the rudiments of Zoroastrianism were often taught to his disciples by a priest from the Saddar, aptly called "an excellent text-book of Parsîism".(1) Again so much weight was attached to the Saddars by the Parsee priests of India that, in the compilation of the original Rivāyats we find them justifying the answers to the religious questions, more often than not, by long quotations from them. (2)

Importance attached to the Saddar.

There are two metrical versions of the prose Saddar, now extant. One is the Saddar Nazm or metrical Saddar, and the other is what is generally known as the Saddar-i-Bahar-i-Tavil or the long-metre Saddar. The former was composed from the prose Saddar by Iran-shah(3), son of Malek-shah

Versions of the Prose Saddar.

---

(1) Darmesteter : S. B. E., Vol. IV., Introduction, p. XVI.

(2) *Cf.*, for example, Dastur Darab Hormajyâr's Rivāyat.

(3) *Cf.*, the following lines from the Introduction to the Saddar Nazm :—

بایران شہ آن مرد مشہور بود ∴ ملک شاہ را در جہان پور بود

"That man was known as Irân-shah ; Malek-shâh had a son in this world." Construing the first hemistich of this line in a different way, the late Dastoor Jamaspji M. Jamasp Asa, in his preface to the Gujarati translation of the Saddar-i-Bahar-i-Tavil or long-metre Saddar, calls the author of the Saddar Nazm, Shah-Mard. Thus construed, the translation of the first hemistich would be :—"That Shah-Mard was known in Iran" (supposing آن to be placed between Shah and Mard for the exigencies of metre). Again, *cf.*, the following line from the postscript to the Saddar Nazm, where the author calls himself Mard-Shah :—

چنین نظم بودست از مرد شہ ∴ ملک شاہ بودش پدر با فرہ

"Such is the poetic version of Mard-Shah ; the glorious Malek-Shah was his father." Dr. West thinks that this Mard-Shah was probably a brother of Irân-Shah, and that the former wrote down what the latter had composed. (Grundriss der Ir. Ph : Die Pahlavi-Litteratur, p. 123 § 113).

of Kerman in 864 A. Y.(1), *i. e.*, A. H. 900(2) or 1496 A. C., while the latter was composed by two laymen named Mulla Rustam Asfandyar of Khorassan and Mulla Behzad Rustam(3) in 973 A. Y.(4), *i. e.*, 1605 A. C. Similar attempts at versification of original religious prose texts are not unknown to students of Persian Rivāyats. For example, the Zartusht Nameh, it is stated, was first composed in Persian prose from Pahlavi by Dastur Kaikaus bin Kaikhusro, and then versified by

---

(1) *Cf.*, the following lines from the Introduction to the Saddar Nazm :—

همی از دری هیصد و شصت وچهار ∴ اسفندارمد ماه ای کامگار
ششم روز آن روز خرداد بود ∴ کزین نظم جان و خرد شاد بود

(2) *Cf.* the following lines from the postscript to the Saddar Nazm :—

ده و چار بود از محرم که من ∴ شقر کرده تاریخ آن در سخن

"It was on the 14th of Moharram that I made شقر the chronogram of the book." According to the *abjad* system, the consonants of the word شقر added together give A. H. 900.

(3) *Cf.*, the following lines from the postscript to the 16th Chapter of the Saddar-i-Bahar-i-Tavil or long-metre Saddar ;—

شانزده در را که گفتم رستم اسفندیار
بعد ازان مارش گزیده رفته است ازین دیار
پس نصیب او چنین بودست در ملک جهان
باقیاتش گفتم است بهزاد رستم تو بدان

(4) *Cf.*, the following lines from the postscript to the Saddar-i-Bahar-i-Tavil:—

از حساب یزدجردی نهصد و هفتاد و سه
نیک نیتش این سخنرا تو بدان ای روز به

This is the date of the book as found in one of the MSS. of it in the possession of Ervad Maneckji Rustomji Unvala. The late Dastur Jamaspji has given the year 900 A. Y. as the date of composition of the Saddar-i-Bahar-i-Tavil in the preface to his Gujarati translation of that work. Dr. West, on the authority of Dastur Jamaspji, gives 1531 A. D. as the Christian date of its composition. (*Vide* S. B. E. Vol. XXIV, Introduction, p. XXXVII and pp. 255, 256, note 3.) No MS. authority can be adduced for the verification of this latter date.

Dastur Zartosht Behram.(1) There is yet another Saddar called Saddar Bundehesh in Persian prose treating of the religious laws and customs and rites of the Parsees in nearly the same strain and written in much the same style as the Saddars described above.(2)

Translations of the Saddars.

Dr. Hyde has given a Latin translation of the Saddar Nazm in his *Historia Religionis Veterum Persarum* (A. C. 1700), and a Gujarati translation of the Saddar-i-Bahar-i-Tavil was first published in Bombay in A. C. 1844 and again in A. C. 1881 by the late Dastur Dr. Jamaspji Minochehrji Jamasp Asa. Dr. Spiegel has incorporated six extracts(3) from the Saddar Bundehesh with German translation in his *Die traditionelle Literatur der Parsen*, pp. 168-181 (A. C. 1860). That profound Pahlavi scholar, the late Dr. West, has furnished an English translation of the Saddar Nasr in S. B. E. Vol. XXIV (A. C. 1885).

Age and Author of the Saddar Nasr.

Nothing is known from the Saddar Nasr or the prose Saddar about the author who composed it, nor do we find therein any mention of the age of its composition. But we find in the introduction to the Saddar-i-Bahar-i-Tavil or long-metre Saddar, referred to above, that the prose Saddar was composed by three learned Dasturs or high priests named Vardast,

---

(1) *Cf.*, the following line from the postscript to the 16th Chapter of the Saddar-i-Bahar-i-Tavil :—

زرتشت نامه که کي کاوس کیخسرو بگفت
بعد ازان زرتشت بهرام نظم از دارا بسفت

(2) For the description and contents of the Saddar Bundehesh, *vide* below.

(3) The six extracts form Chapters 8, 9, 71, 73, 98-99 (upto § 3), and خاتمۀ کتاب (from § 18 to end) of our text of the Saddar Bundehesh.

Medyomāh and Syāvakhsh at the time of the Arab conquest. (1) Anyhow, the composition of the prose Saddar must be anterior to 864 A. Y., the date of composition of the Saddar Nazm.

Saddar Bundehesh: its title, age, and author.

From the fact of the Persian word Bundehesh spelt indifferently in a Rivāyat MS. Bu 29, Dr. West infers that the title Saddar Bundehesh is a misnomer and that the only plausible reading of the word is Sad Darband-i Hush,

(1) *Cf.*, the following lines from the Introduction to the Saddar-i-Bahar-i-Tavil :—

چون نزدیکی بود ایام دور هاشمین
برگزیده نیک کرداران و دستوران دین
وردست بزرگ و میدیو ماه اشو
با سیاوشان سر دستور اشو پاسخ شنو
با صلاح یکدیگر از گفتن چیزی که بود
از کتاب پارسی بیرون نوشتن بهر سود

Cf., also the following line from the Introduction to the Saddar Nazm :—

بزرگان زوستا و پازند و زند ∴ مرین صد درش را برون کرده اند

According to Dr. West, the author of the Saddar Nasr seems to have been Irân-Shâh Yazdiyâr mentioned in § 6 of the introduction to our text of the Saddar Nasr. (*Vide* Grundriss der Ir. Ph: Die Pahlavi-Litteratur, p. 123, § 113.) Who this Irân Shâh son of Yazdiyâr was, we cannot say with any certainty. We have seen above that one Irân-Shâh, son of Malek-Shâh, was the author of the Saddar Nazm. This Section 6 is found only in ES. and two other MSS. collated omit it. It seems to be merely an interpolation (*vide* our text of the Saddar Nasr and also S. B. E. Vol. XXIV, p. 2563, n. 2). One MS. of the Saddar Nasr, written in 1179 A. Y., No. 437 belonging to the Manekji Limji Hataria's Library, gives this section thus :—

اما بعد بدانند که این کتابیست از شایست وناشایست که دستوران و موبدان از دین وه مازدیسنان از تفصیر [تفسیر] زند بیرون آورده اند و بصد در نام نهاده اند تا بر مردمان آسان باشد و دران وقت خسرو شاه بن آدرباد موبدان موبد از خط پهلوی بخط دبیری نقل کرده است و دیگر بهمن بن پایدار بکتاب موبدان موبد نقل نموده و ایران شاه بن ایزدیار بن تشتریار بن آدرباد بخط دبیری آورده است که دستوران و موبدان و دانایان از زند وپازند واوستا تفصیر [تفسیر] کرده بودند

"the hundred door-bolts of the understanding." (1) But the reason why the book is called Saddar Bundehesh seems to be this that it has many subject-matters in common with the original Saddar Nasr and that, like the Pahlavi Bundehesh and unlike the Saddar Nasr, it opens with a description of the creation of the world and ends with a chapter on eschatology. The name of the author of the work has not been known; but its date can be ascertained from the fact that the oldest MS. of the Saddar Bundehesh is found in the Rivāyat of Kāmdin Khambayeti brought from Persia in 896 A. Y. This MS. is No. T 30 of the Navsari First Dastoor Meherji Rana Library, from which several copies seem latterly to have been made in India. (2) Thus the composition of the Saddar Bundehesh is intermediate between that of the Saddar Nasr and its poetical redaction, the Saddar Nazm, on the one hand, and that of another poetical redaction, the Saddar-i-Bahar-i-Tavil, on the other hand.

Saddar Bundehesh or Shāyast Nā-shāyast.

From sections 114, 115 of Grundriss der Ir. Ph.: Die Pahlavi-Litteratur, p. 123 (as described by Dr. West) and from S. B. E. Vol. V., p. LIX, note (3), we are led to infer that Saddar Bundehesh and Shāyast Nā-shāyast are two different treatises. But from an account of the Paris MSS. P 46, P 47 and of the MSS. Nos. 56, 116 (4) of the Ouseley collection in the Bodleian Library at Oxford, and again from the contents of the last two MSS. as given by Dr. West in section 15 (Grundriss: Die Pahlavi-Litteratur) we conclude without

(1) *Vide* S. B. E., Vol. XXIV., Introduction, p. XLV. and Grundriss der Ir. Ph: Die Pahlavi-Litteratur, p. 123 § 114.

(2) For a description of the MSS., see below.

(3) This note runs thus :—There is also a Persian treatise called Shāyast Nā-shāyast, which gives a good deal of information obtained from the Persian Rivāyats and copies of which are contained in the MSS. Nos. 56 and **116** of the Ouseley collection in the Bodleian Library at Oxford.

(4) For a description of these MSS., see Nos. 1952 and 1953 of the printed catalogue of MSS. of the Bodleian Library at Oxford.

hesitation that these MSS., one and all, contain the same treatise, call it by the name of Saddar Bundehesh or by that of Shāyast Nā-shāyast. The book was, perhaps, called Shāyast Nā-shāyast from its opening words, *viz.*, این دفتر شایست ناشایست (1). This is again borne out from the colophon to a MS. of the Saddar Bundehesh,(2) belonging to Dastur Kaikhosru Jamaspji and written in 1180 A. Y., which runs thus:—تمام شد پندنامهٔ دین بهی کتاب شایست ناشایست Spiegel's conjecture was right when he said that the Shāyast Nā-shāyast was, perhaps, identical with the Saddar Bundehesh(3). The title Saddar Bundehesh seems to have been given latterly to the work by Dastur Darab Hormajyār, who has drawn largely upon it under this title in his Rivāyat or more probably by his father, Dastur Hormajyār Sanjana, both father and son, being *rāwis* or compilers of Rivāyats. Dastur Burzor Kamdin, another *rāwi* or compiler of a Rivāyat, does not mention this work by its present name, although he has incorporated whole chapters from it in his Rivāyat.(4)

Contents of the Saddar Nasr.

The contents of the Saddar Nasr are varied and miscellaneous. At one time the author expounds a beautiful maxim of morality; at another time we find him expatiating on the importance and performance of a religious ceremony. Sometimes even a trifling subject is taken up and is clothed in a religious garb. To explain his subjects the author has drawn largely on the Pahlavi commentary of the Avesta. The contents are:—Faith in religion, the best of all good works (1); abstinence from even a trifling sin (2); the advantages of in-

---

(1) The Saddar Nasr opens with the words این کتابیست در شایست و ناشایست

(2) For a description of this MS., see below.

(3) "Vielleicht ist es den Saddar Bundehesh identisch, den dieser beginnt mit den Worten "این دفتر شایست ناشایست"— *Die traditionelle Literatur der Parsen*, p. 182.

(4) *Vide* Burzor Kamdin's Rivāyat.

dustry (3); not being hopeless of the forgiveness and compassion of Hormazd (4); performance of the Navazud and the Geti-kharid ceremonies (5); performance of six good works, *viz.*, the celebration of the Gâhâmbârs, observing the days of the guardian spirits, ceremonies in honour of the souls of our relatives, recital of the Khorshed and Mâh Nyâishes, and the celebration of the Rapithwin ceremony (6); reciting certain prayer after sneezing (7); submission to the authority of high priests (8); the sin of unnatural intercourse (9); the duty of wearing the sacred thread-girdle (10); the preservation of the house-fire (11); use of old and scanty clothing for covering the dead (12); performance of ceremonies in honour of the souls of our parents and relations (13); ceremonious interment of nail-parings (14); appreciation of the beauties of nature (15); fire to be kept continually burning when a woman is pregnant and also when a child is born (16); the proper cutting of a tooth-pick (17); marriage, a sacred duty; adoption (18); the merit and advantages of agriculture (19); liberality to the good and the worthy only (20); saying grace before and after meals (21); the merit of Jādangoi, *i. e.*, the duty of supporting, and interceding for, the poor (22); keeping domestic animals in check from injuring others (23); giving Parāhum (Hôm-juice) to a newly born infant (24); fulfilment of promise (25); selection of a sage or a high-priest for one's proper guidance (26); enquiry, when a doubt arises, whether an action be good or bad (27)(1); proper teaching of the Avesta (28); liberality to the good and the worthy only (29); the sin of spilling water and of drinking it at night (30); the feeding of dogs and their proper treatment (31); the crowing of a hen and the unseasonable crowing of a cock (32); digging up a corpse buried under

(1) Voltaire who has held up to contempt the pride of theological disputants and in whose pages the ridicule of church and priests is undisguised is so enamoured of this beautiful precept that he mentions it no less than four times in one of his works. He says that it is the abstract of all morality and will cut short all the disputes of the casuists.

the ground (33); refraining from much slaughter of cattle and the unlawful slaughter of them (34); performance of ceremonial ablutions (35); necessity of Bareshnum (purification ceremony) for men and women and the qualifications of a Bareshnumgar (purifying priest) (36); proper observance of the Farvadegân (the days of the guardian spirits) (37); abstaining from drinking from a cup belonging to a person of another religion (38); the proper maintenance of the sacred fire and the attending priest (39); submission to the authority of parents and priests and abstaining from harassing them (40); proper precautions to be taken in case of menstruous women, and the prayers incumbent on them to be recited (41); the sin of Hamimâl, *e. g.*, slander, committing rape, &c. (42); the merit of killing noxious creatures (43); the sin of walking bare-footed (44); repentance for every sin (45); the proper age for tying on the Kusti (sacred thread-girdle) (46); performance of the Sarosh ceremony on the death of a child seven years' old (47); the duty of not filling a cooking-pot to overflowing, lest the fire should be extinguished (48); removal of the ashes of a fire (49); the performance of morning ablutions (50); the duty of educating children (51); performance of the *darun* (sacred cake) ceremony on the day Khordad of the month Farvardin (52); performance of the *darun* ceremony in honour of the angel Behram while out on a journey (53); adoption: the adoption of a son by one's serving wife (54); eating bread with Hormazd Vāj (prayer in honour of Hormazd) if one is unable to consecrate the sacred case at the Navazud ceremony (55); the sin of making water while standing, and precautions necessary for making water (56); the sin of killing a hedgehog (57); performance of the *zindeh ravân* (ceremony for the souls of the living) once in one's lifetime (58); obedience to their husband, the only Nyāish for women (59); faith in religion (60); disadvantages of falsehood (61); advantages of truth (62); the sin of adultery (63); abstinence from committing theft and robbery (64); practising thanksgiving unto God and

doing other good deeds (65); performance of the Davājdeh Homâst ceremony for women (66); the sin of adultery (67); proper precautions to be observed by menstruous women (68); the sin of allowing sunshine to fall over a fire (69); precautions to be taken while carrying the dead (70); the sin of eating dead matter in the form of medicine (71); the sin of polluting water or fire with dead matter (72); abstaining for a year from using the produce of a cow, goat or fowl which has eaten dead matter (73); performance of morning ablutions (74); inspection and removal of any dead matter found in the water of irrigation (75); purification of a woman after child-birth (76); purification of a woman after still-birth (77); abstaining from eating meat for three days when death occurs in a family (78); advantages of liberality (79); the merit of reciting Ashem Vohu (the formula for righteousness) (80); procrastination (81); tying on the Kusti when rising from the bed (82); the sin of keeping fasts (83); prayer before sleeping (84); seeking advice of the wise and our relatives in every matter (85); the sin of killing a beaver (86); performance of the Sarosh ceremony for the first three days when death occurs in a family (87); the sin of using polluted wood (88); purification by Bareshnum of any one eating dead matter or polluting another with it (89); the sin of giving anything to sinners (90); the mode of purifying things polluted with dead matter (91); maintenance of the sacred fire and the attending priest (92); slander (93); reciprocation of benefits (94); prayers for the sun, moon and fire (95); improper mourning for the dead (96); treating the elders of religion with respect (97); correct teaching of the Avesta by the priests to laymen (98); teaching of Pahlavi only to the priests (99); the sin of molesting harmless persons (100).

Contents of the Saddar Bundehesh.

The contents of the Saddar Bundehesh are miscellaneous and without any gradation or system. The first and the concluding portions treat of cosmography and eschatology, and the rest give chiefly a disquisition on morals and Zoroastrian

legends, traditions and liturgy. The following are the contents :—Introduction—It is essential to know 'the proper and the improper' and to distinguish right from wrong. The creation of the world and the antagonism of Ahriman therein (1); the work of the seven archangels and their antagonists (2); revelation of the Mazdayasnian religion (3); acceptance of the religion by Vishtāsp on seeing the miracles of Zartusht (4); Zartusht, the best of God's creatures, superior even to the angels and archangels (5); every duty and good work should be done under the guidance of high priests (6); if the dead were to revisit this world, they would never commit sins (7); on the instability of the world (8); good works, and not the accumulation of wealth, will accompany us to the other world (9); why should the rich be more anxious about doing good and meritorious deeds than the poor (10); the punishment for every sin committed by the body is inflicted on the soul (11); what duties and good works done in this world please Auharmazd and the Amshāspends (12); the various grades of good works and sins (13); about courtezans (14); if a menstruous woman casts her glance on fire, water, and the barsam (sacred twigs), it is a sin (15); sun-light should not be allowed to fall on fire (16); Atash-Beherams (fire temples) should be erected in the places where there are Zoroastrians (17); when the world was created by God, fire showed its unwillingness to go there (18); fire should not be extinguished (19); the soul of Kershāsp (20); the preciousness of a righteous man and an Atash Beherām (21); if a man undertakes any good work in the name of an Amshāspend, he ought to bring it to an end to the best of his power (22); on the killing of noxious creatures (23); how the souls of the righteous and the wicked feel when the corpses are eaten away by dogs and birds (24); men should practise virtue now that only 3,000 years are left for the resurrection of the world (25); on the nourishment of cattle (26); on the value of Ashem Vohu (righteousness) (27); we should not put off till to-morrow what we can do to-day and should not

rely on our youth and wealth (28); children should not neglect their duty to their parents: parents have a share in the good works done by their children (29); a slave, once bought, should not be sold to a man of another religion (30); on the value of repentance for one's sins: the story of Jamshed (31); greater harm is done, by the deception of Ahriman, to one's soul than to one's riches or property (32); on the renunciation of friendship with a calumniator and a malefactor (33); chaste women: disobedient women: divorce (34); story of Hoshedar, Hoshedar Mâh and Soshyos (35); on Zartusht asking for immortality from Hormazd (36); the margarzân sins, *i. e.*, sins worthy of death (37); on commerce and laying out money at interest (38); one should extract, from his wife, a promise of participation in every duty and good work she performs (39); on the merit of the Ijashne ceremonial and Tars-i-Astudân (40); precautions to be observed by a menstruous woman (41); on the Geti-kharid and the Navazud (42); on Zindeh-ravân (43); for warding off any one disease, one should undertake to do a good work in the name of an Amshâspend (44); the commentary of Ashem Vohu and some other Avestic formulas (45); on the merit of consecrating the ceremonial of Ardavisur (46); on consecrating a Vendidâd for the removal of sins (47); what is Yazashne and why should it be performed (48); on the Sarosh ceremony and on consecrating clothes with the *darun* (sacred cakes) (49); the six Gâhâmbârs or season-festivals (50); the ceremony in honour of the souls of the departed, chiefly the Afringân (51); the ten days of Farvardegân (52); on reciting the Fravashi (prayer in honour of the guardian spirits) (53); when this world was created by God, man and fire and cattle showed their unwillingness to go there (54); on the performance of a Nyâish (55); on Mâh Nyâish (prayer for the moon) (56); on reciting Ormazd Yasht (57); on reciting the Sarosh Yasht (58); the meaning of saying grace before meals (59); on the tying on of the Kusti (sacred thread-girdle) (60); on marriage (61); on the merit of adoption (62); women should

lead a married life (63); daughters and sisters should be married at the proper age (64); on the sin of slander (65); on the consecration of Hamâdin (66); on the sin of adultery (67); on the sin of telling lies (68); women should obey their husbands, and children, their parents (69); on truthfulness (70); ill-gotten gain never prospers (71); on the Bareshnum ceremony (72); duties and good works should be done to extricate one's self from the punishment of hell (73); man's duties: proper care and precautions to be taken in using those things whose guardians are the seven Amshâspends (74), *viz.*, the sky (75), light (76), the earth (77), water (78), fire (79), trees and plants (80), air (81), metals (82), cattle (83), man (84); on tying on the Kusti and performing a Nyâish (85); on the bringing up of children (86); every one, on reaching his proper age, should select an angel for his guidance, or a wise man as a friend, or one versed in religion for his high priest (87); precautions to be observed while making water (88); it is a sin to walk without the Kusti at the age of fifteen and it is also a sin to walk without shoes (89); one should never say anything without having previously heard about it from a trustwortly source: the sin of sorcery (90); he who has repented of his sins will not go to hell except one who has committed adultery (91); when going to bed, an account should be made up of the day's good works and sins (92); on the ceremonies in honour of the souls of the departed (93); on the participation in the Gâhâmbâr festival: on Zindeh ravan: on eating meals without saying grace: on the ceremonial of Tars-i-Astudân (94); on the ten days of Farvardegân (95); on the precautions to be observed by a menstruous woman (96); how morning ablutions are to be performed (97); the five invisible things in the body of man, *viz.*, the vital spirit, the soul, conscience, intelligence and the guardian spirit (98); about the souls of the righteous and the wicked (99); on the soul of the person who has committed adultery (100). Conclusion:—on resurrection and future existence.

The following parallelisms will give us an idea of the close connection subsisting between the Pahlavi Shāyast-lā-Shāyast and the Saddar Nasr which is, in fact, a Persian Shāyast-lā-Shāyast (1):—

The Saddar Nasr and the Pahlavi Shāyast-lā-Shāyast.

Chapters of the Saddar.	Chapters of the Shāyast-lā-Shāyast. (2)	Chapters of the Saddar.	Chapters of the Shāyast-lā-Shāyast.
V	XII, 30	XXXV	XII, 21
VII	XII, 32	XXXVI	XII, 22-27
VIII	IX, 4; XII, 2	XLI	III, 33-35
X	X, 13	XLII	VIII, 14
XI	X, 3	XLIII	VIII, 19
XII	II, 95; XII, 4	XLIV	X, 12
XIV	XII, 6	XLV	VIII, 8-10
XVI	X, 4; XII, 11-12	XLVI	X, 13
XVII	X, 20; XII, 13	LI	X, 22; XII, 15
XVIII	X, 22; XII, 15	LIV	X, 21; XII, 14
XX	X, 23; XII, 16	LVI	X, 5
XXI	V, 4	LVII	X, 31
XXIV	X, 16	LXVI	XVI, 6
XXVII	X, 25, 27	LXVIII	III, 33-35
XXIX	X, 23; XII, 16	LXX	X, 10, 32, 33
XXX	X, 7; XII, 18, 19	LXXII	II, 76-78
XXXII	X, 30	LXXIII	II, 109-111
XXXIV	X, 8, 9	LXXVI	III, 15

(1) Shāyast-lā-Shāyast means 'the proper and the improper.' The Saddar Nasr opens with the words "this is a book about the proper and the improper." The Saddar Bundehesh has the same beginning.

(2) The quotations are from Dr. West's translation of the Shāyast-lā-Shāyast in S. B. E., Vol. V.

Chapters of the Saddar.	Chapters of the Shāyast-lā-Shāyast.	Chapters of the Saddar.	Chapters of the Shāyast-lā-Shāyast.
LXXVIII	XVII, 1-2	LXXXIX	II, 63-65, 105, 107
LXXX	IV, 14; X, 24	XCI	II, 112-117
LXXXII	IV, 10	XCII	VII, 9; XII, 3
LXXXIV	IV, 13-14; X, 24	XCV	VII, 3-5
LXXXV	X, 28	C	X, 17
LXXXVII	XVII, 3-4		

MSS. collated for the text of Saddar Nasr.

The following MSS. have been collated in the preparation of the text of the Saddar Nasr :—

(1) J 15, a manuscript in the possession of Dastur Kaikhusro Jamaspji Jamasp Asa. It is described by Dr. West in S. B. E., Vol. XXIV, Introduction, pp. xlii-xliii ; (2) MU, a manuscript belonging to Ervad Maneckji Rustomji Unvala. The text in this MS. occupies 52 folios and is written 13 lines to the page. The MS. is not dated ; (3) ES, a manuscript of the Navasari First Dastur Meherji Rana Library. It was copied by Dastur Erachji Sorabji Meherji Rana in 1229 A. Y. from a text of the Saddar Nasr written by Rustam Gushtasp Ardeshir in 1705 A. C. The original of this MS. ES has also been noticed by Dr. West in S. B. E., Vol. XXIV, Introduction, p. xliv. It has been only occasionally consulted, as 'it is generally more diffuse, without giving more information to the reader' (West: S.B.E., Vol. XXIV, Introduction, p. xliv).

In order to facilitate the reading of the text, it has been divided into paragraphs and sections as in the translation of it furnished by Dr. West in S. B. E., Vol. XXIV.

MSS. collated for the text of the Saddar Bundehesh.

The oldest text of the Saddar Bundehesh is embodied in the Rivāyet of Kamdin Khambāyeti, brought from Persia in 896 A. Y. The original copy of this Rivāyet is in the first Dastur Meherji Rana Library at Navsari (No. T. 30) from which various copies seem to have been made in India. A layman, Kāmdin, otherwise known as Kāmā Asā, an inhabitant of Cambay, was sent to Persia with several questions on religious matters for their solution (1). He brought a Rivāyet, latterly known after him, from the priests of Iran, addressed to several priests and laymen of Navsari and Cambay, among whom were Ervad Rānā Jesang, Ervad Mehryār Dahyon, Ervad Chāndā Pāhlan, Ervad Behrām Pāhlan, Behdin Māneck Chāngā Behdin Asā Behrām, Behdin Dahyon Chāngā, of Navsari; and Ervad Shāpur Hirā, Ervad Asā Neryosang, Ervad Jivā Khorshed, Behdin Nākhvā Asā, Behdin Bahman Syāvakhsh, Behdin Kayāmuddin Asā, Behdin Syāvakhsh Chāndā, Behdin Limbhāi Kāmdin, of Cambay.

The contents of this Rivāyet are of a miscellaneous character. They are:—(1) *Pursesh pasokh*, *i. e.*, questions on religious subjects, with answers, written in Avesta characters.

The colophon to this portion of the Rivāyet (folios 99-101) states that it was written by Shehryār Ardeshir Irach Rustam Irach in consultation or conference (ham-pursagîh) with Gîv Isfendyār Gîv in the city of Yazd, for the Parsees of India, at the instance of Dastur Shehryār Rustam, on *roz* Dae-pa-Adar, *mâh* Behman, in 896 A. Y.

(2) Commentary to Ashem Vohu, (3) paraphrase of a portion of Khorshed Nyāish (4), the number of Ahunvars to be recited in Afringan Gahambar and other Afringans, and the number of the sacred metallic twigs (*barsam*) to be used in the yasna ceremonial, (5) prescript about Bareshnum

(1) *Vide* Parsi Prakash, Part I (1878), p. 7.

(purification ceremony), (6) Mino-Kherad, (7) description of the 21 nasks, (8) the day Khordad of the month Farvardin, (9) the seven things kept by Jamshed in one of his mansions where they remained till destroyed by Alexander, (10) Ulamā-i-Islam, (11) commentary to Yatha Ahu Vairyo, (12) names of Hormazd, (13) description of some religious duties and sins, (14) commentary to five words of the Ahunvar, (15) on resurrection, (16) romance of king Noshervan, (17) commentary to the Avestic formulas—Khshnaothra, Ashem, Fravarânê, the Gâhs, Hormazd Bâj, Yathâ, Yenhe Hâtãm, Yasnemcha—in verse, (18) Ardâi Virâf Nâmeh in prose.

The colophon here (folios 143-144) states that this was written by Gîv Isfendyâr Gîv on *roz* Tir, *mâh* Bahman in the city of Yazd for the Parsees of India in 896 A. Y.

(19) the Saddar Bundehesh, (20) Mâr-nâmeh in verse, (21) the Saddar Nazm, (22) Jâmâsp-nâmeh, (23) questions, with answers, on religious subjects, (24) religious decisions called *vachar-i-din*, analogous to (22), (25) Patet, *i. e.*, the prayer for repentance.

The following MSS. are collated for the text of the Saddar Bundehesh: (*i*) M, a MS. belonging to Ervad Maneckji Rustamji Unvala. Our text is based on this MS. which is copied, word for word, from the original MS. described above. The colophon to the first part of this MS. states that it was finished, at Navsari, on *roz* Khorshed, *mâh* Spendarmat, in 927 A. Y. The colophon after the text of the Ardâi Virâf Nâmeh states that it was finished on *roz* Hormazd, mâh Dae, in 928 A. Y. The text of the Saddar Bundehesh in this MS. begins at folio 162*b* and ends at folio 191*b*, and is written 23 lines to the page. The last folio is lost and the writer's name is not known. (*ii*) E, a MS. belonging to the Navsari Meherji Rana Library. It was copied by the late Dastur Erachji Sorabji Meherji Rana from a MS. of the Rivāyet of Kāmdin Khambā-

yeti now in the Mulla Feeroze Library, the latter being written in 1040 A. Y. In this MS. the text of the Saddar Bundehesh occupies 161 pages and is written 14 lines to the page. This MS. contains, besides, two smaller texts:—(1) Sitâyesh-i-Si-roz (pazand bâ khat-i fârsi), pp. 162-204; (2) padvand-râyînîdârî, *i. e.*, nekâh bastan bâ ravesh-i Iran, pp. 206-221. (*iii*) K, a MS. belonging to Dastur Kaikhusro Jamaspji Jamasp Asa. This MS. exactly resembles the MS. M described in (*i*) with the exception of the first portion of the Rîvâyet, *viz.*, *pursesh-pâsokh*, being omitted. It was written at Navsari in 954 A. Y. and copied from the original MS. of Yazd described above, by Ervad Behram b. Kekobâd b. Hamajyâr b. Padam b. Kâmâ. Another colophon at the end, written probably in a different hand, states that the MS. was written in 954 A. Y. by Vekji b. Kukâ b. Hamajyâr b. Padam Sanjânâ. This MS. occupies 106 folios, several folios are lost, and the latter part of the Saddar Nazm is added by a different hand.

The text of the Saddar Bundehesh as given in the original MS. of Yazd is in a dislocated state and hence the MSS. M, E, K which are all descended from this MS. as described above have the same dislocations as in their original [1], owing to accidental displacement of folios in the oldest MS. The text is written continuously in all the MSS. without proper division into chapters or sections, and, moreover, it bears evident traces of grammatical decay in many places. This being the case, one would be certainly at a loss to trace the proper connection between the chapters at places where dislocations occur. Fortunately, the difficulty, in this case, was solved by another MS. of the Saddar Bundehesh. This MS. in the possession of Dastur Kaikhusro Jamaspji Jamasp Asa has been of material assistance in the restoration, to their proper position, of dislocated texts. All the additions and corrections, as

---

[1] For dislocations of text, *vide* foot-notes to Chapters 43, 69, 87, 90, 100 and خاتمهٔ کتاب

given in the foot-notes to our text of the Saddar Bundehesh, have been supplied from this MS. with only one or two exceptions. This MS. has the following contents:—(1) Saddar Bundehesh (folios 1-96); (2) on *hasti* and *nisti*, *i. e.*, existence and non-existence (folios 97-98); (3) the Zafar-Nâmeh of Buzarchemehr (folios 98-105); (4) some *nirangs* and several questions, with answers, on religious subjects (folios 105 to end). It was written in 1180 A. Y. by mobed Dârâb, mobed Framji Munajjam b. Dârâb Munajjam b. Rustam surnamed Hatâi b. herbad Dârâb b. Hirâ b. Chândâ b. Narsang b. Mahyâr b. Chândâ b. Vachhâ b. Mâhyâr b. Adar b. Pahlan b. Mobad b. Kayâmdin b. Zartosht b. mobed Hormazdyar herbad Râmyâr b. Shâpur b. Shehryar from a copy of Dastur Rustam Dastur Jamasp Behramshah who again copied from a book of Mehrban Kaus Darab who copied from a book of Gushtasp Ardeshir who wrote from a copy of Marzban Asfandyar Marzban. The original of this MS. was brought by Mulla Nâmdâr Jâvid Ardeshir from Iran and was copied in Bombay by the writer mentioned above who was an inhabitant of Surat. Another colophon at the end opens thus:—

تمام شد پند نامهٔ دین بهی کتاب شایست ناشایست

For facilitating the reading of our text, it has been divided into a hundred chapters to make it consistent with the title *saddar*, and the chapters have been divided into sections.

فهرست کتاب صد در نثر

فهرست کتاب صد در بندهش

باب صفحه

باب صفحه

کتابِ صد در نثر

بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر مهربان

آغاز کتاب صد در نثر

(۲) این کتابیست در شایست و ناشایست که از دین به مازدیسنان بیرون آورده است (۳) که واجب آنست هر کسي را دانستن این بکار داشتن (۴) و یک ساعت نشاید که ازین خالي باشند (۵) که چون خالي باشند هریکي را گناه بسیار بود و چون بجاي آورد مژده عظیم باشد

(۶)[1] درین وقت من دین بنده بهمن پایدار از کتاب موبدان موبد ایرانشاه بن ایزدیار بن تشتریار بن آذرباد تا هر که خواند و کار فرماید مژدی بروان ایشان رساند (۷) و این قدر که نبشته آمد کرفه دانند هر کدام بزرگتر و هر کسی کمتر ازین نشاید دانستن (۸) اگر زیاده بود شاید امّا اگر ازین کمتر بود نشاید دانستن[2] تا شکر نعمت ایزد افزونی بکرده باشند و ایزد تعالی اورا بجای نیکان رساند

(۹) و دیگر لطف و کرم ایزد ازین پیداست که مارا بیافرید با آلتی تمام و هیچ چیز از ما دریغ نداشت (۱۰) و هرچه بکار بایست مارا بداد (۱۱) بر سر همه مهتري گماشت که آن خرد است تا این آلتهارا بکار میدارد

(1) J15 omits § (٦) : MU has, for § (٦), the following :—

هر که خواند کار بندد مژده بروان آنکس فرستد

cf. SBE. Vol. XXIV : Introduction, p. XLIV and p. 256, note 2.

(2) J15, MU have, for the last seven words, the following :—

اما کمي نشاید تا شک نیاید

(۱۲) درود ایزد تعالی بروان اویژه زراتشت سفنتمان و دین آگاهان و پاکان و نیکان (۱۳) برروان آنکس باید که هرکاری که کند بدستوری خرد[1] دستوران کند[2]

در اول

(۱) اینکه میباید که بر دین استوان باشند و هیچ شک و گمان در دل نیاورند (۲) و حقیقتی باعتقاد کنند که دین به راست و درست که خدای بخلق فرستاد اینست که زرتشت آورده است اینست که من دارم[3] (۳) چه هرگاه که مردم چنین باشند و هیچ شک وگمان در دل نیاورده باشند هرکار وکرفه که از روزگار زرتشت تا این روزگار بکرده باشند و هرچه پس ازین تا رستاخیز کنند آنکس هم بهره بود (۴) چون روان او در شب چهارم برسر چینود پل رسد مهر ایزد و رشن ایزد حساب و شمار او بکنند (۵) اگرچه کرفه کم مایه کرده باشند هرکار و کرفه که بهدینان هفت کشور زمین کرده باشند اورا هم نصیب کنند تا کرفه بسنگ[4] زیاده شود و روان او ببهشت روشن جایگاه اشوان رسد

(٦) چه اندر دین پیداست که هرکار کرفه که بگمان کنند یعنی اندیشه چنان کنند که ندانم که این اعتقاد که من دارم بهتر است یا دیگران اعتقادها هیچ کرفه بروان او نرسد (۷) پس اول چیز بردین استوان بودنست و سر همه کرفها اینست

---

(1) ES omits this word. (2) For §§ (۱۲, ۱۳) J15, MU have the following:-
درود بر آنکس باید که هرکاری که کند بدستوری دستوران کند
(3) J15, MU omit the last four words. (4) MU adds یکتار موی مژه چشم

در دوم

(۱) اینکه جهد باید کردن تا هیچ گناه نکنند (۲) اگرچه گناهی خورد بود نباید گرفتن که این مایهٔ پس زیادتی ندارد[1]
(۳) چه اندر دین گفته[2] است که اگر چندانی مایه گناه که بسنگ یکتار موی مژه چشم گناه بیشتر از کرفه بود آنکس بدوزخ رسد (۴) و اگر چندانی مایه کرفه زیاده بود ببهشت روشن جایگاه اشوان رسد

(۵) پس اگرچه گناهی خورد بود نباید کردن بباید پرهیختن تا نکنند و بدین بیشک باشند

در سیوم

(۱) اینکه مردم میباید که پیوسته بخویشکاری مشغول باشند و از پس کار خویش باشند

(۲) چه اندردین پیداست که هرکس که از پی کار خویش[3] بود اگر درمیان آن کار رنجی و دشواری بدو رسد بدان جهان هریکی را دو عوض پاداش یابد (۳) اگر بفسادی مشغول باشد ودرمیان آنکار رنجی و زیانی بدو رسد بدان جهان بتر[4] عقوبت و پادفراه یابد

(۴) مثلا اگر کسی بخویشکاری و به شغل خویش میشود و دزدی در راه بدو افتد و قماش او ببرد یا جایگاهی بکشندش بدان جهان یکی را چهار باز دهندش (۵) اگر کشته شده باشد اشو باشد وگناهی که کرده باشد ازو پاک گردد و ببهشت برندش

---

(1) MU substitutes the following for the last eight words :—
نباید کردن بباید پرهیختن و این مایه پس زیادتی ندارد
(2) J15 پیدا (3) ES has, for the last four words, بکار خویش مشغول
(4) ES نیز.

(۶) امّا اگر بکاري باطل شود و دزدي در راه[1] بدو افتد و مالش ببرد و یا کشته شود چون بدان جهان افتد هر قماش که از آن ببرده باشد همچنان بود که او از آنکس ببرده است دیگر باره بعوض آن قماش پادفراه و عقوبت دهندش (۷) اگر اورا بکشته باشند همچنان بود که او کسی را بیگناه کشته بود و مکافات آن گناه را بدوزخ رسد

در چهارم

(۱) اینکه کسی نباید که از رحمت و آمرزگاري اورمزد نا امید باشد و دل بدان بنهد که مارا گناه بسیار است ببهشت نتوان رسیدن (۲) چه باشد که کار کرفه اندک مایه کرده باشد بود که بدان مایه اورمزد به افزوني بدو رحمت کند ببهشت رساندش

(۳) چه در دین پیداست که آن بار که زرتشت بهم پرسهٔ ایزد تعالی بود مردیرا دید که همه[2] تن او در دوزخ بود و پاي راست او[3] از دوزخ بیرون بود (۴) زرتشت از ایزد تعالي[4] پرسید که این مرد چه کس بوده است (۵) اورمزد به افزوني پاسخ کرد که او پادشاهي بوده است و سی و سه شهر پادشاهي داشت و بسیار سالها پادشاهي میراند (۶) و هرگز هیچ کاري نیک نکرد بلکه بسیار ستمگاري و بیدادي و ظلم میکرد (۷) قضارا یکي روز بشکار می شد بموضع فراز رسید گوسفندي را دید بسته (۸) پاره گیاه دور نهاده و آن گوسفند گرسنه

(1) J15 omits در راه (2) J15, MU omit همه (3) ES has یک پای راست. for پاي راست او (4) J15, MU omit تعالي.

بود (۹) و عزم گیاه خوردن میکرد اما بگیاه نمیرسید (۱۰) این
پادشاه پاي بدان گیاه زد پیش گوسفند افگند (۱۱) اکنون بدان
پاداش آن یکپاي او از دوزخ بیرون است وباقي[1] در دوزخ است

(۱۲) پس اگرچه گناهي کسی را جستر باشد هم ناامید نباید
بودن (۱۳) و آنچه طاقت دارند کوشیدن و کرفه کردن تا بدان
گناه گزارش بود چه ایزد به افزوني مهربانست بر همه کس

در پنجم

(۱) اینکه همه[2] بهدینانرا[3] میباید که جهدی تمام کنند
تا یشت بکنند و نوزود شوند

(۲) چه در دین ما هیچ کرفه زیاده ازین نیست (۳) و
در دین پیداست که اگرچه بسیار کار کرفه کرده باشند
بکروثمان نتوانند رسیدن مگر آنگاه که نوزود کرده یا گیتي
خرید یشته باشند (۴) و هیچ حال اگر بدست خویش نتوانند
کردن بباید فرمودن پس ناچار مي باید که گیتي خرید بیزند
همچنان بود که بدست خود یشته باشند

(۵) مرد و زن هردو[4] درین کرفه یکسانند البته نشاید که این
کار فرو گذاشتن چه سرهمه کرفهاي دین اینست (۶) چه در
دین[5] پیداست که دران روز که نوزود میکنند یا از بهروي گیتي
خرید می یزند سه بار روان او ببهشت رسد و جایگاه او بدو
نمایند بروي نثار کنند[6]

---

(1) ES has دیگرهمه تن for باقي. (2) MU, ES omit همه. (3) J15 omits بهدینان. (4) MU, J15 omit هردو. (5) J15 adds مازدیسنی اویژه. (6) MU, J15 add و باز گیتی آورند.

(٧) تفسیر گاهان آنست که[1] گاهان یعنی که جایگاه خویش آنروز در بهشت پدید آورده باشند

(٨) و اگر نوزود[2] نکنند یا گیتی خرید نفرمایند یشتن همچنان باشد که مردي غریب بشهري رسد و جایگاه نیابد که آنجا فرود آید (٩) اگرچه شهري خویش[3] باشد او در رنج بود[4] (١٠) پس بهیچ کرفه جایگاه در بهشت بدست نشاید آورد مگر بنوزودي کردن یا گیتی خرید فرمودن یشتن

(١١) معنی گیتی خرید یشتن آنست که در گیتی مینو خریده است و جایگاه خویش بدست آورد در مینو

در ششم

(١) اینکه چند کرفه آنست که چون کنند مزدهاي عظیم یابند و اگر نکنند بر سر چینود پل پادفراه گران بستانند (٢) یکي گهنبار است دوم فروردیان یشتن است سیوم روان پدران ومادران و دیگر[5] خویشان است چهارم هرروز سه بار خورشید نیایش است پنجم هر ماه سه بار ماه نیایش است یکبار که نو شود و یکبار که نیمه[6] شود و یکبار که باریک شود و ششم هر سال یکبار رفیتون یشتن است (٣) اگر نتوانند یشتن باید فرمودن تا از بهروي بیزند

(٤) این شش چیز بر همه کس فریضه است (٥) و هیچ یک نه آنست که اگراز وقت خویش درگذرد در شاید یشتن[7]

---

(1) MU, ES omit که گاهان. (2) MU omits نوزود. (3) MU خوش. (4) MU, J15 have for the last three words, در آن پی رنج باشد. (5) MU omits دیگر. (6) ES شب چهاردهم. (7) MU نشاید یافتن, and J15 نشاید گذر یافتن for در شاید یشتن of ES.

یا[1] اگر آن بود کہ یکبار[2] در گذرد و در دیگر بارہ دوچندان بکنند توجش آن نہ بشود[3] یا گناہ گذارش آن را سودی ندارد[4]
(٦) چہ آن ہر شش گناہ را گناہ پل خوانند یعني ہرکرا این گناہ جستہ بود برسر چینود پل باز دارند تا پادفراہ بوی رسد و ہیچ کرفہ بجاي آن نہ نشیند کہ اورا از عقوبت و پادفراہ برہاند

(۷) پس جہد باید کردن تا ہر یکی را بوقت خویش کردہ باشند تا پاداش یابند نہ پادفراہ گران

در ہفتم

(۱) اینکہ چون از کسی عطسہ فراز آید یک ایتہا اہو ویریو[5] و یک اشم وہو بباید خواندن (۲) زیراکہ در تن ما دروجی است و پیتیارۂ است کہ پیوستہ بامردم کوشد تا علتی و بیماري برمردم مستولی کند (۳) ودرتن ما آتش است کہ اورا چہرہ[6] خوانند و بتازي طبیعت خوانند و عطسہ غریزي خوانند (۴) با آن دروج پیوستہ کارزار میکند و اورا از تن مردم بازمیدارد (۵) پس چون آتش برآن دروج چیرہ شود واورا ہزیمت کند عطسہ از بہرآن آید کہ آن دروج بیرون آید

(٦) پس چنان باید کہ این باز بر خوانند و آن آتش را آفرین کنند کہ دیرگاہ بماناد[7] تا این دروج را شکستہ میدارد[8]
(۷) چون عطسہ از کسی دیگر شنود ہم این باز یعنی[9] بباید گفتن و این آفرین مینو بکردن

---

(1) J15 omits یا. (2) J15 adds ہنگام. (3) J15 میشود. for نہ بشود (4) ES ندارد. for دارد (5) MU اہنور (6) J15 چہر; ES, چعل (7) J15 بمان. (8) ES میداري (9) J15 omits یعني; ES معني.

در هشتم

اینکه دین بدستور باید داشتن و فرمانبرداري از دستوران بکردن و هرکاري که کنند بدستوری ایشان کنند

(۲) که در دین پیداست که اگر چندانی کرفه بکنند که برگ درختان و ریگ بیابان و قطره باران که نه بفرمان دستوران کنند و بی خشنودي ایشان کنند هیچ کرفه بروان او نرسد و کرفه که کرده باشند پاداش گناه یابند (۳) تا زنده باشد اورا اشو نشاید گفتن و چون بمیرد ببهشت نرسد و هیچ امشاسفندي بنزدیک او نشود (۴) و اورا از دست دیوان و اهرمن رها نکنند و از دوزخ رهائی نیابد (۵) چه کار کرفه آنگاه بروان رسد که بدستوري دستوران دین آگاهان کنند وده یک ایشان از آن کرفه بدهند

در نهم

(۱) اینکه از[1] غلامبارگی و مواجري کردن پرهیز باید کردن (۲) چه سرهمه[2] گناهاي دین اینست و در دین به ازین بتر گناه نیست و مرگرزاني بحقیقت ایشانرا شاید خواندن

(۳) اگر کسی بدیشان فراز رسد و ایشانرا[3] در میان آن کار ببیند[4] هردورا سر[5] بباید برید یا از شکم[6] بشکافد هیچ گناهش نباشد (۴) و[7] هیچکس را بی دستوري دستوران و[8] پادشاهان نشاید کشت بجز از غلامبارگی و مواجري

---

(1) MU omits از. (2) MU omits همه. (3) MU omits ایشانرا. (4) J 15 adds: نظر کند بکشند. (5) MU پس. (6) J15 شکم او for از شکم. (7) MU adds دیگر. (8) MU adds بیفرمان.

(۵) چه اندر دین گوید که غلامباره با آهرمن برابر است و
با افراسیاب و ضحاک و با تور براتروخش[1] که زرتشت را
کشت و با ملکوش که خواهد بودن و با از[2] سرور که در روزگار
سام نریمان بود و چندان گناه که ایشانراست (۶) و آهرمن
گنامینو[3] ازین کار[4] خرمتر می شود که از دیگران گناهان دستوران
واجب کردند[5] که[6] روان آنکس خود نیست می شود
(۷) چون با زنان کنند همچنان بود که با مردمان

در دهم

(۱) اینکه بر همه کس بهدینان و زنان و مردان هر که او
پانزده ساله شود فریضه است کشتی داشتن (۲) چه کشتی[7]
کمر بندگیست و طاعت داشتن مر خداي عزوجل را
(۳) اول کسی[8] که این کشتی داشتن پدیدار کرد جمشید
بود (۴) و آن جمله[9] دیو و دروج که نیست کرد بخوره[10].
کشتی داشتن بود
(۵) هرکسی که کشتی بر میان بست از نیمهٔ اهرمن بیرون
آمد و در نیمه اورمزدي رفت[11] (۶) و نیز تا کشتی بر میان
دارد هر کار کرفه که در هفت کشور زمین کنند او هم بهرهٔ آن
باشد (۷) مانند آنست که ایشان هما زور هما اشو میکنند و
این کشتی از بهر آن نهاده اند که مثلا کسی در کشمیر یا ایران
ویج[12] یا کنگدژ یا ورجم کرد کرفه کنند با ایشان هما زور نمی

(1) MU تور برا تور. (2) MU omits اژ. (3) J15 گناه for گنا مینو. (4) MU omits کار. (5) J15 پیدا کرده اند for واجب کردند. (6) MU adds از. (7) MU adds بر. (8) MU omits کسي. (9) MU omits جمله. (10) J15 بخود. (11) MU has آن نیمه اورمزدی ایستاده and J15 has از نیمه هورمزدی و نیمه اهریمني ایستاد for the last ten words. (12) MU, J15 ایران کویز.

توانیم کرد پس ایشان و ما[1] کشتی بر میان داریم هم بند و هم کرفه یکدیگر اند (۸) چون کشتی ندارد هیچ کرفه بدو نمیرسد بجز آنکه خویش کند[2] پس می باید که مردم بهیچ حال کشتی از میان باز نکند تا پیوسته کرفه بهدینان بدو میرسد

(۹) و آن چهار گره که بر میزنند[3] از بهر آنست که چهار گواهی میدهد (۱۰) گره اول آنست که اِقرار می آورد و گواهی میدهد بهستی و یگانگی و پاکی و بي همتائی ایزد بر افزوني (۱۱) دوم گره آنست که گواهی میدهد[4] بهدین مازدیسنان که گفتار ایزد است (۱۲) سیوم گره آنست که گواهی میدهد بر پیغمبري و رسولی بحق زرتشت اسفنتمان (۱۳) چهارم گره آنست که خوشتر می آورد و اِقرار می دهد و اِقرار[5] پذیرد که نیکی اندیشم و نیکی گویم و نیکی کنم (۱۴) و از همه[6] نهاده باشم و دین پاک بر[7] اینست که من بدان ایستادم

(۱۵) و دیگر چون امشاسفندان پذیره زرتشت آمدند هم کشتی برمیان داشتند و فرق میان ایران و انیران کشتی داشتن است (۱۶) بر زن و بر مرد هر دو فریضه[8] است[9] که البته نشاید که ندارد

در یازدهم

(۱) اینکه آتش خانه نیکو باید داشتن و آتش[10] نگاه داشتن تا نمیرد و چیزي پلیدي و ناپاکي بآتش نرسد و در سه گام زن دشتان پرهیز باید کردن

---

(1) MU با for وما (2) MU omits کند. (3) MU میدارند for بر میزنند
(4) J15 adds بهستي و درستي و راستي. (5) MU فراز. (6) MU omits همه.
(7) MU omits بر. (8) J15 فریزوان. (9) J15 adds کشتي داشتن.
(10) MU omits آتش.

(۲) چه هرگاه که آتش در خانه بود نیکو دارند هر آتش که در هفت کشور زمین است از آنکس خشنود باشد چون ایفیت بخواهند و حاجت خواهند زود روا شود (۳) و هرگاه که نیکو ندارد هر آتش که در هفت کشور زمین است از آنکس[1] آزار گیرد و حاجت که خواهد[2] روا نشود (۴) اگر کسی آتش خانه نیکو ندارد اگر[3] صد دینار بآدر گشسپ دهد هیچ پذیرفته نباشد و آن گناه از وي بر نشود

(۵) چه در دین بر پیداست که دادار اورمزد پادشاهي در بهشت اردیبهشت امشاسفندرا داده است و گفته است که هر که تو از وي خشنود نباشی وي را در بهشت رها مکن (۶) و این نیز در دین پیداست که هرگاه که آتش نیکو ندارند زنانرا آبستني[4] کمتر بود و فرزند نرینه کمتر زاید و مردرا نزدیک پادشاهان[5] حرمت کمتر باشد و سخن ایشان[6] قبول نبود

(۷) و هر آتشی که در خانه بمیرد سه درم و دو دانگ بمال آنکس زیان افتد یا از این خانه زیان افتد یا از جایکه بدو خواسته رسیدن نرسد

در دوازدهم

(۱) اینکه چون کسي بمیرد فرمان باید هرچند کهنه تر[7] جامه آغاز توانند کردن بهتر کنند (۲) الا[8] چیزي کهنه و سوده و شسته چیزي نو نشاید که در تن مرده رها کنند

---

(1) J15 adds پر (2) MU omits که خواهد (3) MU omits اگر (4) MU زایشني (5) J15 adds و آبروئي (6) J15 has و پذیرندش for سخن ایشان (7) ES کهتر (8) MU یعني to be read in connection with§ (1); J15 یا.

(۳) که در زند جد دیو داد میفرماید که چندانیکه زنی یکتار را دوک کند درتن مرده بگذارند بجز از آنکه ناچاره بود هر تاری را بدانجهان ماری سیاه در جگر آنکس آویزد که جامه آغاز کرده باشد (۵-۴) وهمان مرده خصم[1] او باشد و در دامن او آویزد و گوید که این جامه که درتن من کردی بخورد کرم وخراستر[2] شده بردرون بام چهارم بایستی نهاد تا هم روان مرا ازان سودی بودی و هم ترا این عذاب نبایستی کشیدن (۶) آنکس را ازان پشیمانیها بسیار آید و سودش ندارد (۷) پس احتیاط[3] باید کردن تا هرچند کهنه تر[4] جامه آغاز کنند

(۸) وچندانکه از پس تابوت نسا بتوانند رفتن بروند (۹) چه هرگامی را که از پس نسا شوند[5] سیصد استیر کرفه بود وهر استیر چهار درم بود چنانکه سیصد استیر هزار دویست درم بود[6] (۱۰) بهر گامی چندین کرفه بود

در سیزدهم

(۱) اینکه روان پدران و مادران و خویشان نیکو باید داشتن (۲) و چون روز ایشان باشد جهد باید کردن تا یزشن و میزد و درون و آفرینگان بکنند

(۳) چه در دین پیداست که هرگاه که روز ایشان باشد نه هزار و نه صد و نود و نه فروهر اشوان با خویش آورند و بخانه خویش آیند مانند آنکه بخانه خویشتن شود و قومی[7] را بمهمانی

---

(1) J15 همال (2) J15 خرفستر (3) J15 نیکو نگاه (4) ES کمتر (5) MU omits the last four words. (6) J15 omits the last seven words. (7) J15 گروهی

برد (۴) و چون درون و میزد و آفرینگان کنند[1] آن قوم[2] شاد شوند و آفرین کنند آن خانه را و کدخدا را و کدبانو را و کساني را که در آن خانه باشند

(۵) اما اگر میزد و درون و یزشن و آفرینگان نکنند از بامداد تا بوقت[3] روز[4] آنجاش بمانند و امید میدارند که مگر مارا یاد دارند (٦) پس اگر نیاورند روان ازان جا برگردند و تیزتر بر بالا[5] شوند و بگویند ای دادار اورمزد ایشان نمیدانند که همچنین ما ایشان بدانجهان می[6] باید آمدن و کسی را درینجهان رهائی نخواهند دادن (۷) اورا بدرون و میزد و آفرینگان کرده حاجت است نه آنکه مارا بدان حاجت است (۸) و لیکن اگر ایشان روزگار ما نگاه داشتندي ما گونه گونه بلاها از وي بگردانیدي و لیکن چون روزگار ما نگه نداشتندي ما یاري این خانه نتوان آمدن (۹) این مایه بگویند و دژم میگردند و از آنجا بشوند

در چهاردهم

(۱) اینکه چون ناخن حلال[7] کنند باید که در کاغذي کنند (۲) باژ سروش فراز باید گرفتن و سه ایتا اهو ویریو بگفتن (۳) بهر ایتا اهو ویریو بگفتن اوستا اینست .·. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(1) J15 گویند (2) J15 گروه (3) J15 adds هرگام (4) J15 adds دیگر
(5) MU تیز تر بر بالا for تیر پر تاوی بر بالا ES تیر پر تاب بالا
(6) J15, MU نمی. (7) J15 بخیل ; ES به چیند for بحلال کنند

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(۴) پس باژ چنانکه گرفته باشد پی درخط کند[1]

(۵) بدان دو ایتها اهو ویریو که باز میکند بهریکی از خطها قدری خاک درمیان ناخن کند (۶) اگر این باژ ندانند بواج سروش و آن سه ایتا اهو ویریو سه خط گرد برگرد ناخن بناخن گیر[2] کشیدن و باژ بکردن بدان ایتها اهو ویریو بسر ناخن گیر خاک درمیان ناخن کردن و بدشت[3] بردن (۷) باید که چهار انگشت زمین فرو برد و در[4] آنجا نهد و خاک فراز سرکند

(۸) که اورمزد بر افزوني مرغی بیافریده است که اورا اشو زشت خوانند و بهمن مرغ نیز[5] خوانند (۹) کوف نیز خوانند ناخن خورد

(۱۰) البته باید که ناسوده نگذارند که بسلاح جادوان بکار آید (۱۱) و نیز گفته اند که اگردرمیان خوردني افتد از بیماري باریک بیم باشد

در پانزدهم

(۱) اینکه چیزي بیند که بچشم نیکو آید بنام ایزد بباید گفتن (۲) چه اگر بنام ایزد نگویند آنچیز را زیاني افتد یا گزندي رسد گناهکار باشد تا معلوم باشد

---

(1) MU omits پي درخط کند. (2) MU omits ناخن گیر. (3) J15 بدست. (4) MU adds میان. (5) MU omits نیز.

در شانزدهم

(۱) اینکه چون زن آبستن درخانه باشد جهد باید کردن تا در آن خانه پیوسته آتش باشد و نیک نگاه داشتن (۲) چون فرزند از مادر جدا شود سه شبانروز چراغ باید افروخت اگر آتش می سوزند بهتر بود تا دیوان و دروجان گزندي و زیاني نتوانند کردن چه عظیم نازک مي باشد آن سه روز که فرزند زاید

(۳) که در دین به پیداست که چون زرتشت اسفنتمان از مادر جدا شد سه شب هر شبی دیوي با صد و پنجاه دیو بیامد تا زرتشت را هلاک کنند چون روشنائی آتش بدید بگریختندي و هیچ گزند و زیان نتوانستندي کردن

(۴) تا چهل روز فرزند تنها نشاید که بگزارند و نیز نشاید که مادر بچه پاي بر آستانه در سرای نهد یا چشم بر کوه افگند که گفته اند بدشتان[1] بد باشد

در هفدهم

(۱) اینکه چون خلال تراشند یا چوبی در بن[2] دندان خواهند کردن باید که پوست ندارد (۲) که اگر پوست اندک مایه بران بود چون در دندان کنند و بیفگنند اگر زن آبستن پاي بر آن نهد بیم آن بود که کودک بزیان آید

در هژدهم

(۱) اینکه مردمانرا جهد باید کردن تا در جواني زن بکنند و فرزند زایند (۲) و زنانرا همچنین بشوهر کردن رغبتی می باید که بود

---

(1) J15 بدیشان. (2) J15 omits بن; MU بین.

(٣) چه در دین پیداست که هر کار و کرفه که فرزند کند پدر و مادر همچنان بود که بدست خویش کرده باشند (٤) معنی پور[1] آنست که یعنی پول که بدین پول[2] بدان جهان رسند (٥) اگر کسی را فرزند نباشد بریده پول خوانند یعنی راه آنجهان بوی بریده است و بدان جهان نتواند رسیدن (٦) بر سر چینود پل بماند اگرچه بسیار کار کرفه کرده باشد بچینود پل گذر نتواند کردن و حساب و شمار او نکنند (٧) و هر امشاسفندی که آنجا فرا رسد اول این سخن پرسد که بدانجهان عوض خویش پدید آوردهٔ یا نه (٨) چون نیاورده باشد بروی بگذارند و روان او بر پل[3] پر درد و غم آنجا بماند

(٩) مثالش چنانکه کسی در بیابانی بود و بیم دد و دام بود و بدان نزدیکی شهری خویش بود و رود آب در پیش[4] بود و بدان رود گذر نشاید کردن پُلی بود میان در افتاده و بدان شهر نتواند رسیدن همیشه درآن حسرت[5] باشد که کاشکی پل درست بودی

(١٠) کار بفرزندان برین[6] جمله است (١١) پس دادار اورمزد بر مردمان ببخشود تا اگر کسی باشد که اورا علت آسمانی بود و فرزندش روزی نباشد اورا بفرمود تا کسی روان دوست را ستری[7] خویش کند و به فرزندی بپذیرد (١٢) چه هرگاه که کسی را[8] بگماشت آنکس بجایگاهٔ فرزند باشد و هرکار کرفه که او کند همچنان بود که بدست خویش کرده باشد

(١٣) و پس اگر کسی از دنیا بشود و ستر فرزند ندارد بر موبدان و دستوران و خویشاوندان او واجبست که ستر او

---

(1) J15, MU پول. (2) MU omits بدین پول. (3) J15 omits برپل. (4) MU omits آب درپیش. (5) Thus all. (6) J15 جهد. (7) MU بیداری. (8) J15, MU omit کسي را.

بگماشتن کہ کسی براي او پدید باید آوردن تا روان او از عذاب دوزخ بجهد (۱۴) چہ هرگاه کہ خویشان او تیمار ندارند چون بدان جهان روند روان آنکس در ایشان آویزد و گوید کہ من چیزي بچند سال اندوختہ بودم و رنج برده بودم بشما بگذاشتم و شما برگرفتید و در خرج خویش کردید و شفقت بروان من نیاوردید (۱۵) همچنین کہ من اینجا موقوف ماندم شمارا نگذارم کہ بر چینود پل گذر کنید تا ایزد داد من از شما بستاند (۱۶) پس رشن ایزد و مهر ایزد شمار او بکنند هرچہ آنکس از مال او گرفتہ باشد[1] هر یکی دینار را چهار حساب کنند و عوض باز ستانند (۱۷) و بدان جهان زرو سیم نباشد کرفہ کہ ایشان کرده باشند از روان ایشان باز گیرند بدین روان دهند (۱۸) ولیکن تا ستر نگمارند بر چینود پل نتوانند گذشتن و بجایگاهٔ خویش رسیدن

(۱۹) بر خویشاوندان هیچ کار فرض‌تر ازین کار نیست و هرگاه کہ ستر کسی بگمارند همچنان باشد کہ مرده را زنده کرده باشد و کرفہ آنرا حد و نهایتي نیست

در نوزدهم

(۱) اینکہ برزیگري کردن مانند آنست کہ کسی یزشن یزدان میکنند و حرمت[2] برزیگران بسیار باید داشت و رنج و پیکار از ایشان دور باید داشتن[3]

(۲) چہ اندر دین پیداست کہ هرکسی کہ درخت باز نشاند تا آن درخت و دار بر جایگاه باشد هرکسی کہ برآن درخت

---

(1) J15 adds و خرج کرد. (2) J15 ارج و حرمت گرامی. (3) MU omits the last nine words.

خورد هر کرفه که بسیري آن کند برزیگر چنان بود که بدست خود کرده باشد

(۳) اگر کسی بفرماید همچنین کرفه[1] بود[2] نونو روان اورا از آن راحتها و آسانیها میرسد (۴) غله و حبوب[3] و هرچه کارند همچنان باشد زیراکه هر که گندم و جو و دیگر دانها بخورد و کار کرفه کند کارندهٔ آن دانهارا همچنان بود که بدست خویش کرده باشد (۵) زیراکه جان مردم بعد از افرینش ایزد تعالي[4] از کنش برزیگر برپایست[5] (٦) چه هرگاه که کسی چیزي نخورد بمیرد پس آنکس که جان مردم از کنش او برپاي بود اورا ارجمند[6] و گرامي باید داشت

در بیستم

(۱) اینکه بر بهدینان واجبست[7] که پیوسته چیزي خوردني بارزانیان میدهند بجهت آنکه در دین گوید که چون کسی را چیزها بدهی تا بخورد هر کار کرفه که دران سیري کند آن کس که نان یا خوردني بدو داده باشد همچنان بود که بدست خویش کرده باشد (۲) و اگر گناهی کند آنکه خوردني بدو داده باشد بی گناه باشد (۳) اما باید که بهدین و ارزاني بود بجد دین مگر از سر ضرورت[8] چیزي بدهند و اگر نه گناه باشد

در بیست و یکم

(۱) اینکه چون نان خورند باید که [illegible]. [illegible]

---

(1) MU omits کرفه. (2) MU adds که بدست خود کرده باشد. (3) J15 دانه. (4) J15 آفریدگار. (5) E8 has for § (۵) the following ;— پس جان مردم بعد از خدای تعالي از برزیگران است. (6) MU عزیز. (7) J15 فریزوانست. (8) J15 adds و ناچاره.

[Pahlavi script] و [Pahlavi script] [Pahlavi script] بخوانند باختصار در
آفرینگان

(۲) چه در دین به مازدیسنان پیداست که چون میزد و
آفرینگان خواهند کردن باید که همه کس باز گیرند (۳) چه
در میزد که نشسته باشند هر مردی را فرشته بر دست راست
ایستاده باشد و موبدان را دو فرشته (۴) و چون درایان خورند
و حدیث کنند فرشتگان ازان بشوند و بجای فرشته دیوی بایستد

(۵) و بروزگار پیشین عادت مردم[1] چنان بود که اگر کسی
درمیان میزد بدر آمدی آنکس که آفرینگان خوان بودی هرچه
بدان آفرینگان خرج شده بودی ازآنکس که سخن گفته
بودی باز ستدی و نیز گفتی که چون میزد من بزبان آوردی
هرچه مرا خرج شده است باز ده[2]

(۶) و در دین جائی پیداست که از درایان خوردن خود
آن گناهست که هر کسی که در نان خوردن می دراید
همچنانست که مینوان یزدانرا می زند و می آزارد[3]

(۷) پس اگر کسی باشد که درون نتواند یشت بواج هورمزد
یعنی امشاسفندی[4] نان باید خوردن (۸) و اگر البته نداند
[Pahlavi script] [Pahlavi script] [Pahlavi script] و [Pahlavi script] [Pahlavi script] بخواند و نان
بخورد (۹) پس دهن پاک کند و چهار اشم وهو و دو ایتا اهو
ویریو بگفتن پس سخن[5] کردن

(۱۰) چه هرگاه که این قاعده بجا آورند به اشم وهو نخستین
چندان کرفه بود که ایزد به افزونی را شناسیده بود به اشم وهو

(1) J15 ائین بهدینان for عادت مردم. (2) MU has چون میزد من است باز ده for the last twelve words. (3) MU می آزارد و می رنجاند for می زند و می آزارد. (4) MU [Pahlavi script] for امشاسفندی.
(5) J 15 حدیث.

دویم چندان کرفه بود که سروش اشورا بر یشتر و[1] شناسیده بود بر اشم وهو سیوم چندان کرفه بود که خرداد و مرداد امشا اسفند بیشتر و شناسیده بود بر اشم وهو چهارم چندان کرفه بود که هرچه دادار اورمزد آفریده است بیشتر و شناسیده بود (۱۱) بهر لقمه که بخورد چون باژ باشد خورداد و مرداد امشاسفند آفرین بگویند (۱۲) و اگر بی باژ خورد چون دیوان آنجا حاضر باشند گویند که زهر مار خوردي (۱۳) پس نگاه کن تا کدام بهتر ازین هردو

در بیست و دوم

(۱) اینکه جادنگوئی کردن مانند آنست که کسی یزشن یزدان میکند (۲) پس واجب بود که پیوسته بجهت موبدان و دستوران و ارزانیان جادنگوئی کنند

(۳) چه در زند هادوخت گوید که کسی که جادنگوئی کند و از بهر ایشان چیزي از مردم فراز گیرد و بایشان رساند بی خیانت چنان باشد که از مال خویشتن بدو داده باشد (۴) و میزوان ازان بر حساب بوي گیرند هماچنان آنکس که داده بود اورا نیز هماچندان[2] کرفه حساب کنند[3]

در بیست و سیوم

(۱) اینکه پیوسته گناه باید پرهیختن و خویشتن نگاه داشتن و بخاصه آنوقت که گوشت خورده باشند

(۲) اگر گوشت خورده باشند و گناه کنند هر گناه که حیوان کند آنکس را بود که گوشت خورده باشد (۳) مثلا اگر اسپی[4]

---

(1) MU omits و بر یشتر. (2) MU هچنان. (3) J15 adds و گیرند.
(4) MU گوسفندی.

لکد برکسی زند گناه آنکس را بود کہ گوشت خورده گناه کرد

(۴) پس جهد باید کردن تا هیچ گناه نکند بخاصہ در وقت کہ گوشت خورده باشد

در بیست و چهارم

(۱) اینکہ چون کودک ازمادر بزاید باید کہ پراهوم یشتہ بدهند از بهر آنکہ عقل و خرد و دانش بیشتر بوي رسد بلاش کمتر بود[1]

(۲) اگر دران وقت یشت نکنند اندک هوم بوي فراز گیرند ایتا اهو ویریو بخوانند و پاره آب در وي کنند و آنرا پراهوم کنند و بکودک دهند و بعد ازان شیر دادن

در بیست و پنجم

(۱) اینکہ با هرکسی کہ پیماني و قولی کنند کوشش[2] باید کردن و بجا آوردن (۲) اگرچہ بسیار چیز بدان سبب بزیان شود[3] آن پیمان بدروغ نباید کردن

(۳) چہ در دین ما آنرا مهر دروج خوانند و در دین فرماید کہ کسی کہ مهر دروج کند راه بهشت برو بستہ بود و آنکس خود دشخوار ازین جهان بیرون شود تا بروي علامتی پیدا نشود (۴) و مهر دروج چنان بد است کہ کسی را طالعی نیک افتاده بود یا عمرش کم مایہ مانده بود بی خلاف[4] مهر دروج

(1) ES gives the last three words; J 15 omits them; MU has, for these words, آنکس کمتر بر آید. (2) MU تا. (3) MU آید. (4) J 15 بیگمان for بي خلاف.

بفرزندان او رسد (۵) و هر خانداني که نا پیدا شود یا تخمکاني[1] که بر افتد یا بلاهاي عظیم که بر مردم رسد که ازان بدشخواري وهائی یابد همه ازان بود که مهر دروج کرده باشند

(٦) اگر خویشتن یا بدیگران[2] در دین جایگاهی پیداست که انوشه روان زرتشت اسفنتمان از هورمزد به افزوني پرسید از گناهائی که مردم کند کدام بتر (۷) هورمزد به افزوني فرمود که هیچ گناه بتر ازان نیست که دوکس با یکدیگر قولی کند چنانکه هیچکس درمیان ایشان نباشد بجز من که هورمزدم پس ازان دوکس یکی باز گردد و گوید که من خبر ندارم و آنکس را گواه بجز من هیچ کس نباشد (۸) ازان بتر هیچ گناه نیست و آنکس خود ازینجهان بیرون نشود تا کیفران بوي برسد بدینجهان پادفراه او از همه سخت‌تر است و آن کس بدبخت هردو جهان بود (۹) و این قول با اشوان و دروندان یکسانست

در بیست و ششم

(۱) اینکه دانایان و پیشینگان گفته اند که چون مردم پانزده ساله شود می باید که از فرشتگان یکی را پناه خود گیرد و از دانایان یکی را از داناي خود گیرد[3] و از دستوران و موبدان یکی را بدستور خود گیرد (۲) تا اگر وقتی آستانه پیش آید ازان امشاسفندان ایغیت[4] خواستاریي کند تا اورا ازان آستانه رهائی دهند (۳) اگر وقتی کاري پیش آید و راي و مشورتی

---

(1) J15 تخم داني. (2) MU omits the last four words. (3) J15 omits the last nine words. (4) J15 adds تندرستي و رستگاری کنند.

باید با آن دانا سگالش کند تا تدبیر آن دانا اورا بگوید[1] (۴) و اگر شایست و ناشایست پیش آید باآن دستور بگوید تا اورا جواب دهد

(۵) چون فرمان این سه کس بجای آورده باشد فرمانبرداری ایزد بکرده باشد (۶) خاصه فرمان دستوران که خشنودي ایشان در خشنودی ایزد پیوسته است و دستوران پیش ایزد به افزوني چندان مرتبه دارند که آن گناهاي که مردمان کنند سه یکي بتوانند بخشیدن و هورمزد به افزوني نیز[2] آنگناه بدستور بخشد (۷) پس فرمانبرداري دستوران بر همه کس واجبست و این سخن از جمله سخنها کردني است

در بیست و هفتم

(۱–۲) اینکه اگر کاري پیش آید که ندانند[3] که کرفه است یا گناه چنان بهتر آید که بجایگاه رها کنند آن کار کردن تا بوقتی معلوم کنند[4] بدرست[5] که آن کارگناه است یا مزد (۳) اگر بنا دانسته کاري کنند اگرچه کرفه بود گناه باشد اورا

(۴) چه در دین پیداست که بجز از آنکه از دستوران پرسند هیچ کاري نشاید کردن (۵) از سر خویش چه خرد هر کسی را یکي بود پس دو خرد افزونتر از یکی[6] پس واجب کند[7] پرسیدن از دستوران

---

(1) J15 adds تا دانا برایزني خویش بدو راه نماید (2) J15 adds تا بگاه آگاه شوند (3) MU بکنند (4) J15 adds خواستاری ایشان بخشش کند یعنی فریزوانست (5) MU adds و راست (6) MU omits the last six words (7) J15 for واجب کند.

در بیست و هشتم

(۱) اینکه چون اوستا بیاموزند چنان باید که بدرست و راست آموزند و بآهستگی و ساکنی خوانند (۲) و آنکه بیاموخته باشند پیوسته می باید خواندن و یاد میداشتن

(۳) چه در دین بر پیداست که ایزد میفرماید که هرکسی که اوستا از یاد باز کند روان او از بهشت چندان دور کنم که پهناي زمین است (۴) و در زند اوستا آورده است که در روزگار پیشین کسی که اوستا بیاموخته بودی و از یاد باز کردي تا آنگاهی که دیگر بار زبر کردي اورا نان چنانکه بسگان دهند دادندي (۵) و جاي دیگر خوانده ام که نان سر نیزه بدو دادندي

در بیست و نهم

(۱) اینکه چون سخاوتی و رادی کنند باید که بجای ارزانیان کنند و اندیشیدن که این کسی را که این چیز بدو میدهم ارزاني است یا نه

(۲) پس جهد باید کردن تا بناارزانیان ندهند (۳) چه در دین بر[1] آن کس که سخاوت بناارزانیان کند هرزه کاری بی سود دهش خوانند و روز بروز آنکس را پادفراه و عقوبت افزاید[2] (۴) و هرچه بناارزانیان دهند آن چیز نیست کرده باشند

در سی ام

(۱) اینکه بشب آب نشاید ریختن بخاصه از جانب[3] اواختر که بتر بود[4] پس اگر ضرورت ریختن[5] باشد یک ایتا اهو ویریو بباید خواندن و آب را آهسته ریختن

(1) MU adds پیداست (2) J15 وسختي رسد for افزاید (3) MU جوانب
(4) MU نیز بود for که بتر بود (5) J15 omits ریختن.

(۳) همچنین بشب آب نشاید خوردن چه گناه بود (۴) اگر ضرورتی باشد روشنی حاضر[1] بباید کردن و نخست چیزی از طعام بخورد تا گناه کمتر بود

درسی و یکم

(۱) اینکه هرگاه که نان خورند سه لقمه از تن خویش باز باید گرفتن و بسگ دهند (۲) و سگ نباید زدن (۳) چه از درویشان هیچ کس درویشتر از سگ نیست پیوسته نان باید دادن چه کرفه عظیم باشد

(۴) و در دین چنین پیداست که اگر سگی براه خفته باشد نشاید که پاي سخت بر زمین نهند که او بیدار شود (۵) و در روزگار پیشین هر روز بسوي سگان نان راتب کرده بودندی بتابستان سه بار بزمستان دو بار از بهر آنکه بچینود پل بفریاد روانهای او خواهد رسیدن

(۶) بگیتي پاسبان مردمان و گوسفندان است (۷) اگر سگ نبودی یک گوسفند نتوانستندی داشت (۸) هرگاه که او بانگ کند چنانکه بانگ[2] او بشنود دیو و دروج بدوارد[3] از جایها بگریزد

درسی و دوم

(۱) اینکه چون مرغ در خانه بانگ کند و یا خروس بی هنگام بانگ کند باید که نکشندش و بد فال ندارند (۲) زیرا که از سبب آن بانگ میکند که در آن خانه دروجي راه یافته

(1) MU omits حاضر. (2) MU omits this word. (3) MU دارد.

است و مرغ یا خروس طاقت[1] آن نمیدارد که آن دروج از آن خانه باز دارد و مرغ بیاری دادن خروس میشود و بانگ میکند (۳) پس اگر وقتی چنان اتفاق اُفتد خروس دیگر بباید آوردن تا بیاری یکدیگر آن دروج را بزنند (۴) و اگر خروس بیوقت بانگ کند نباید کشت که سبب این بود که گفتم

(۵) چه در دین به پیداست که دروجی است آنرا سیج خوانند بهر خانه که کودک بود آن کوشد تا گزندي بدان خانه رساندش (۶) باید که[2] خروس نگاه میدارند تا آن دروج را بزنند و ازان خانه اورا راه بدهد[3]

درسی و سیوم

(۱) اینکه چون جایگاهی بود که بیمی و ترسی بود نسا در زیر زمین نهان کرده باشد آشکارا باید کردن چه عظیم کرفه باشد

(۲) چه در دین به پیداست که نسا در زیر زمین نهان کنند اسفندارمد امشاسفند همی لرزد چنان سخت است که کسی را مار یا گژدم در جامه[4] خواب[5] بود و زمین را نیز همچنان است (۳) که نسا در زیر زمین کني چنین چون آشکارا کنی ازان رنج برهاند

درسی و چهارم

اینکه عظیم بباید پرهیزیدن از بسیار کشتن حیوان و گوسفندان (۲) چه در دین گوید که هر کسی که حیوان و گوسفند بسیار کشد بدان جهان هرتار موي گوسفند مانند تیغ تیز باشد و بروان آنکس آویزد

---

(1) J15 توانائي (2) J15 adds مرغ و (3) MU بدان خانه اوراه نمیکند for the last five words. (4) J15 جایه (5) ES, زیر جامه for جامه خواب.

(۳) و چند چیز است کہ کشتن ایشان بتر است و گناہ بیشتر برہ و[3] بزغالہ و گاو ورزا و اسپ کارزاری و مرغ کاشکینہ کہ ملخ گیرد و خروس و ازین جملہ خروس گناہ بیشتر باشد (۴) و اگر ناچارہ باشد خروسي کہ بانگ نکردہ باشد شاید کشتن و سر ایشان بباید یشتن (۵) و هیچ سر حیوان نایشتہ نباید خوردن کہ آن نا اشو داد باشد (٦) اگر سر نتواند یشتن یک کرہ بباید یشتن[4] بدل آنرا

درسی و پنجم

(۱) اینکہ چون روی بخواهند شستن یک اشم وهو بخوانند و دهن سخت برهم نهند تا آب از ناشتا در دهن نشود (۲) چون روی بشوید وهو. رسد. دیو؟ بخوانند تا درج نسش[5] زدہ شود

درسی و ششم

(۱) اینکہ سخت واجب است بر مردمان و زنان برشنوم کردن زیراکہ مردم در شکم مادر دشتان میخورد (۲) بسبب آنرا برشنوم باید کرد یکبار تا ازان پلیدی پاک شود (۳) چہ اگر پانزدہ سالہ شود و برشنوم نکند بهرچہ دست باز نهد خورہ و پاکي آن چیز بکاهد و بردرون و پادیابی نشاید کہ دست باز نهد

(۴) و در دین گوید کہ اگر کسی برشنوم نا کردہ بمیرد روان او چنان گندد[1] کہ بتابستان نسا یک ماہ (۵) و چون

(3) MU omits برہ و (4) J15 omits §§ (٥) and (٦) up to بباید یشتن
(5) J15 نسرشت. (1) J15 گندہ.

روان او بر سر چینود پل رسد امشاسفندان و یزدان از گند آن روان بگریزند و حساب و شمار او نتوانند کردن (٦) او بر چینود پل بماند و نتواند گذشتن و بسیار پشیمانی خورد و سودش ندارد

(۷) و اگر کسی[1] برشنوم باید کرد و نتواند کرد و نکند اگر هزار بار سر[2] بپادیاب[3] کند ازان پلیدی پاک نگردد و آن سرشت[4] پلیدی است که درمیان رگ و پی است و گوشت و استخوانست بجز[5] نیرنگ دینی دیگر هیچ چیز پاک نشود

(۸) و آنکس نیز که برشنوم مردمان کند باید که مردی باشد روان دوست و راست گفتار و پرهیزگار چنانکه بپارسائی و مستوری[6] مشغول باشد (۹) اگر زنهار در وی خیانتی پدیدار آید در آن ملامت باید که دستوران اورا یکبیک بند باز کند و بخورد سگان دهندش[7] (۱۰) باید که بدین کار مردی پاکیزه تر و پرهیزگار تر نگرینند تا این گناه از وی حاصل نیاید

درسی و هفتم

(۱) اینکه چون فروردیان در آید باید که هرکس در خورد طاقت[8] خویش درون و یزشن و میزد و آفرینگان فرمایند و کنند (۲) و این ده روز بر همه کس فریضه است آن بهتر که بخانه خویش سازند چه روانها هرکسی بخانه خویشتن شوند (۳) وگوش بدیشان دارند تا درون و میزد و آفرینگان سازند

(۴) آن ده روز همه روانها بدین گیتی باشند بهر خانه که میزد بیشتر کنند آن کدخدا را و کدبانوی[9] آن خاندانرا و آن جمله

---

(1) J15 adds سر (2) MU adds چینود پل (3) MU پادیاب (4) ES نسرشی (5) MU الا به (6) J15 پاکی (7) J15 omits the last four words. (8) J15 توانائی (9) J15 خانه را for کدخداو کدبانو.

را که دران خانه باشند آفرین کنند[1] و هر آئین آن سال کار آن خاندان بهتر باشد و دخل و اندر آمدن شان بهتر باشد (۵) و هر کرفه که[2] آن از بهر روان[3] و دردگان کنند[4] همچنان باشد که بروان خویشتن کرده باشند (۶) و چون ازین گیتی بگذرند آن روانها پذیرهٔ او باز آیند و خرمی کنند و اورا دل باز دهند و نیز پیش دادار اورمزد آزادی کنند و گویند که اشو روان مارا از یاد باز نکرد تا او درآن جهان[5] بود ما ازو خشنود بودیم اکنون ما همداستانیم که اورا آن کرفهای ما هم بهره کنی و روان اورا بجایگاهٔ اشوان رسانی (۷) این سخن بگویند و آن روان را امید میدهند تا حساب او بکنند (۸) پس با او بچینود پل گذر کنند تا بجایگاهٔ خویشتن برسد پس ایشان باز گردند

(۹) پس جهد باید کردن تا فروردیانرا نیکو دارند و روان پدران و مادران و خویشان ازیشان بآزادی باشند (۱۰) چه اگر بناخشنودی بر گردند نفرین کنند چون این روان ازین گیتی بشود اورا ملامت کنند و گویند تو پنداشتی که ترا پیوسته آنجا رهائی خواهند کردن ترا بدین جهان نمي باید آمدن (۱۱) اکنون تو بسوی ما کار کرفه کرده بودی و مارا یاد کردی مانیز ترا فریاد رسیدی و ازین جایگاه بیمناک ترا برهانیدی (۱۲) او بسیار پشیماني میخورد و هیچ سودی ندارد

درسی و هشتم

(۱) اینکه جهد و کوشش باید[6] از هم کاسه جددینان بباید پرهیزیدن و بکوزهٔ ایشان آب نباید خوردن (۲) و اگر کوزهٔ برنجین

(1) J15 و MU omit آفرین کنند (2) MU adds ما (3) MU omits از بهر (4) MU روان for گفتم (5) MU omits جهان (6) J15 با کوشش باشد for جهد و کوشش باید.

یا ارزیزین بود[1] بپادیاب و آب ببایدشستن تا آب خوردن شاید[2] (۳) اگر کوزه سفالین و چوبین بود البته نشاید[3]

(۴) زیراکه هرگاه که کسی بنا شستهٔ کسی خورد دل میل بسوی او کند چه گناه بود گناه کردن را دلیر شود و روان او بدروندی گراید

در سی و نهم

(۱) اینکه آتش بهرام را که در شهری یا در دهی نهاده باشند نیکو باید داشتن (۲) و بشب یکبار بر باید افروختن و بروز دو بار (۳) چه اندر دین پیداست که اگر آتش بهرام نبودی هیچکس از شهری بشهری نتوانستندی شدن زیراکه از خورهٔ آتش بهرام است که در راهها کس برکس زیادتی[4] نتواند کردن

(۴) باید که هیزم تمام بدهند و کسی که می افروزد اورا نان و نفقه بدهند (۵) چه هرگاه که آن آتش خشنود شود و نیکو دارند هر آتش که در هفت کشور زمین بود از آنکس خشنود باشد

در چهلم

(۱) اینکه هیربد را و پدررا و مادررا نباید که آزارد و اگر بسیار رنجی و دشواری و زیان از ایشان به بینند[5] البته نباید که جواب ایشان بزیادتی باز دهند (۲) چه خشنودی ایشان در خشنودی ایزد پیوسته است هرگاه که ایشان را بیازارند اورمزد

---

(1) J15 adds اگر کاسه یا کوزه— (2) J15 adds: پس بآتش بمالیدن برنجین یا روئین آب خورد هم بدین میوه پاک کنند اگر گلی و چوبین بود از خانه دور کنند بجددینی بخشند مثل ایو خشستین آلوده همچنین (3) J15 adds پاد یاب کنند (4) J15 adds خوردن دست درازی (5) J15 adds سخت و درشت از ایشان بشنوند البته نباید آزارد.

بر افزوني را بيازرده باشند (۳) و هيچ كار و كرفه بمينوان نتواند رسيدن تا ايشانرا خشنود نكند و ممكن نيست كه هيچكس تمام حق اين سه كس باز گذارد

(۴) در زند پادوخت گويد [illegible] [illegible]. [illegible][1] [illegible]. [illegible][1] [illegible]. [illegible][2] [illegible]. [illegible]. كه اى زرتشت نبايد كه پدرو مادر و هيربد بيازارى

(۵) پس هر روز سه بار فريزوانست كه در پيش اين سه كس دست بكش كردن و گفتن كه شمارا مراد چيست تا من آن انديشم و گويم و كنم (۶) اگر ناشايست از من در وجود[3] آمده است بايد كه مارا اشو دان كنند

در چهل و يكم

(۱) اينكه زن دشتان عظيم ببايد پرهيزيدن تا نان و خورش بر پيمانه بدهند (۲) چه آنرا بتواند خوردن بيش ندهند و آب همچنين از بهر آنرا كه هرچه از زن دشتان مر آيد بهيچ كار نيايد

(۳) چون نان خواهند خوردن دست بآستين كنند يا چيزى بر بالاء آستين نهند مى بايد كه دست برهنه او هيچ جا باز نيايد (۴) چه هر قطره آب كه بر اندام زن دشتان

(1) Both MU, J15 have this name in the genitive (2) J15 [illegible] MU [illegible]. (3) MU حود (خود؟) for وجود.

چکد میصد استیر گناه باشد (۵) و هر پادیاوی کہ باشد از پانزده گام زن دشتان نباید پرهیزیدن (۶) از مرد اشو سہ گام دور باید بودن و چشم او در هرچہ نگاه کند خوره و پاکی آنچیز بکاهد

(۷) و بر هر زن فریزوانست دوازده دشتان گناه یشتن (۸) یکی از جهت آن گناه را کہ در مینو جستہ باشد (۹) دوم از جهت آن گناه را کہ در ستارگان جستہ باشد (۱۰) سیوم از جهت آن گناه را کہ در خورشید جستہ باشد (۱۱) چهارم از جهت آن گناه را کہ در ماه جستہ باشد (۱۲) پنجم از جهت آن گناه را کہ در مینو آتش جستہ باشد (۱۳) ششم از جهت آن گناه را کہ در مینو آب جستہ باشد (۱۴) هفتم از جهت آن گناه را کہ در مینو زمین جستہ باشد (۱۵) هشتم از جهت آن گناه را کہ در مینو باد جستہ باشد (۱۶) نهم از جهت آن گناه را کہ در خورداد جستہ باشد (۱۷) دهم از جهت آن گناه کہ در مرداد جستہ باشد (۱۸) یازدهم از جهت آن گناه را در خردک گاه[1] جستہ باشد (۱۹) دوازدهم از جهت آن گناه را کہ در هیهرنسا جستہ باشد (۲۰) پس بر هر کسی فریزوانست این قدر را اگر کسی توانگرتر بود هژده فریزوانست و اگر بغایت سیم دارد بیست و یک جای دیگر خوانده‌ام کہ بیست و چهار فریزوانست اما کهترین[2] کسي را این کہ ما یاد کردم واجبست

(۲۱) آنچہ بزندگاني کند بهتر بود همچنان بود کہ کسی درختی باز نشاند هر سال میوهٔ آن درخت میخورد هر سال همچندان کرفہ می افزاید (۲۲) و اگر ده سال و اگر صد سال بزید هر سال همچندان بیشتر می‌شود (۲۳) اگر پس از وی کنند

(1) MH خوردکہ گاه for خردک گاه of J15 (2) MU کهترین.

آنکہ بود زیادہ نشود بزندگاني نیز آن باشد کہ ہر کسی کہ از بہر خود کاری کردہ باشد کہ خود پس از وی بکنند بسیار فرقست تا بدست خویش کند نہ از پس وفاتش

در چہل و دوم

(۱) اینکہ سخت پرہیز باید کردن از گناہ ہمیمالان (۲) ہمیمالان آن[1] بود کہ کسی دروغ و[2] بہتاني بر کسی نہد یا کسی با زن کسی خیانتی کند تا زني از شوہر خویش بستر جدا کند

(۳) این گناہ است کہ ہیچ توجش نیست الا کہ از آن کس کہ ترا گناہ در وی جستہ باشد آمرزش خواہی (۴) پس[3] چینود پل آن روانرا باز دارند تا آن گاہ کہ خصم او در رسد و دادی از وی بستاند آنگاہ رہائي یابد

(۵) ہرگاہ کہ کسی دروغی یا بہتاني بر کسی نہد تا آن دروغی باز پس میگویند دل آنکس آزارد نو نو روان آنکس را پادفراہ میرسانند (٦) این گناہ بکار کرفہ نشود تا خصم را خشنود نکنند

(۷) این گناہ سختست بباید پرہیختن تا نکنند

در چہل و سیوم

(۱) اینکہ تخشش باید کردن بکشتن خرفستران و حشرات زمین چہ دردین کرفہ عظیم نہادہ است

(۲) خاصہ این پنج چیز است یکی وزغ کہ در آب باشد دوم مار و کژدم سیوم مرجش[4] کہ می پرد چہارم مورچہ و پنجم

---

(1) MU omits the first two words (2) J15 omits دروغ و (3) MU اگر نہ پس (4) ES مگس; J15 has مگس on the margin.

موش (۳) پس هرگاه که وزغ از آب بر آورند و خشک کنند بعد از آن بکشندش هزار و دویست درم سنگ کرفه باشد (۴) و هرگاه که ماری بکشند و اوستا که آنرا هست بخوانند همچنان بود که آشموغ را بکشته باشد (۵) و هرکسی مرجش بکشد چنداني کرفه بود که کسی ده روز باژ میخواند (۶) در دام اهرمن هیچ چیز زیانکارتر ازین نیست چه اگر بهوا بر میزد پشه شود و اگر در خاک میزد کرم شود و اگر در آب میزد زرد شود و اگر در گوشت گفتار میزد مار شود و اگر در سرگین میزد خزندگان شود (۷) هر که مورچه دانه کش بکشد چنداني کرفه بود که کسی هورمزد یشتی بخواند (۸) و هر که خراستر بسیار کشد چندانش کرفه بود که هیربدی یزشن یزدان میکند هردو کرفه یکسانند (۹) هر که موشی بکشد چندان کرفه بود که چهار شیر بکشته باشند (۱۰) پس بر همه کس فریزوانست به خراستر کشتن جهد کردن

در چهل و چهارم

(۱) اینکه بهدینان تا توانند کردن پای بر زمین نباید نهادن چه گناه باشد مه سفندارمد امشاسفند را رنج میرسد (۲) و آنرا گناه کشاده دوارشنی خوانند

در چهل و پنجم

(۱) اینکه پیوسته می باید که توبت کردن بر یاد دارند (۲) هرگاه که گناه از دست آید[1] جهد باید کردن تا پیش هربدان و دستوران و ردان شوند و توبت بکنند

---

(1) ES بجهد.

(۳) کہ گناہ ماننده کرفہ ہماچنان کہ کرفہ ازان وقت کہ[1] بکنند (۴) تا مردم زنده باشد ہر سال دیگر بر میشود (۵) و گناه نیز ہماچنان ہر سال بر سر میشود و چون توبت بکنند دیگر نیفزاید ہماچون درختی بود کہ خشک شود و دیگر افزایش نکند

(٦) و توبت آن بہتر کہ پیش دستوران و ردان کند و توجش کہ دستور فرماید چون بکنند ہر گناہی کہ باشد ازین بشود (۷) توبت دستوران کنند توبت ہم خوانند (۸) و اگر دستور نباشد پیش کساني باید شدن کہ دستوران بگماشتہ باشند و اگر ایشان نیز نباشند بنزدیک مردی روان دوست باید شدن و توبت[2] بکردن

(۹) در وقت آنکہ از دنیا بشود بر پسران و دختران و خویشان فریزوانست کہ توبت[2] در دہن رنجور دہند اشم وہو در دہن دہند (۱۰) چہ دستوران گفتہ اند کہ چون توبت[2] بکردند اگرچہ بسیارتي گناہہا کرده باشند بدوزخ نرسند بسر چینود پل پادفراه بدہند پس بجایگاه خویش رسانند

(۱۱) و توبت[2] آن بود کہ آن گناہی کہ کرده باشند توبت[2] بکنند و دیگر آنگناه نکنند اگر کنند آن باز پس آید

در چہل و ششم

(۱) اینکہ چون مردم چہارده سالہ باشند کشتی برباید بستن چہ دستوران گفتہ اند کہ آن نہ ماه کہ در شکم مادر بوده اند ہم اندر حساب باید گرفتن

(۲) چہ در دین ما کاری بہتر از کشتی داشتن نیست ہرمرد و زن فریزوانست (۳) و بروزگار پیشین اگر کسی پانزده سالہ تمام

---

(1) MU adds کرفہ (2) MU پتت.

شدي و کشتي نداشتي اورا بسنگسار کرندی کہ نان و آب
بروي حرامست

در چہل و ہفتم

(۱) اینکہ چون کودک ہفت سالہ بمیرد باید کہ یشتی سروش
از بہروي نباید کردن و درون شب چہارم یشتن
(۲) چہ در دین گوید کہ روان کودکان بروان پدر و مادر رود و
اگر پدر بہشتی باشد با وی ببہشت شود اگر دوزخی باشد بدوزخ
رسد اگر مادر بہشتی باشد باوي ببہشت رسد و اگر دوزخی بود
با وي بدوزخ رسد
(۳) پس ہرگاه کہ یشت سروش بکردند روان کودک از روان
پدر و مادر جدا شود و ببہشت شود و در پیش یزدان پدر و مادر
را شفاعتخواه باشد بدان جہان

در چہل و ہشتم

(۱) اینکہ چون دیگ پزند آب دو بہره سہ یکی تہی باید
کردن باید کہ سہ یک دیگ تہي بود تا اگر وقتی کہ دیگ
بجوشد بسر بر نشود و آب در آتس نشود (۲) چہ اگر نہ چنین
کنند و آب در آتس شود ہزار و دویست درم سنگ گناه بود
پس نگاه باید داشتن تا این گناه نجہد

در چہل و نہم

(۱) اینکہ چون آتش بر چینند یک ساعت ہم آنجا باید
داشتن تا بوم آتش سرد شود پس بر گرفتن و بآتشگاه بردن (۲)
نشاید کہ زمین گرم آتش بآتشگاه بردن تا معلوم باشد

در پنجاه ام

(۱) اینکه هر روز بامداد که از خواب برخیزند نخست دست را بآب پاک نباید شستن

(۲) پادیاب یا به میوه یا گیاهی که آب بدو نرسیده باشد دست و روي و بینی و چشم و پاي شستن پس خشک کردن بآب شستن سه بار چنانکه از روي[1] تا گوش تر شود (۳) دهن برهم باید نهادن تا آب در دهان نشود چه اگر قطرهٔ از ناشتا در دهن شود سیصد ستیر گناه باشد (۴) پس دست تا بازو سه بار بآب شستن نخست دست راست پس دست چپ و همچنین پاي راست و پاي چپ شستن

(۵) پس کیمنا مزدا گویند چه هرگاه که چیزی بواج خواهند خواندن باید دست روی[2] بپادیاب[3] شسته باشد اگر نه اوستا پذیرفته نباشد و درج نسش نه بدوارد تنافوري گناه باشدش

در پنجاه و یکم

(۱) اینکه بر همه کس فریضه است کودک بدبیرستان فرستادن و چیزي آموختن (۲) چه هرکار و کرفه که فرزند کند همچنان باشد که پدر و مادر بدست خویش کرده بود (۳) پس جهد باید کردن تا چیزي نیکو بیاموزند شان از کرفه و گناه آگاه کنند چه از بهر روان خویشتن میکنند تا ایشان بر کرفه کردن دلیر باشند

(۴) چه اگر نیاموخته باشند پس کار و کرفه کمتر کنند بروان پدر و مادر کمتر رسد (۵) و نیز آن باشد که اگر فرزندرا بدبیرستان ندهند و چیزي نیاموزند برگناه کردن دلیر باشند آن گناه بگردن پدر و مادر باشد

---

(1) MU گوش for روی (2) J 15 omits روی (3) MU بآب.

(٦) پس حق فرزند را آنگاه گذارده[1] باشند که ایشانرا چیزي بیاموزانند خاصه ازدین شایسته و ناشایسته چه سرمایه اینست اگر نه کار این جهان بر نیک و بد بسر مي آید

در پنجاه و دوم

(١) اینکه بر همه کس فریضه است که هرسال فروردین ماه در آید روز خورداد دروني بکردن و هرچه بدست توانند آوردن از همه چیز بدان درون نهادن بخشنومن [Avestan][2] یشتن تا آن سال کارهاي بدو روزي و دخل اندر آمدن بهتر بود

(٢) چه در دین به پیداست که هرسال چون فروردین ماه و خورداد روز در آید روزي بمردم بخشند هرچه دران سال بهر مردم خواهد گذاشتن آنروز بنویسند (٣) پس چون این درون بیزند خورداد امشاسفند آنکس را شفاعت کن باشد

در پنجاه و سیوم

(١) اینکه چون در روزگار پیشین کسي بسفري خواستندي شدن که کمتر از دوازده فرسنگ بودي این یک درون بیشتندي تا اندر آن سفر رنجي نرسید و کارها برمراد بودي و شغلها کشاده شدي (٢) و بر همه کس فریضه است که چون بسفري خواهند شدن این درون یشتن

(٣) تا آنکس بسفر باشد هر بهرام روز این درون بفرمایند یشتن تا آنکس بسلامت بخانه رسد (۴) خشنومن اینست [Avestan]. [Avestan]. هیربد را خود معلوم است

---

(1) J 15 adds کردن (2) Corrected from [Avestan] of both MU and J15.

در پنجاه و چهارم

(۱) اینکه اگر کسي زني چکر دارد اگر از وي فرزند نرینه حاصل آید[1] بستري آنکس شاید و آنکس بریده پل نباشد (۲) و اگر مادینه بود باید که مرد غافل نباشد از بهر وي خود ستري بگمارد (۳) خویشاوندي روان دوست پسر خود بنشاند[2] تا روان او بریده پل نبود

در پنجاه و پنجم

(۱) اینکه چون نوزود کرده باشد واتفاق که درون نتواند یشتن باید که بواج اورمزد نان خورد پس واج چنانکه از درون بکنند بکند تا کم گناه باشد

در پنجاه و ششم

(۱) اینکه چون کسي آب تاختن خواهد کردن باید که از پاي آب تاختن نکند (۲) چه در زند جد دیو داد آن را گناه گران گفته است

(۳) چون آب تاختن بنشینند باید که از پاشنه تا سر انگشت پاي آب تاختن بیش نکند چه اگر بیشتر بود هر قطرهٔ تنافوري گناه باشد (۴) چون آب تاختن خواهند نشستن یک ایتا اهو ویریو گفتن چون کاري تمام شود سه اشم وهو دوبار [illegible] سه بار [illegible]
و چهار [illegible]
تاسر خواندن (۵) چه هرگاه چنین کنند بر چشم و دل مردمان شیرین باشد و نزدیک پادشاهان سخنش قبول بود

(1) J 15 زاید for حاصل آید (2) MU omits بنشاند.

در پنجاه و هفتم

(۱) اینکه خار پشت را نشاید کشتن و هر جائی که ببینند
بر باید گرفتن و بصحرا بردن تا بسوراخی شود که عظیم کرفه
می داشتند (۲) زیراکه خار پشت در خانهٔ مورچه شود
مورچه بمیرند هزاران ماررا و دیگر گزندگانرا بگیرد و خورد
و او همه خرفستر خورد (۳) پس این سخن از جملهٔ
واجبات است

در پنجاه و هشتم

(۱) اینکه می باید که بهدینان جهد کنند تا زنده روان
یزند (۲) چه هرگاه که زنده روان یشته باشد هر سال
همچندان کرفه بسر می شود دوم سال دو چندان کرفه
بود[1] (۳) که زنده روان[2] همچندان تا مرد زنده باشد هر سالی
همچندان کرفه میفزاید (۴) و از پس آن این نیز باشد که
اگر دران ساعت آنکس انوشه روان شود کسی نباشد که
سروش وی یزند چون زنده روان یشته شود سروش اشو
آن روانرا بخویشتن پذیرد واندر آن سه روز نگاه میدارد
و نگذارد که هیچ گزندی و زیانی بوی رسد (۵) و شب چهارم
به چینود پل بارشن ایزد و مهر ایزد یار باشد تا حساب
و شمار او بکنند و جایگاهٔ خویش شود

(۶) و این زنده روان بسبب آن نهاده است که همچنانکه
کودک از مادر جدا شود اورا قابله باید تا اورا نگاه دارد واز
زمین بر گیرد و آن ساعت که می زاید می باید که حاضر باشد

---

(1) MU adds که زنده روان یشته باشد (2) MU omits the first three words.

تا در ساعت تدبیر کار کودک کند همچنین چون روان از تن جدا می شود ماندهٔ طفلی است و هیچ راه بجایگاه خویش نمی دارد (۷) چون زنده روان یشتند سروش اشو را بشناسیدند سروش اشو ماندهٔ قابله می باشد که آن روان بخویشتن پذیرد و از دست اهرمن و دیوان نگاه دارد (۸) چون زنده روان نیشتند بعد از آن هیربدان پذیرهٔ سروش کنند مانند آنست که چون زن فرزند بزاید بعد از آن پذیرهٔ قابله کنند (۹) و باشد که تا کسی آید که آن فرزند برگیرد و در پیاچد هلاک شده باشد

(۱۰) پس چنان واجب کند[1] بیشتر کسی را بدست کنند همچنین بر همه کس[2] واجب میکنند زنده روان خویش یشتن تا ازین بلاها ایمن باشد (۱۱) و نیز آن باشد که اگر جایگاهی وفاتش رسد که کسی نبود که روان او یزد چون زنده روان یشته بود اورا باکی نبود و ایمن باشد (۱۲) و بچند چیزها آنست که زنده روان یشتن واجب است خاصه درین روزگار که هیربدان کم مایه ماندند چون بدست خود یشته باشد بزرگ کارتی بود

در پنجاه و نهم

(۱) اینکه در دین به اویزه مازدیسنان[3] زنانرا نیایش کردن نفرمودند (۲) که نیایش ایشان آنست که هر روز سه بار بامداد نماز پیشین و نماز شام در پیش شوهر خویش باز ایستند و دست بکش کنند و گویند که ترا چه اندیشه است تا من آن اندیشم و ترا چه میباید تا من آن گویم و ترا چه میباید تا من آن کنم که فرمائی

(۳) هرچه شوهر فرماید آنروز بر آن بباید رفتن (۴) و البته بی

(1) J15 adds پیداست که (2) J15 همکن for بهر کس (3) J15 adds همچنین که

رضاي شوهر هيچ كاري نكردن تا خدا ازان زن خشنود باشد (۵) چه خشنوديِ ايزد در خشنوديِ شوهر پيوسته است چه هرگاه كه فرمان شوهر كار كنند در دين اورا اشو خوانند و اگر نه اورا جه[1] خوانند

در شصتم

(۱) اينكه در دين به اويزه مازديسنان[2] اميد مي داريم تا روان ما[3] از دوزخ رستگاري يابد (۲) و اميدي تمام در بسته ايم و بتحقيق بدانسته ايم كه چون در دين بر استوان باشيم ببهشت رسيم (۳) و ميدانيم كه ببهشت رسيدن بكردار نيك باشد و بدان رستگاري يابيم و نيكي انديشيم و نيكي گوئيم و نيكي كنيم

(۴-۵) و هيچ نيكي كردن بهتر ازان نيست كه چون بهديني را كاري سخت پيش آيد كه روان وي بخواهد شدن مرترا بايد آنچه دسترس باشدت ياري دهي تا ازان آستانه بيرون آيد و نگذاري[4] كه او دين بگذارد[5] (۶) و چون[6] بعد ازان تا او بر دين باشد و هركار و كرفه كه او كند و فرزندان او همچنين بود كه بدست خويش كرده باشد

(۷) و هم از جهت گزيت[7] نيز در مانده باشد ياري دادن فريضه است تا آنكس را خلاص دهند و برجاي خود بماند و اورا ثوابي حاصل آيد

---

(1) J15 چه (2) J15 adds پيدا است كه (3) J15 omits ما (4) MU نگهداري (5) MU, ES نسپارد (6) MU كه for وچون (7) MU سرگزندت for گزيت.

در شصت و یکم

(۱) اینکه سخت بباید پرهیختن از دروغ گفتن[1] که سر همه گناها دروغست

(۲) زرتشت از هورمزد پرسید که دروغزن ماننده کیست (۳) هورمزد به افزوني گفت دروغ زن با اهرمن همکارست

(۴) در دین گوید که دروغ گویان را آخرت نباشد و درمیان مردم حقیر باشند (۵) اگر مردي محتشم باشد اورا بنزدیک مردمان حرمت نباشد و حرمتی ندارند (۶) فرجام دروغزن بد باشد اگرچه بسیاري مال دارد همه از دست وتي بشود و عاقبت بمردم نیازش باشد و نیز تخمکان شان کم باشد

در شصت و دوم

(۱) اینکه راستی گفتن و راستی کردن بیش باید کردن و خویشتن بدان داشتن که هیچ چیزي در مردم به از راستی نیست

(۲) و اینجهان و آنجهان هورمزد از راستي بیافرید و از راستي بر جایگاه مانده است از بهر راستی را پاکیزه شود(۳) و اهرمن گجسته هیچ چیزي بر ازان نترسد که از راستی (۴) و رستاخیز از راستی بباید کردن و هر جایگاه که از راستي بنا گرفت خوره دران جایگاه راه یافت و هر خانداني که بیش بماند از بهر راستی است و آهرمن دران جایگاه راه نیابد

(۵) و گفته است در دین که یک مرد راست بهتر از همه عالم دروغ گوي. چون کاوه اصفهان آهنگري بود چون

---

(1) MU adds نشاید کردن.

پاي بر راستی داشت و سخن بر راستی همیگفت تا چون
ضحاک که همه کشور او داشت و چون بر راستی او سخن
میگفت جمله دیو و مردم از وي ترسیدند و به هر گفتاري
بروي چیره بود بر وي مظفر شد بجهت سخن راست که میگفت
(٦) اهرمن گجسته چون میغوتي راستی بدید سه هزار سال
بیهوش افتاده بود (٧) از بیم راستی سر بر نمی توانست گرفتن
و از بیم راستی نیارست درینجهان آمدن (٨) و هر چیزي که تو
درآن نظر میکنی که بر جاي مانده است چون تحقیق آن
باز جوئی براستي مانده باشد (٩) و در زند اشم وهو[1] راستی
است و بهر آن اشم وهو زیاده خوانند

در شصت و سیوم

(١) اینکه سخت پرهیز باید کردن از روسپی بارگي از
بهر آن که هر کسي که زني کسی بفریبد و با وي فسادي کند
آن زن در ساعت بر شوهر حرام شد (٢) و بعد از آن هرباري
که شوهرش با وي گرد آید همچنان بود که با مردم بیگانه
نزدیک شده باشد (٣) هرگز بر شوهر خویش اشو داد نشود
و اگر درین حال با زنان جد دین بتر باشد از بهر آنکه اگر
آن زن آبستن شود همچنان بود که بهدین بجد دیني افتاده
بود و آن مرد بدان مرگرزان شود

(٤) و آن نیز باشد که آن زن آبستن شود از بیم بدنامي
کودک را هلاک کند (٥) پس آن کس که فرزند آن وي باشد
همچنان بود که بدست خویش فرزند را هلاک کرده بود پس
او مرگرزان باشد (٦) اگر آن کودک بزاید و بردین نماند هر

(1) Both MU, J15 add در.

گناه کہ وي و فرزندان کنند آنکس را ہمچنان بود کہ بدست خویش کردہ بود

(۷) اگر با زن بهدینان کند حالی بر شوہر حرام شود و اگر کودک بزاید حرامزادہ بود (۸-۹) و آنگاه گناہ ازین بشود کہ آنکس نزدیک شوہر وي شود و بگوید کہ مرا بازن تو چہ واقعہ رسید خطا در وجود آمد اگر عفو کنی تو دانی و الا کہ مرا تیغی کشی[1] خون من بر تو حلال است (۱۰) اگر بخشد[2] گناہش از بن بشود و الا این گناه ہیچ نوعی ازین بنشود

(۱۱) و این گناه را گناهٔ خصمان خوانند تا خصم خشنود نشود گناه بریزد[3] روان وي بر سر چینود پل باز دارند تا آنگاه کہ خصم او برسد و خصمی خود کند و جواب او باز دہد

در شصت و چہارم

(۱) اینکہ عظیم پرہیز باید کردن از دزدي کردن و چیزي از مردم بزور ستدن

(۲) چہ در دین پیداست کہ ہر کسی کہ یک درم از کسی بدزدد و چون بدانند دو درم از وي باز باید ستدن یک درم آنکہ ببرد و یک درم بتاوان آنکہ دزدي کرد (۳) و گوش بباید بریدن و دہ چوب بباید زدن و یک ساعت بزندان باز داشتن

(۴) و اگر یک درم دیگر بدزدد ہمچنان دو درم باز ستدن و دیگر گوش بریدن و بیست چوب زدن و دو ساعت بزندان باز داشتن (۵) و اگر سہ درم و دو دانگ بدزدد دست راست بباید بریدن (۶) اگر پانصد درم بدزدد بباید آویختن

---

(1) J15 نمي كشتي for تيغي كشي (2) J15 بكشد (3) MU نريزد.

(۷) آنجا عقوبتش این باشد و میذوان خود بروان[1] پادهٔ فراه کشد (۸) و اگر کسی نداند بمیذوان دو چندان کرفه ازو باز گیرند و بروان این کسی دهند (۹) و اگر کرفه ندارد از گنج همیشه سود عوض دهند و روان اورا پادفراه نمایند

(۱۰) آن کس که چیزي از کسي بزور ستده باشد به میذوان هریکی را چهار عوض باز ستانند به بدل یکی (۱۱) آنکس که راهداري میکند چون بدانستند واجب کند که چون بگیرند در ساعت بکشندش

در شصت و پنجم

(۱) اینکه هر کسی پیوسته سپاسداري کردن در نیک و بد بپای[2] دارد و نیکی هورمزد به نگاهداشتن[3] (۲) چه دادار اورمزد از مردم دو چیز خواهد یکی آنکه گناه نکند دیگر آنکه سپاسداری کند (۳) و مردم هرچند سپاسدارتر بود به نیکی و ارزانی برو سپاسدار آنرا روزي بیشتر ببخشد از آنکه دیگر کسی را (۴) و هر کسی که او سپاسدار نبود نان خورد حرام شود با او هیچکس را نیکی نشاید کردن

(۵) و در دین به پیداست که مردم بی سپاس چون بمیرد هر جا که نساء او بنهند بوم اسفندارمد همی لرزد مانند گوسفندي که گرگ را بیند (۶) و مرغ که نساء ایشان خورد بر هر درختی که بخسپد و بنشیند آن درخت بخشکد و مردم که بسایهٔ درخت بنشیند بیمار شود

---

(1) MU omits بروان (2) MU بباید for بپای (3) MU انگاشتن for به نگاه داشتن.

(۷) چند چیز است که می باید که بهدینان بر خویشتن مستولی کنند (۸) یکی سخاوت کردن با ارزانیان و دوم راستی کردن و سیوم بر همه کس مهربان بودن و چهارم یک دل و راست بودن و دروغ از خویشتن دور داشتن (۹) و این چهار خصلت اصل دین زرتشت است و باید که آنچه خود نپسندي بهیچکس مپسند[1] (۱۰) زیراکه دادار اورمزد گوید که ای زرتشت اگر خواهی که پاکیزه و رستگار شوي و بجایگاهٔ پاکان رسی این دو کار مکن (۱۱) یکي آنکه مهر مینو[2] گیتی بگزین و چیزي گیتی را بخوار دار و آن مینو گرامی دار و از بهر این بحق جهان باز جوید و مینو رها مکن (۱۲) دوم آنکه بهمه کس راست گوئي و راست کن باش یعني هرچه بخود نپسندي بهیچکس مپسند[3] و چون چنین کردي اشو باشی

در شصت و ششم

(۱) اینکه بر همه زنان[4] فریضه[5] دوازده هماست ایام فرمودن چه گناهیکه در دشتان و در دیگر وقتها جسته بود جمله پاک شود

(۲) و درزند جد دیو داد گوید که کسی که او دوازده هماست ایام[6] یشته بود و گناها از وي پاک شود چنانکه بر خرمن گاه بادي عظیم در آید و آنرا ببرد همچنان گناه ازین بشود و مردم پاک و اویژه شود

(۳) و زنانرا ازین فریضه تر کاري نیست چه در دین به پیداست که دوازده هماستی که بیزند صد هزار تناول کرفه بود اگر

---

(1) J15 نکندي (2) J15 adds و (3) J15 مکن (4) J15 کس for زنان (5) J15 adds زنان را است (6) MU omits ایام.

دوازده هماست ایام بود هزار هزار تناول کرفه بود چون بروز یزند همچنین کرفه بود

در شصت و هفتم

(۱) اینکه عظیم زنانرا پرهیز باید کردن از روسپی کردن (۲) که در دین به پیداست که هر زنیکه با مرد بیگانه بخفت اورا جه[1] باید خواند و جزای تقصیر آنست که با همه جادوان و گناهگاران یکسان باشد

(۳) و در زند جد دیو داد گوید که هر زنی که باد و مرد بیگانه گرد آید بر من که اورمزدم رنجست (۴) چه اگر در رود آب نگاه کند بکاهاند و اگر در دار و درخت نگاه کند بر درختان کم شود و اگر با مرد اشو سخن گوید خره و پاکی مردم بکاهاند (۵) زرتشت از اورمزد پرسید برای او چه باید (۶) دادار اورمزد گفت که اورا زودتر بباید کشت که از اژدها و همه دام و دد زیراکه او در دام من زیانکارتر است

(۷) پس چون چنین است زنانرا خویشتن عظیم کوشش باید داشتن تا بر شوهر خویش حرام نشوند (۸) که هرگاه که چهار بار تن بدیگر کس بدهد بعد آن چندان[2] بخانهٔ شوهر بود حرام باشد نو نو گناه با روانش[3] می افزاید

در شصت و هشتم

(۱) اینکه زن دشتان چشم بر آتش افگند دوازده درم سنگ گناه باشد و اگر در سه گام آتش شود هزار و دویست درم سنگ گناه باشد و اگر دست بآتش کند پانزده تناول گناه باشدش

(1) J15 چه (2) J15 چون (3) J15 آب و آتش for روانش.

(۲) همچنان اگر در آب روان نگاه کند دوازده درم سنگ گناه باشدش و اگر پانزده گام آب روان شود پانزده درم سنگ گناه باشدش و اگر در آب روان بنشیند پانزده تناول گناه باشدش (۳) و اگر در باران برود و هر قطره که بر اندام او چکد تناول گناه باشدش

(۴) و در خورشید نباید نگریدن و با مرد اشو سخن نباید گفتن[1] (۵) پاي برهنه برزمين نشايد نهادن (۶) بدست برهنه هيچ چيز نشايد خوردن نان[2] سير نشايد خوردن (۷) دو زن دشتان باهم نشايد خوردن و نشايد خفتن[3]

(۸) تا سه روز نيامده است[4] سر نشايد شستن و بعد از سه روز اگر خويشتن را پاک بديد يک روز ديگر ببايد نشست و تا نه روز بر آمدن اگر خويشتن را پاک بديد يک زمان ديگر نبايد نشستن (۹) اگر بيست[5] نه روز دشتان باشد ديگر باره بايد پنداشتن که نو دشتانست و تا سه روز ديگر باز بايد نشستن و پرهيز همچنين بايد کردن که اول نبشتم[6]

(۱۰) اگر گمان باشد که اورا دشتان آمده است جامه ببايد کندن و پس نگاه کردن اگر دشتان شده باشد جامه که بکنده باشد پاک باشد (۱۱) و اگر کودک شير دارد جامه را از کودک باز کنده بمادر دهند تا شير خورد پس بکسان بايد دادن (۱۲) پاک باشد وليکن چون مادر سر بشويد کودک را نيز ببايد شستن

(۱۳) و دشتان بايد که نظر بهيچ پادياوي نه بگذارد که اگر هزار گز بود همه را پليد کند واديا ب شود (۱۴) با کسي

---

(1) J15 has § (۴) as follows:—در خورشيد و در مرد اشو نظر نشايد کردن نشود (2) MU adds در (3) J15 adds:—و اندام با يکديگر نبايد زدن (4) J15 for نيامده است (5) MU بست (6) MU omits نبشتم.

برسم دان دارد سخن نگوید و اگر هیربدی برسم بدست دارد از دورتر اگر باوی سخن گوید یا سه گام زن دشتان برود وادیاب شود

در شصت و نهم

(۱) اینکه آفتاب نشاید که بر آتش افگند چه هرگاه که آفتاب در آتش افتد گناه[1] بود (۲) اگر آتش به آفتاب بگذرانی سه استیر گناه باشد اگر چیزی بسر آتش فرو کنی باید که آن سوراخی ندارد و خوره و زور آتش کمتر میشود تا دانی

در هفتادم

(۱) اینکه کسانیکه ایشان نسا بدادگاه برند باید که دو دست جامه از بهر این کار نهاده باشند (۲) آن جامهارا در[2] باید پوشیدن و نسارا دو بار سگدید کردن یکبار آنگاه که جان از وی جدا شود و دیگر آنگاه که بر خواهند گرفتن

(۳) پس آن هر دو تن باید که پیوند باشند ریسمانی در دستهای خویشتن بستن تا دست از یکدیگر جدا نشود (۴) و چون می جنبانند حاضرش باید بودن و با کسی سخن نگفتن (۵) و اگر زن آبستن بود بچهار تن بر گرفتن چه آن دو نسا است

(۶) چون نسارا بپرهیختن باز آیند سر و تن بپادیاب باید شستن از بهر آنرا بدان زودی درونـدی یا مرگی نبود

(۷) و اگر نسارا سگ نیکو ننمایند و بر گیرند[3] بهر چند که باشند جمله ریمن و مرگرزان باشند[4]

---

(1) J15 adds بسیار (2) J15 هر دو for در (3) J15 has for the first nine words the following:—و اگر نسارا سگدید کردن و بر گیرند (4) J15 omits the last five words.

(۸) در زند جد دیو داد فرموده است که هر کسی که نسا ندید و برگیرد ریمن و مرگرزان باشد[1] و هرگز پاک نشود و روانش دروند بود

در هفتاد و یکم

(۱) اینکه کسی از بهر دارو و درمان نسا نمی باید خوردن زنهار که نخورند

(۲) چه در زند جد دیو داد میفرماید که اگر کسی نسا خورده باشد خان و مانش بباید کندن دلش از تن بیرون آوردن و چشمانش بباید کندن (۳) و تا این عذابها با وي نکنند[2] تا رستخیر روانش در دوزخ باشد

در هفتاد و دوم

(۱) اینکه چون کسي نسا بآب و آتش برد مرگرزان باشد (۲) چه در دین فرماید که سن و ملخ که بسیار آید از آنجهت آید که نسا بآب و آتش رسانیده باشد (۳) همچنان زمستان سردتر بود و تابستان گرمتر بود

در هفتاد و سیوم

(۱) اینکه چون گاوي یا گوسفندي بجایگاهی نسا بخورد تا یکسال گوشت و شیر و پشم هیچ چیز ازان کار نیاید (۲) بعد از یکسال پاک باشد و اگر آبستن باشد بچه‌اش هم تا یکسال پاک نباشد

---

(1) MU omits § (۸) up to باشد (2) J15 نکشد.

(۳) و اگر مرغ خانگي نسا خورد همچنین یکسال گوشت و خایۀ او پاک نباشد

در هفتاد و چهارم

(۱) اینکه چون بامداد که از خواب برخیزند نخست چیزي بردست باید افگندن یعني دستشو (۲) پس بآب پاک دست شستن چنانکه دست از ساعد تا سردست سه بارشستن و روي از پس گوش تا زیر زنخ تا میان سر[1] شسته باشد و پاي تا ساق سه بار شوید پس کیمنامزدا بخواند

(۳) اگر جایگاه باشد که آب نبود و بیم آن بود که نیایش در گذرد دست را سه بار بخاک بباید شستن و نیایش کردن (۴) پس چون بآب رسد دیگر باره دست و روي شستن و نیایش کردن

(۵) پیش ازانکه چیزي بر دست افگند دست و روي نباید شستن تناول گناه باشد و دست و روي ناشسته بهیچ چیز نتوان کرد

در هفتاد و پنجم

(۱) اینکه چون کسی کِشت‌زار انباري خواهد کردن اول باید که باهمه راهٔ آب گذر نگاه باید کردن تا نسا هست یا نیست بعد از آن آب گذارد همچنین (۲) اگر در آن میانه آب در کشت‌زار باشد نسا پدیدار آید اگر تواند پرهیختن بپرهیزد و اگر آب بتواند گردانیدن بگرداند (۳) و اگر آب

(1) MU omits the last nine words.

ناگاه بنسا رسد اورا گناهی نباشد (۴) و اگر جوئي و کشت نگاه نکرده باشد آب بنسا رسد آنکس ریمن باشد سرش برشنوم باید کردن

در هفتاد و ششم

(۱) اینکه چون زن بزاید باید که بیست و یک روز سر نشوید و دست بهیچ چیز باز ننهد و بر بام نشود و پاي بر آستانه درسرای ننهد (۲) و بعد از بیست و یک روز خویشتن را چنان بیند که سر بتواند شستن سر بشوید (۳) و بعد ازان تا چهل روز بر آمدن از نزدیک آتش و چیزي چوبین و سفالین باشد باید پرهیختن (۴) پس چون چهل روز باشد سر شستن و همه کاری شاید کردن

(۵) تا چهل روز دیگر[1] بر آمدن مرد نشاید که با وي نزدیکی کند که گناهی عظیم باشد تواند بود که دیگر بار آبستن شود چون زن در چهل روز آبستن زودتر پذیرد که بعد از چهل روز[2]

(۶) و بعد از چهل روز خویشتن را پلید بیند مگر بدرستی داند که از کودک آمده است اگر بدشتان باید داشتن

در هفتاد و هفتم

(۱) اینکه چون زني را کودک بزیان شود نخست چیزي پادیاب و ور آدران آورده باید دادن تا دل اندرون او پاک کند (۲) تا سه روز آب نشاید دادن البته آن چیز که درو

---

(1) MU omits دیگر (2) J15 omits the last thirteen words, found in ES only; MU has for these words— که جمله زنان زودتر آبستن شوند

آب یا نمک در باشد (۳) و این سه روز از وقت تا وقت باشد چنانکه اگر نماز پیشین کار افتاده باشد تا بنماز پیشین بودن یک ساعت دیگر در گذشتن آب نباید خوردن (۴) بعد ازان تا چهل روز بر آمدن بکناره باز نشستن پس برشنوم کردن

(۵) آن کودک چهار ماه شدن هرگاه که بزاید خود مرده باشد از بهر آنرا که تا چهارم ماه نرسد جان بوی نمی رسد (۶) و اگر بعد از سه ماه این کار افتد احتیاط عظیم بجای آوردن[1] بدین کار سخت بایستادن

(۷) چه دین ما بدین کار باز بسته است چه اگر ریمن باشد خویشتن را پاک ندارد تا او زنده باشد هرگز ازان ریمنی پاک نشود (۸) اگر ده هزار بار سر بپادیاب بشوید البته هیچ ازان پاک نشود (۹) چه این ریمنی نه از بیرون است از اندرون و هر استخوان و رگ و پی است آب چیزی را پاک کند که بر پوست باشد (۱۰) پلیدی که آن استخوان است الا نیرنگ دینی دیگر هیچ چیزی پاک نشود

در هفتاد و هشتم

(۱) اینکه در هر سرای کسی از دنیا ودیران شود نخست سه روز دران باید کوشیدن که گوشت تازه نخورند و نیزند (۲) چه بیم باشد که کسی دیگر ودیران شود و خویشاوندان آن کس سه روز گوشت نخورند

در هفتاد و نهم

(۱) اینکه جهد باید کردن تا سخاوتی و رادی با بهان و ارزانیان کنند (۲) چه رادی کردن چنان بزرگوارست که زمین

---

(1) MU بباید کردن for بجای آوردن

را چنان بهتر و خوشتر کہ راد مرد بران رود و بادرا آن بهتر کہ بر مرد راد جهد و اسپ را آن بهتر کہ مرد راد بروي نشیند و گاو و گوسفند را آن بهتر کہ مرد راد شیر او بخورد و خورشید و ماه و ستارگانرا آن بهتر و خوشتر باشد کہ بر مرد راد تابند

(۳) تا آن حد رادي و سخاوتی عزیزست کہ دادار اورمزد میفرماید کہ خواستم کہ پاداش دهم مرد راد را و اگردر خوردي باشد هیچ پاداش نیکو نیافتم کہ در خور او باشد مگر آفرین (۴) همیشہ نیکمردان پیوستہ امشاسفندان آفرین میکنند مرد راد را کہ از نیکان چیز خویش دریغ ندارد

(۵) چہ در دین بہ پیداست کہ دادار اورمزد زرتشت اسفنتمانرا گفت کہ بهشت گروثمان از بهر رادي آفریدم کہ بارزانیان کند و چیزي بایشان بخشد و دوزخ تاریک از بهر کسانست کہ چیزي بنا ارزانیان دهد

(۶) همچنین در دین بہ پیداست کہ سی و سہ راه بهشت است (۷) الا روان رادان اگر روان هیچ کس دیگر بدان راه‌ها ببهشت[1] نتواند رسیدن مگر یک راه[2] (۸) و روان رادان بهر سی و سہ راه ببهشت تواند رسیدن[3] (۹) و هیچ کس را آسانتر از رادان نیست ببهشت رسیدن

در هشتادم

(۱) اینکہ وقتیست کہ یک اشم وهو بخواني کرفہ او ده چندان بود (۲) وقتیست کہ یک اشم وهو بخواني کرفہ او صد چندان بود (۳) وقت بود کہ یک اشم وهو بخواني کرفہ او

(1) J15 omits ببهشت (2) J15 omits مگر یک راه (3) J15 omits § (۸).

چند هزار بود (۴) وقت بود کہ یک اشم وهو بخوانی کرفہ او چند ده هزار بود (۵) وقتست کہ یک اشم وهو بخواني کرفہ او چندانست کہ قیمت اینجهان

(٦) اما آن اشم وهو کہ ارزش چند ده است آنست کہ چون نان خورند بگویند (۷) و آنکہ ارزش چند صد است کہ بعد ازان خوردن بخوانند (۸) و آنکہ ارزش یکهزار است آنست کہ از خفتن از پهلو در پهلو گردیي و درست بخوانی[1] (۹) آنکہ ارزش ده هزار است آنست کہ چون از خواب برخیزیي و بخوانی (۱۰) و آنکہ ارزش قیمت اینجهانست آنست کہ در وقت جان کندن بخوانند چہ اگر خویشتن نتواند خواندن دوستان و خویشاوندان در دهن او دهند (۱۱) چہ اگر دوزخی بود همیستگانی شود و اگر همیستگانی بود بهشتی شود و اگر بهشتی بود گروثمانی شود

در هشتاد و یکم

(۱) اینکہ هرکار و کرفہ کہ بباید کردن جهد باید کردن تا دران روز بکنند با فردا نیفگنند

(۲) چہ در دین بہ پیداست کہ دادار اورمزد زرتشت را گفت ای زرتشت بہ از تو بعالم کسی نیافریدم و پس از تو هم نیافرینم تو گزیدهٔ منی و این عالم از بهر تو پدیدار کردم (۳) و این همہ خلایق کہ من آفریدم و این جملہ بادشاهان کہ بودند و باشند امید میداشتند کہ من ترا بروزگار ایشان بیافرینم تا ایشان دین قبول کنند و روان ایشان بگروثمان رسد

---

(1) J15 omits § (۸).

(۴) من بیافریدم الا اکنون درمیان روزگار چه از روزگار کیومرث تا اکنون سه هزار سال است و اکنون تا رستخیز سه هزار سال مانده است پس ترا درمیان آفریدم (۵) که هرچه درمیان باشد عزیز تر و بهتر وارجمندتر باشد همچنین که دل درمیان همه تنست لاجرم عزیزتر است همچنین چون ایران زمین از دیگر زمینها ارجمندتر است از بهر آنکه درمیانست (٦) واین ایران شهر اقلیم چهارم است از جایهای دیگر بهتر است بسبب آنکه درمیانست (۷) پس ترا درمیان آفریدم بجهت عزیزی ترا پیغامبری دادم و بپادشاهی فرستادم دانش[1] دوست و دین دوست

(۸) پس ترا بچندین عزیزی بخلق فرستادم و دانشها که مردمان بجان کنند بی محنت بدست نمی توانستند آورد بر تو روشن و خوار کردم و ترا جمله دانشها آگاه کردم (۹) جمله دانشها در اوستا بتو آموختم بزبانیکه در جهان هیچ کس ندارد خوار و آسان و زندش بزبانی بتو گفتم که درمیان مردمان روانتر است هم تو بدان فصیح تری

(۱۰) با این همه بزرگواری که بتو دادم ای زرتشت ترا اندرز میکنم که هر کرفه که امروز بتوانی کردن بفردا میفکن بدست خویش تدبیر روان خویش بکن (۱۱) بدان غره مباش که هنوز جوانی است بشاید کردن تا اندیشه کنی که پس ازین بکنم (۱۲) که بسیار کسان بودند که زندگانی ایشان یکروز بود و کار پنجاه ساله در پیش گرفته بودند

(۱۳) پس جهد کن تا کار امروز بفردا نیفگنی (۱۴) چه اهرمن گناهمینو دروند دو دروج بدین کار بگماشته است که

---

(1) MU آتش.

یکی را نام دیر است و دیگر را پس (۱۵) این هردو دروج پیوسته با مردمان کوشش کار کنند تا کار او باز پس افتد (۱٦) چه هر کار و کرفه که فرا پیش آید آن دروج که نام او دیر است گوید که دیر بخواهی زیستن و این کار همه وقت بشاید کردن و دروج که نام او پس است گوید اکنون فرا گذار که پس ازین بشاید کردن (۱۷) پیوسته این هردو دروج روانرا از کار خویش باز میدارند تا فرجام در رسد همه کارها باز پس افتاده بود و حسرت و پشیمانی خوردن هیچ سودی ندارد (۱۸) پس کار و کرفه ازین جهان بشود

در هشتاد و دوم

(۱) اینکه چون از جامهٔ خواب برخیزند همانجایگاه کستي باز باید بستن و گامي بی کستی نباید نهادن

(۲) چه اندر دین به پیداست که هرگامی که بي کستي فراز نهد فرماني گناه باشد بچهارم گام تناول گناه باشد که هزار و دویست درم سنگ بود (۳) پس خویشتن را ازین گناه نگاه داشتن و کستی بر بستن

در هشتاد و سیوم

(۱) اینکه از روزه داشتن بباید پرهیختن (۲) چه در دین ما نشاید که همه روز چیزی نخورند چه گناه بود

(۳) مارا از روزه داشتن اینست که برچشم و زبان و گوش دست و پای روزه داریم از گناه کردن (۴) قومی دران میکشند که همه روز چیزی نخورند و از چیزي خوردن پرهیز

گنند (۵) مارا نیز جهد باید کردن تا هیچ گناه نه اندیشیم و نگوئیم
و نکنیم باید که از دست و زبان و گوش و پای ما هیچ کاری نرود
که از آن گناه بود

(۶) چون چنین کردیم[1] روزهٔ هفت اندام بجای آورده
باشیم آنچه از دیگر دینها از ناخوردن روزه است در دین ما
از گناه نا کردن روزه است

در هشتاد و چهارم

(۱) اینکه چون بخواهند خفتن یک یتا اهو ویریو و یک
اشم وهو بباید گفتن و توبت بکردن و گفتن که [Pahlavi]
[Pahlavi][2] [Pahlavi][3] [Pahlavi][4]
[Pahlavi][5] [Pahlavi][6]

(۲) پس بخفتن و هرگاه که چنین کنند که گفتم و کستی
در میان دارد تا جمله کرفهها که در جهان میکنند دران شب
هم بهره باشد هر دمی که بر آید و فرو برد سی درم کرفه بود
چون از پهلو گردد یک اشم وهو بخواند

---

(1) J15 گفتم (2) This Pahlavi passage is given in MU. (3) Corrected from [Pahlavi] of MU. (4) Corrected from [Pahlavi] of MU. (5) Corrected from from [Pahlavi] of MU (6) J 15 gives the following corresponding Pahlavi passage with its Persian version :—

[Pahlavi]
[Pahlavi]

این پهلوی عبارت در فارسي نیز نوشته است — اواخش په پشیمان په
پتت هوم چون اواخش منیده [Pahlavi] هوم و خسته هوم و جست و میذم
وکرد په دادستان په پتت هوم

در هشتاد و پنجم

(۱) اینکه هرکاری که پیش آید از دانایان و خویشاوندان باید پرسیدن با ایشان مشورت کردن و از رای و تدبیر خویش هیچ کار نکردن

(۲) چه در دین به پیداست که ایزد به افزونی زراتشت را گفت که هرکاری که خواهی کردن خرد و دانش باید و جای برود نزدیک دانا کار خود باوی بگویند و دانا دستور در آن کار سگالش کنند[1] تا اهرمن درمیان راه نیابد و آنکار را خلل نرسد

(۳) همچنین اسفندارمد امشاسفند آنگاه که بر مینوچهر دیداری شد اورا این اندرز وصیت کرد که ای مینوچهر اگر کارد تیز تر باشد اورا از سوهان چاره نبود و اگرچه دانا اسپی نیکو بود اورا از تازیانه چاره نبود و اگرچه دانا مردی بود اورا از مشورت کردن گزیر نبود تا آن کار تمام شود

در هشتاد و ششم

(۱) اینکه سگ آبی نشاید کشتن و اگر جائی به بینند بر باید گرفتن و بآب روان بردن (۲) چه در زند جد دیو داد آنرا گناه عظیم فرموده[2] است و هر کسی که سگ آبی بکشد تخمدانش نماند

---

(1) MU has, for the last eighteen words, the following:—
که یکجا برد با دانایان باز گویند و سگالش بیفگنند

(2) MU نهاده .

در هشتاد و هفتم

(۱) اینکه چون کسی از دنیا بشود در آن سه روز جهد باید کردن تا پیوسته یشت سروش میکنند و آتش می افروزند و اوستا میخوانند چه روان سه روز درین دنیا می باشد

(۲) شب چهارم سه درون بباید یشتن یکی باخشنومن رشن آستاد و یکی باخشنومن نای وه[1] و یکی باخشنومن اردا فروهر و جامه و چیزی اشو داد بران درون یشتن

(۳) جامه باید که نو بود و از همه جنس باشد و چون دستار و پیراهن و نمک و کستی و شلوار و پنام و موزه (۴) به مینوان آن جامها مانند بدیشان دهند پس هرچه نیکوتر آنجا روانرا شکوه بیشتر می باید زیراکه آنجا پدران و مادران و جمله خویشان ما آنجا اند (۵) چه روان درآن دنیا یکدیگر را بشناسند و باز پرسند پس هرکس را که جامه نیکوتر بود شکوه بیشتر و خرمتر باشد (٦) بهمه حال چون جامه کهنه و پارهٔ شرمسار باشند و دل گراني کنند

(۷) آن جامه را اشوداد خوانند و چون ببیزند بردان و دستوران باید دادن که جاي ایشانرا سزاوار است (۸) و دادن بدیشان اشوداد است[2] از بهر آنکه آن روانها با ایشان نزدیکترند. و جهد کنند تا جامه دوخته بود

(۹) چون جامه را هیربدي یزد آنروان را حساب و شمار میکنند چون هیربد [Pahlavi] بگوید و فرست را ازینجانب بآنجانب مي نهد آن روان باچینود پل

(1) MU ناوه for نای وه meaning the angel Fâm: Pahlavi *vâê vêh*.
(2) MU omits the last five words.

بگذرد (۱۰-۱۱) و چون شب چهارم از دنیا بچینود پل رسد نخست بآتش گاه شود و پس بیک گام بستر پایه رسد و بدیگر گام بر ماه پایه رسد سدیگر گام بخورشید پایه رسد بچهارم گام بچینود پل[1] رسد و بجایگاهٔ خویش برندش

در هشتاد و هشتم

(۱) اینکه دار که بران مرده را برند یا بدان بشویند و آنکه بخون و پلیدی آلوده بود و آنکه زن دشتان باو اندام برهنه بدان باز نهد و آنکه مردم را بدان بردار کنند این جمله چوبها را حذر باید کردن وبدان باز نزدن چه جامه پلید باشد ونشاید سوختن (۲) بجای باید نهادن که کسی برنگیرد و نجنباند تا کار مردم نیاورد

در هشتاد و نهم

(۱) اینکه دین هورمزد نگاه دارد که کسی نسا بحیلت بخورد و ببهدینی دهد یا نسا بر بهدین افکند (۲) ناکام فرمان او باید که برشنوم کند و پیش ردان و دستوران توبت کند (۳) بعدازان اورا درین گناهی نماند و توجش که دستوران گویند بگذارد تا گناهش ازین بشود

در نودم

(۱) اینکه نشاید که هیچ چیز بمردم گنهگار دهند مانندهٔ آن باشد که درزفر اژدها نهاده باشند (۲) و اگر خوردني باشد که بخورد ایشان دهند ایشان بگناه کردن شوند آن کس هم بهرهٔ آن

(1) MU بگروثمان for بہ چینود پل.

باشد کہ خورش بدو دادہ بود در خور آن خوردني (٣) و اگر بیمي و ترسي از ایشان نباشد ہیچ چیز بدیشان نباید دادن چہ گناہي عظیم بود

در نود و یکم

(١) اینکہ ہرچیزي کہ بنسا ریمن شدہ باشد چگونہ باید شستن

(٢) زر یکبار بپادیاب شستن و یکبار بخاک خشک کردن و یکبار بآب شستن (٣) نقرہ دوبار و برنجین و ارزین و سربین و روئین سہ بار شستن پولاد چہار بار شستن و سنگین شش بار فیروزہ و یاقوت و کہربا و شب چراغ و عقیق و مانند این و ہرچہ از معدن کان باشد جملہ شش بار بدانگونہ بشوید کہ گفتم (٤) پس پاک باشد چنانکہ ہرباری بپادیاب بشویند و بخاک خشک کنند و بآب بشویند آنگاہ دگربارہ ہمچنین تا سہ بارہ یا چہار بار یا شش بار تا آنچہ فرمودہ است

(٥) مروارید را دو گونہ فرمودند لیکن قرار آنست کہ ہمچون سنگین شش بار شویند (٦) و چوبین و سفالین جملہ بباید افگندن (٧) جامۂ تن ہم بباید شستن ششبار چنانکہ گفتم بعد از آن برجایگاہي نہادن کہ آفتاب و ماہتاب در وی مي تابد ششماہ بعد از ان بزن دشتان شاید

در نود و دوم

(١) اینکہ آتش بہرام را نیکو باید داشتن کہ کسی نگاہداری او کند و نیکو داشتن و غمخواري او کردن (٢) و ہیزمش بدادن

تمام چنانکہ امسال آن ہیزم پاریںہ بسوزند (۳) نیم شب بیفروزند و بوی بروی نہند چنانکہ باد بوی آن ببرد

(۴) دیو و دروج بدوارد چہ از خورۀ آتش وہرام است کہ ما درمیان این قوم زندگانی میتوانیم کرد (۵) چہ اگر[1] ورج و خورۀ امشاسفندان و زور آتش بہرام نبودی روزی و زندگانی نتوانستندی کردن (۵) پس واجب کند کہ ہیزم آتش داشتہ و آتش را بوی بدہند تا عاقبت خواستاری در رسد پشت و پناہ اورا دانند تا او پسندیدہ بود

در نود و سیوم

(۱) اینکہ می باید کہ ہمہ بہدینانرا پرہیز کردن از غیبت پس روی گفتن

(۲) در زند جد دیو داد گوید کہ از جملہ گناہا غیبت بزرگتر است (۳) ہرکسی کہ غیبت کسی بکند چنان باشد کہ نسا خوردہ باشد و نسا خوردہ گناہي ہمدرین کتاب پیش ازین گفتہ شدہ است اما حقیقت چنین است تا اورا درین دنیا عقوبت ننمایند بدان جہان نشود (۴) پس میباید کہ بہدینانرا جہد کردن تا ازین غیبت خودرا نگاہ دارند تا در وقت جان سپارش بگناۀ آن جزا ننمایند (۵) در زند جد دیو داد گوید کسی کہ غیبت کردہ باشد از آنکہ[2] اگر پیش او برود و اشو داد خواہد و اورا اشو داد کند آن گناہ از وی بشود

---

(1) MU adds نہ (2) MU آنکس

در نود و چهارم

(۱) اینکه کسی برکسی نیکوئي و نوازش کند باید که قدر آن بدانند و منت بر خود نهند و اگر تواند بدان مقدار اورا نیکوئي کنند

(۲) در دین به پیداست که کسی برکسی نیکوئی کند اورمزد به افزوني اورا ده چندان عوض بدهد (۳) و اگر حق ناسپاس باشد در اوستا چنین آورده است که اورا گناه عظیم باشد (۴) و اهرمن گجستہ چنین گوید که آن گناهکار از خویشاوند منست فرجام او بدست من خواهد رسید و بدست هیچ دیوي اورا من نخواهم داد دست خود پاد فراه کنم (۵) موبدان موبد گوید باید همه زرتشتیان را که ازین گناه خود را دور دارند

در نود و پنجم

(۱) اینکه می باید که همه بهدینانرا واجبست که هر روز سه بار خورشید نیایش کردن

(۲) اگر یکبار کند یک تناول کرفه باشد و اگر دو بار کند دو چندان باشد و اگر سه بار کند سه چندان باشد (۳) و اگر یکبار نکند سی استیر گناه باشد و اگر دو بار نکند دو چندان گناه باشد و اگر سه بار نکند سه چندان گناه باشد

(۴) و ماه را و آتش را همین است (۵) پس واجبست در دین بهدین همه را نیایش بجای آوردن

در نود و ششم

(۱) اینکه کسی بدان جهان شود دیگران را نشاید که گریستن کنند و اندوه دارند و شین موئی کنند (۲) چراکه هر

اشک چشم شود آن رودی شود پیش چینود پل پس روان آن مرده آنجا بماند و اورا از آنجا گذر کردن سخت باشد نتواند بر چینود پل گذریدن (۳) پس میباید که اوستا بخوانند و یزشن میکنند تا اورا آنجا گذر آسان شود

در نود و هفتم

(۱) اینکه همه بهدینانرا واجبست که پیش موبدان و دستوران و ردان و هیربدان بقدر خود سخن گفتن و هرچه ایشان بگویند بجان بشنوند (۲) و حقیقت دانند و دران هیچ جواب و سوالی نکنند

(۳) که در زند اوستا گوید هرکه در گفته بزرگانِ دین حجت آورد اورا زبان بریزد تا مبتلا ازین جهان بیرون شود

در نود و هشتم

(۱) اینکه بهدینانرا می باید که خط اوستا بیاموزند پیش هیربدان و اوستادان تا در خواندن نیایش و یشت خطا نرود

(۲) بیشتر واجب مر هیربدان را و اوستادان را هست که همه بهدینانرا خط اوستا بیاموزند و اگر هیربد در آموختن ایشان تقصیر نماید اورا عظیم گناه باشد (۳) که اورمزد به افزوني زرتشت را گفت که هر هیربدي و اوستادی در آموختن اوستا بهدینانرا تقصیر کند اورا از بهشت چندان دور کنم که پهناي زمین است

در نود و نهم

(۱) اینکه موبدان و دستوران و ردان و هیربدان را نشاید که همه کس را پهلوي آموزند

(۲) کہ زرتشت از ہورمزد پرسید کہ پہلوي آموختن مر کسان را شاید (۳) ہورمزد بہ افزوني جواب داد کہ ہر کہ از نسل تو باشد موبد و دستور و ہیربدتي کہ خردمند باشد (۴) دیگر ہیچ کس را نشاید جز از اینکہ گفتہ ام اگر دیگران را آموزد اورا عظیم گناہ باشد اگر بسیار کار کرفہ کردہ باشد فرجام اورا بدزوخ بود

در صدم

(۱) اینکہ کسي کسي را بیگناہ برنجاند یا بزند اورا ہر روز یک تناول گناہ باشد تا او بزید (۲) چون ازین جہان بشود مہر ایزد و رشن ایزد حساب و شمار او نکنند (۳) پس او آنجا بماند پر درد و حسرت و پشیماني بسیار میخورد و[1] سودش ندارد (۴) مي باید کہ ازین گناہ خود را دور داشتن و با ہمہ کس نیکی کردن

(1) J 15 adds آنگاہ

B. I. Press, Byculla.
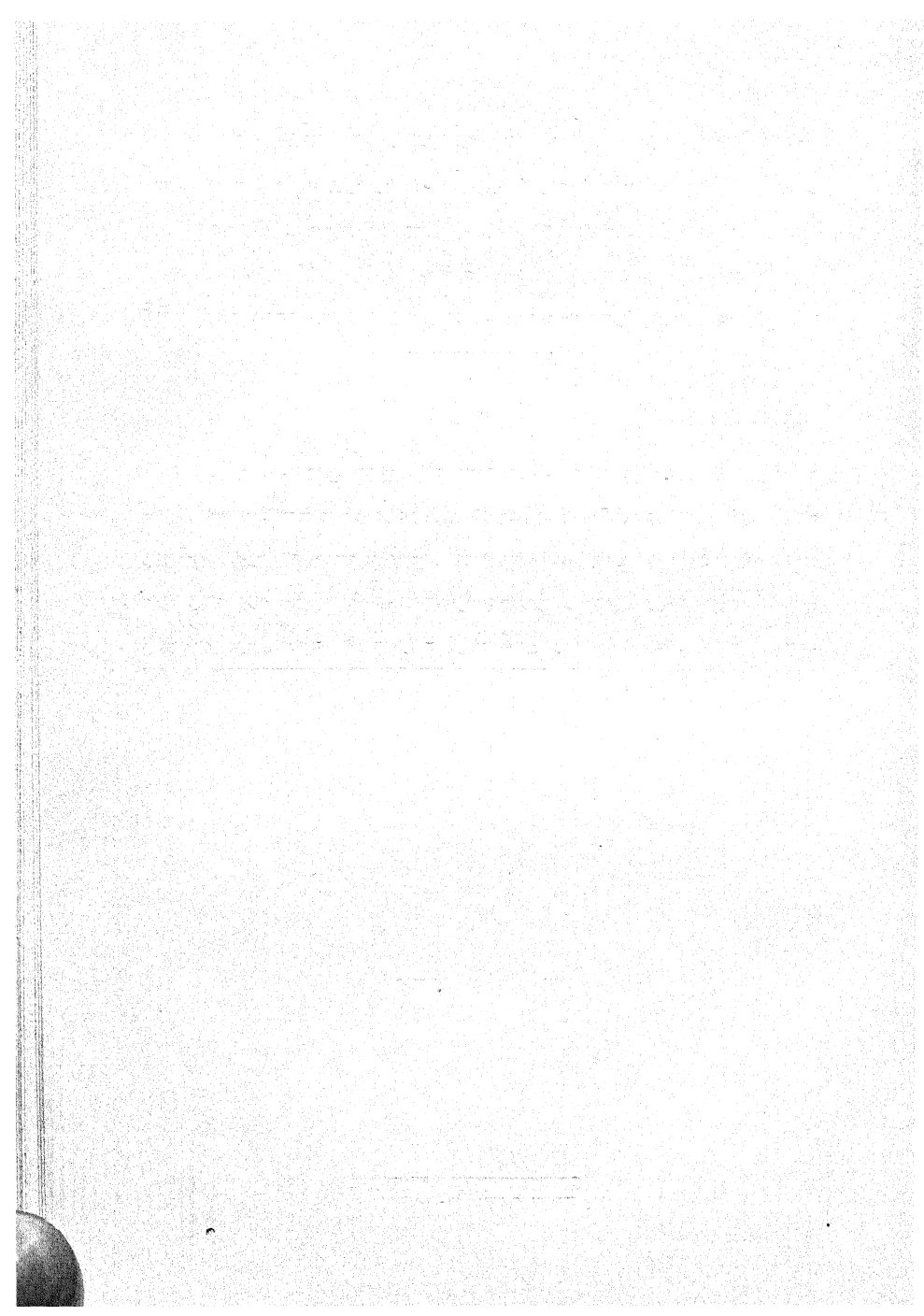
بنام ایزد بخشاینده مهربان یارمند

کتاب صد در بندهش

آغاز کتاب

(۱) این دفتر شایست[1] ناشایست که بر مردمان فریضه باشد تا بر خوانند نیک از بد بدانند (۲) آنچه در دین به مازدیسنان ایزد تعالی فرموده شرط خویش بجا می آورند تا فردا پشیمانی نباشد (۳) تجریر نباید خوردن هر وجه ندارد (۴) و بدین جهان تن دارد و روان ورزد تا بدان جهان رستگاری باشد (۵) و نیکی اندوزد و از گناه بپرهیزد تا نیکبخت دوجهان باشد تا اورمزد[1] امشاسفندان ازین روان خشنود باشد

۱

(۱) بدانند که چون دادار اورمزد گیتی بیافرید و هرچه اندر گیتی بداد و بعدل[2] ازان گاو[1] کیومرث بیافرید (۲) چون آهرمن پتیاره در گیتی آمد گاو هم اندر ساعت بمرد و کیومرث بعد ازان سی سال بزیست (۳) چون از گیتی بخواست شدن آهرمن دروند گفت که ازین گیتی پتیاره اومند که هیچ راحتی بی رنجی درین جهان نتوان یافتن و بدان جهان روشن میشوم که هیچ رنج و بلا و دشواری در آنجای نیست (۴) و ترا بتر است که چون زراتشت اسفنتمان انوشه روان باد و ایدون باد و[3] ابا همه دیوان و درجان از جهان بیرون کند و تا رستاخیز

(1) E, K add و (2) Thus all, for بعد (3) E كه for و; K adds ترا

دین او باشد و مردمان بر دین او ایستاده باشند تو هیچ بدی در گیتی نتوانی کردن (۵) و آهرمن گجستر چون این سخن بشنید دردی عظیم بروی رسید و هفت دیو اندر گیتی بداد اکومن و اندر[1] و ساول و نونانیکهیت[2] و تاریخ و ازیریخ[3] و هیشم (٦) و هر یک ضد و همیستار[4] امشاسفندان است

۲

(۱) اکومن ضد بهمن امشاسفند است و اندر[5] ضد اردیبهشت امشاسفند است و ساول ضد شهریور امشاسفند است و نانیکهیت[6] ضد اسفندارمد امشاسفند است و تاریخ ضد خرداد امشاسفند است و ازیریج[7] ضد امرداد امشاسفند است و هیشم ضد سروش اشو فیروزگر است

(۲) و بهمن امشاسفند کار آنست کر مردم را نگذارد کر با یکدیگر جنگ و خصومت و کینه و تعصب اندر دل دارند و داد ستان راستي اندر میان مردمان پدید کند (۳) چون ظلم در[8] میان[9] کم باشد و نگذارد کر بر مردمان کار ناشایست کند (۴) و خرد و عقل و فهم و حیاط[10] و هش ویر[11] مردمان بزیادت کند و مردم را براه راست مي آورد

(۵) و اکومن دیو کار آنست کر دل مردمان کار و کرفه نیک کردن سرد کند (٦) و هرگر کر مردمان بدتي کنند و مردمان با همر خصومت کنند و جدل و لجاج پدیدار کند (۷) و دران کوشد کر با یکدیگر آشتی کنند و کینه و تعصب در دل

---

(1) E اندرو (2) K نانیکهیت (3) E زایریج K زاریخ; on the margin. (4) E omits و همیستار and substitutes هفت (5) E اندرو (6) E نانکهت (7) E زایریج (8) E اندر (9) E adds مردمان (10) Thus, M, K; E حیا: better حیات (11) E بر for ویر.

می آرند تا آن حد که قتل و خونریختن و کارزار درمیان افگند (٨) و مردمان پاي از فرمان عقل و خرد بیرون نهند و کار ناشایست بد کنند (٩) این همه بد[1] اکومن دیو است

(١٠) اردیبهشت امشاسفند کار آن باشد که مردمان که کار و[2] کرفه کنند بران جهان خرمی و رامش از اردیبهشت امشاسفند باشد (١١) هرگاه که مردم خرم باشند بی آنکه آنرا سببي کند که آن خرمي از اردیبهشت امشاسفند در دل ایشان افگند از بهر آنکه کرفه باشد که ایشان معلوم نبوده و راه چینود پول[3] بر اشوان اردیبهشت امشاسفند فراخ کند (١٢) چون بچینود پول[3] گذر میکند راحت آساني[4] اردیبهشت[5] باشد

(١٣) و اندر[6] دیو کار آنست که مردمانرا دل تنگی دهد و غم و اندوه در دل مردمان افگند (١٤) و چون مردم گناه کنند ایشانرا بدوزخ برد و عقوبت بروانها بنماید (١٥) مردم که پیوسته دژم روي باشند اندر[6] دیو کند (١٦) و سر چنود پول[7] نخست اندر[6] دیو پیش آید و چنود پول[7] بر دروندان اوی تنگ کند

(١٧) و شهریور امشاسفند کار آنست که عدل و داد دردل پادشاهان دهد پیوسته پادشاهان عادل نگاه میدارد (١٨) و هر پادشاه که عادل بود دوست شهریور امشاسفند است (١٩) و هر پادشاه که[8] عادل تر[9] بود دیر تر بماند (٢٠) و زر و سیم و دیگر چیزها که در کانها و کوهها باشد شهریور امشاسفند نگاه

---

(1) E بدی از for بد (2) E omits و (3) E پل (4) E, K add از (5) E adds امشاسفند (6) E اندرو (7) E پل (8) E omits که (9) E عادل ترین.

دارد و بقوت شهریور امشاسفند(1) این چیزها در کانها(2) تواند شدن و بنتیجه خویش رسیدن (۲۱) و بدین جهان روزی که بدرویشان رسند شهریور امشاسفند کند و بدان جهان شفاعت خواه درغوشان(3) بود

(۲۲) و ساول دیو کار آنست که پادشاهان که ظلم کنند و مصادره دوست دارد شان(4) و(5) طراری و دزدی و راه داری هرچه بدین ماند ساول دیو راه نماید و در دل مردمان افگند و مردمان (6) گم راه کند تا کارهای ناشایست کنند تا بدان سبب هلاک افتد

(۲۳) و اسفندارمد امشاسفند کار آنست که مردمان که کاری خواهند کردن برای و باندیشه و تدبیر تمام کند و تکبر از طبع مردم ببرد و مردمان(6) خوش آواز و چرب سخن کند تا بر مردمان بار نامه(7) و تکبر نکند (۲۴) و چون رنجی و دشواری و دردی صعب بمردمان رسد او مردمانرا صابور(8) کند و خرسند گرداند و بدان درد(9) دل خوشیها کند تا آن رنج بدان دل خوشیها بگذارد (۲۵) و چون(10) کرفه کرده باشد و رنجی اورا پیش باز(11) آید بدان سبب اسفندارمد امشاسفند نگهدارد که او ازان کار و کرفه پشیمان نشود(12)

(۲۶) نانیکهیت دیو کار آن باشد که مردمان بتکبر بکند و چون رنجی بمردم رسد نانیکهیت(13) اورا نگذارد و بیا شواند و چیز ازو بر دارد تا کرفها نگوید و در ایزد ناسپاس شود (۲۷)

(1) M adds نگاه دارد (2) E adds تمام (3) E درویشان (4) Thus, E, K; M سان (5) E omits و (6) E adds را (7) E باز نامه (8) Thus all; better صابر (9) K for در درد (10) E adds اگر (11) E تا for باز; K omits باز (12) E شود (13) E نانکهت.

و چون مردمان اورا پند دهند او بتر باشد و نصیحت نپذیرد (۲۸) و بی طاعتی پادشاه مادر و پدر و زن در شوهر و بنده در خداوند که کند از نانیکهیت[1] دیو باشد

(۲۹) خرداد و مرداد امشاسفند کار آنست که هر شیرینی و چربی و خوشی که در آب و نبات و طعام[2] باشد ایشان کنند (۳۰) و چون روان اشوان بگروثمان و بهشت رسند و ایشانرا چیزتي نباید که بخورند و سیر باشند (۳۱) و آن[3] خرداد و مرداد امشاسفند[4] کنند

(۳۲) و تاریخ و زاریخ دیو کار آنست که چیزهائی که ناخوشی باشد ایشانرا ناخوشی دران چیزها دهند (۳۳) و در دوزخ روان دروندانرا خورشهای پلید بکنند و پلید و گنده ایشانرا دهند و موکل ایشان باشند تا آنگاه که آن خورشها خورند و عذاب روان ایشان نمایند

(۳۴) و سروش اشو فیروزگر کار آنست که همه جهان نگاه میدارد از دزد و بلاها و آفتها (۳۵) و هر شب سه بار بهمه عالم برسد مانند پاسباني که پاس میدارند (۳۶) و با هیشم دیو[5] شبی هفت بار کارزار کند و اورا از بدي کردن از جهان باز میدارد

(۳۷) و هیشم دیو کار آنست که خشم و کین در دل مردمان افگند و هر بدي که در جهان رود وي یاري کند و با گنهکاران یار شود تا ایشان برگناه دلیر تر[6] باشند

(۳۸) و این هفت امشاسفند که دادار اورمزد بیافریده است و این کارهای بر ایشان باز بسته است و روا می دارند

---

(1) E نانکهت (2) E, K طعامها (3) M, K omit آن (4) E omits امشاسفند (5) E adds به (6) E دلیر.

(۳۹) و مردم می باید که خویشتن را از راه دیوان نگاه میدارند و براه اورمزد و امشاسفندان باز آیند و نگهدارند[1] که این دیوان بروي چیره نشوند و اورا براه آهرمن نه[2] کشند[3] تا از رنج این جهان و پادهفراه آن جهان رسته باشند

۳

(۱) چون اورمزد گیتی بداده بود گفت اگر من دین برین گیتی نفرستم و مردمان را ازین دین بر راست آگاه نکنم و مردمان[4] از کار و کرفه آگاه نکنم مردمان ازین کار و کرفه آگاه نشوند و آهرمن بدین گیتی مسلط چیره شود و مردم را از راه ببرد و براه خویش باز برد (۲) پس مردمان بجملگی در گمراهی هلاک[5] شوند (۳) تا سه هزار سال از گیتی بگذشت دین بجهان نفرستاد (۴) و بعد از سه هزار سال زراتشت اسفنتمان دیوان بجهان آشکارا رفتندی بر عادت آدمیان پریان مانند زنان و دیوان مردان از زنان پسندندی[6] و باوی فساد کردندی

(۵) و چون زراتشت اسفنتمان دین بجهان آورد و آشکاره کرد قالب دیوان یکباره بشکست و در زیر زمین شدند (۶) اکنون که گناهی خواهند کرد بر کردار و مانند آدمیان نتوانند شدن مگر بر صورت خر و گاو و مانند این

۴

(۱) و زراتشت اسفنتمان دین به مازدیسنان بر وشتاسپ شاه آورد و چون معجزات وی بدید و گفتار وی شنید دانایان ایران جمله جمع کردند[7] و گفت با زراتشت مناظره کنید

---

(1) E نگذارد (2) Thus K; M, E omit نه (3) E بخشند (4) E adds را (5) E هلاکی (6) Thus all: better thus:—
و دیوان از مردان زنان بستدندی (7) E شدند.

و اورا بسخن بشکنید (۲) و دانایان ایران جمله جمع شدند و[1] با زراتشت اسفنتمان انوشه روان باد مناظره کردند (۳) وچون قوت وی دیدند و سخن گفتن وی شنیدند و دانش و فضل و علم[2] معجزاتها و برهانهاء[3] وی بدیدند جمله عاجز متحیر شدند (۴) و بنزدیک جاماسپ حکیم رفتند و اورا ازین حال آگاه کردند و جاماسپ را بیاری گرفتند (۵) و جاماسپ حکیم با زراتشت اسفنتمان انوشه روان باد[4] مناظره کرد (۶) و چون سخنهای او شنود و معجزهای وی دید عاجز شد و در ساعت بزراتشت و دین اقرار داد

(۷) و چون دانایان و فاضلان ایران شهر بدیدند که جاماسپ عاجز بماند و پیغامبری زراتشت برویش اقرار آورد همه دانایان از پس جاماسپ حکیم[5] برفتند و[6] دین زراتشت اسفنتمان اقرار آوردند و بروی بگرویدند (۸) و گشتاسپ شاه این معجز چون از زراتشت اسفنتمان دید دین به مازدیسنان پذیرفت (۹) و بپاداش ایزد تعالی چهار چیز بگشتاسپ شاه داد که هرگز هیچ پادشاهی را نبود

(۱۰) دادار اورمزد اورا پسری داد چون پشوتن که هرگز نمیرد[7] پیر نشود و عاقبت دین به مازدیسنان بر دست او بجهان آشکاره کند (۱۱) و دیگر پسری داد چون اسفندیار که در عالم بمردانگی او کس نبود (۱۲) و دستوری و وزیری داد چون جاماسپ حکیم که هرچه بود و باشد اورا معلوم بود (۱۳) و روان گشتاسپ شاه معاینه به بهشت برد و جایگاه کرد

(1) E omits the last four words. (2) E omits فضل و علم (3) E omits و برهانها (4) E omits the last four words. (5) E omits حکیم (6) E adds بر (7) E adds و.

۵

(۱) اندر دین به مازدیسنان گوید که چون زراتشت اسفنتمان انوشروان باد[1] بهم پرسه دادار اورمزد شد دادار اورمزد اورا گفت ای زراتشت ترا از همه امشاسفندان و فریشتگان بهتر آفریدم (۲) زراتشت چون این[2] سخن بشنید عجب بماند و گفت ای دادار وه افزونی از بهمن و اردیبهشت و شهریور و اسفندارمد و خرداد و مرداد بهتر آفریدی (۳) گفت ازیشان ترا بهتر آفریدم از جهت آنکه این عالم همه خلایق از پیش تو بیافریدم و پادشابی چون طهمورث و جمشید و کیخسرو و مینوچهر (۴) و این دین به مازدیسنان بایشان نمودم و هیچکس زهره و یاره آن نداشت که این دین روا بکند و تو تنها آمدی و دین بپذیرفتی (۵) و بر دست[3] اندر همه جهان روا خواهد شدن همه عالم بخواهد رسیدن

(۶) چه روز اول که تو دین از من پذیرفتی آب جویها ایستاده و حیوانات که علف در دهان داشت بگلو فرو نبردند از خوشی آواز تو که افستا[4] میخواندی و همه با جایگاه ایستادند و گوش باوستا میکردند (۷) باول که آسمان و زمین آفریدم همه فروهر اشوان را گفتم آسمان نگاه دارید و چندانکه یک بدست[5] نتوانستند داشتن و فروهر روان تو بیامد و یک نیمه از آسمان نگاه میداشت (۸) و اکنون بهتر از همه خلایق[6] و فرشتگان و امشاسفندان آفریده ام (۹) و زراتشت اسفنتمان درین سخن عجب بماند و گفت ای دادار اورمزد من بهترم از

---

(1) E omits انوشروان باد. (2) E omits این (3) K adds تو (4) E اوستا (5) E بیک یک بدست for بدست یک (6) E خلق.

سیاوشانش که این گیتي پاکیزه باز کند مردمان[1] بی مرگ کند و مردمان چون تو فرمان دهي و بر انگیزانیي دین بایشان گوید و ایشانرا پاکیزه باز کند و از همه رنجها برهاند و من این نتوانم کردن (۱۰) دادار اورمزد گفت آن همه بکند (۱۱) او هم بسبب آن بتواند کردن که فرزند تو است و هم برین دین تواند کردن که تو در جهان روا خواهی کردن (۱۲) هر کار و کرفه که فرزند کند همچنان باشد که پدر بدست خویش کرده باشد

٦

(۱) اندر دین پیداست که مردم می باید که هر کار و کرفه که کنند بدستوری دستوران کنند (۲) چه ایزد تعالی در افستا گفته است که مردم بسبب آن بیشتر بدوزخ شوند که کار کرفه بدستوری دستوران نکنند و چیز[2] بیاموزند و اندیشه کنند که ما این نیز نیاموزیم باز نپرسم که پس نتوانیم کردن (۳) این ندانند که هرگاه که نکنند و دوم که باز نپرسند دو چند[3] ایشان گناه باشد (۳) یکي آنکه نکرده باشد دوم آنکه باز نپرسیده باشد

۷

(۱) این سخن نیز اندر دین پیداست که ازین همه مردمان که ازین جهان شده اند یک تن جهان باز گذشتن[4] هرگز آنکس دروغ نگفتي و کاري ناشایست نکردي و گناه نکردي (۲) بسبب آنکه درین جهان مزد و پاداش و عقوبت و پاده فراه آن جهان دیده بودي و دانستی که راحت و خوشی برچه صفت ابست و رنج و عقوبت برچه دشخوارست

(1) E adds را (2) E چیزی (3) E چندان (4) Thus all; better read گشتی.

۸

(۱) که اندر دین گوید که این جهان مانند ابرست که یکساعت بگذرد پایندگي در وي نباشد و نیک و بد بسر آید (۲) پس طلب آنجاي باید کردن که همیشه آنجاي باید بودن (۳) و اگر راحت و خوشی باشد هرگز نبگذرد و اگر رنج و اندوها باشد بپایان نرسد نه آنچه گذرنده باشد دانایان غم آن بخورند

۹

(۱) و اندر دین پیداست که ایزد تعالي بزراتشت سفنتمان پرسید که هیچ مرد توانگر دیدي (۲) زراتشت گفت دیدم بسیار (۳) ایزد تعالي گفت چون بمرد و[1] مال و خواسته او کجا شد (۴) زراتشت گفت فرزندان[2] خویشان وي بر گرفتند (۵) ایزد تعالي گفت او هیچ چیزي باخویشتن بتوانست آوردن[3] (۶) زراتشت اسفنتمان[4] گفت نه (۷) دادار اورمزد گفت اکنون چون این دیدهٔ مردمان را آگاه کني که چیزی اندوزي که با خویشتن بتواني آوردن و اینجا بفریاد شما رسد و آن چیز کارکرفه کردنست (۸) و اگر آن چیز که تو باندوزي[5] و کسی دیگر بر دارد و بریش خنده تو بخورد و رنج که تو برده باشي و برین جهان ترا جواب باید دادن[6] چرا باید اندوختن

۱۰

(۱) و اندر دین به مازدیسنان پیداست که زراتشت اسفنتمان[7] از ایزد تعالي پرسید که توانگر چرا غم بیشتر خورند از درغویشان (۲) ایزد تعالي گفت از بهر آنکه امشاسفندان

---

(1) E adds چه (2) E adds و (3) E بردن (4) E omits اسفنتمان
(5) E باندوزیدی (6) E adds پس (7) E omits اسفنتمان.

کرفه از توانگران اندر خواهند و از درغویشان گناه نکردن خواهند (۳) و چون کسی توانگر باشد و کار و کرفه نکند آن روان اندر میئوانست امشاسفندان ببرند و ترس و بیم و عقوبت و باده فراه اندر دوزخ بروي نمایند اگر[1] آهرمن با روانها مي کند و آن روان ازو[2] بترسند[3] و چیز با این روان دهند که در تن آنست و این روان بدان سبب اندیشناک و غمخوار شود (۴) و توانگرانرا از جهت آن غم بیشتر باشد و درویشان[4] از جهت آن غم کمتر باشد و کمتر خورند (۵) و هرچه ایشانرا در جهان می باید و آن نباشد دردي بدل ایشان باز شود (٦) امشاسفندان روان که در میئوانست ببهشت برند و خوشی و آساني بهشت اورا نمایند (۷) و هرگاه که آن روان که تن است گناه کم کند چون این جایگه آید این همه راحتها و خوشیها اورا خواهد بود (۸) و آن چیز بدین روان که در تنست باز دهند و این خرم شود و از بهر آن غم کم خورد (۹) چه مارا روان دو است یکی آنکه اندر تنست و یکی روان راه خوانند (۱۰) و هر نیکی که آن روان که در[5] تن بکند اورا رامش نمایند و هر گناهی که بکند اورا عقوبت کنند و خرمی و دژمی مردم بیشتر ازان باشد

۱۱

(۱) و این سخن اندر دین گوید که درد و دشخواري که بتن رسد ازان درد تن ندارند[6] چه آن درد روان داند (۲) و بدین شاید دانستن که دستی یا پاي از کسی ببرند اگر هزار زخم بعد ازان بران کنند آگاهی ندارد سبب آنکه روان ازان

(1) Thus all: better که (2) M ار for اژو (3) E پرسند (4) E adds را (5) E اندر (6) Thus M, K; E ندارد better نداند.

جایگه برفته و مانند سنگی یا کلوخ است (۳) پس ازینجا بشاید دانستن که این درد و رنج روان میداند[1] و این تن اورا چون دست اوزاری است آلتی که اگر این آلت گناهی بکند پادفراه بران باشد که این آلت کار فرموده باشد و اگر نه آلت مستوجب شود (۴) مانند آنکه اگر کسی شمشیری بر کسی زند هیچکس عقوبت بر شمشیر نکند چه بر آنکس کنند که شمشیر زده باشد (۵) و همچنین هر گناه که تن بکند و عقوبت بروان رسد و رنج او رانید[2]

١٢

(۱) اندر دین پیداست که دران بار که زراتشت اسفنتمان بنزدیک ایزد تعالی چیزهای پرسید گفت ای دادار اورمزد چون من بدان گیتی شوم و خواهم که تو ازمن خشنود باشي و امشاسفندان خشنود باشند بدان گیتی اندر چه کار و کرفه کنم که بهتر باشد

(۲) دادار اورمزد گفت مارا بدان گیتی هر یک ویسه ایست یعنی نگهداری که تعلق بدو دارد که چون ترا و مردمان و دیگران چیزها را نیکو دارند و نگاه دارند و نیازارانند ما ازان کس خشنود باشیم بدین گیتی روان او بدست آهرمن دیوان نرسد (۳) و مردم در سایهٔ منست اورمزد. و گوسفندان بهمن امشاسفند و آتش آن اردیبهشت امشاسفند و زر و سیم و دیگر ایوخشستها آن شهریور امشاسفند و زمین آن اسفندارمد امشاسفند و آب آن خرداد امشاسفند و دار و

---

(1) E روا مي دارند for روان ميداند (2) K اورا اند, E اورا نيد for اورانيد : better اورا نمايند.

درخت و همه رستنیها آن امرداد امشاسفند ست[1] (۴) نه[2] هرگاه که پرهیز[3] آن هفت گانه بجایگاه آورند و نیکو دارند ایشانرا رنجی نرسد و یزشن و نیایش ایشان کنند تا ازیشان خشنود باشیم و برین جهان مزد و پاداش بیابند (۵) و اگر پرهیز ایشان نکنند و ایشان نگاه ندارند بدان جهان بیماریهای بسیار باشد و بیشتر مرگ ناگهان بسیار باشد و بدین جهان عقوبت و پادفراه بیابند (٦) و پرهیز این هر یک نوشته‌ام

۱۳

(۱) فصل اندر کرفه و گناه بنوشتم[4] بدانند که بدین در کرفه گناه پایهٔ خرد[5] بنهاده است (۲) و هر یک را نامی است فرمان و آگرفت و اویرشت و اردوش و خور و بازاء و یات و تنافور و مرکرزان

(۳) فرمان هفت استیر باشد و هر استیری چهارده مثقال باشد (۴) و اگرفت دوازده استیر باشد (۵) و اویرشت پانزده استیر باشد (٦)[6] یات صد و هشتاد استیر باشد (۷) و تنافوري سیصد استیر باشد (۸) مرگرزان آنست که اورا زنده نبگذارند

(۹) اکنون گناهاي خرد بنوشتم (۱۰) هرگاه که یکتا[7] موي بیفگند و در دل دارد که نگیرد و نه پرهیزد فرماني گناه باشد اگر کوچک باشد اگر بزرگ (۱۱) و هرگاه که ناخني بیفگند و طلب باز نکند و نه پرهیزد فرماني گناه باشد (۱۲) هجرهٔ که در تن باشد نبگرفتند و بیفگند فرماني گناه باشد (۱۳)

---

(1) E omits امشاسفند ست (2) Thus all, for و (3) Thus E, K; M اردوش سي استیر (4) E adds تا (5) E خورد (6) Thus all: add بهرنیان باشد و خور شصت استیر باشد و بازاي صد استیر باشد (7) E یکتار.

بادي که در آتش دمد بدهن بهر یکبار فرماني گناه باشد (۱۴)
و آب تاختن که در چاه کنند که بمیان سراي باشد فرماني
گناه باشد (۱۵) چون بیک پاي کفش روند بهر یک گام فرماني
گناه باشد (۱۶) و اگر قي در آب کنند یا آب تاختن گناه
باشد (۱۷) اگر خیوی در آب روان افگند خورب گناه باشد
(۱۸) و اگر قي در آتش کنند یا آب تنافوري گناه باشد (۱۹) و
اگر نسا در آب یا آتش افگند مرگرزان باشد (۲۰) و اگر نسا
در زمین پنهان کنند و سر بگیرند و ساعتي بر آید تنافوري گناه
باشد (۲۱) که شش ماه بر آید تنافوری نیم گناه باشد (۲۲) که
یک سال بگذرد هنوز نسا در زمین باشد مرگرزان باشد (۲۳) که
بنسا باز افتد برشنوم بباید کردن و تنافوري گناه باشد (۲۴) که
بزن دشتان باز افتد سر بپادیاب و آب بباید شستن و جامه نیز
همچنین (۲۵) هر که نه چنین کند از پلیدي خوري گناه
باشد (۲۶) هر که پیش از چهل روز که زن بزاده باشد و صحبت
کند دو تنافور گناه باشد (۲۷) و شیر ازان زن فاسد بکند و بعد
ازان شیر خوردن کودک را زیان دارد و دایه باید دادن و اگر
نه شیر مادر بر فرزند حرام باشد

۱۴

(۱) زن که بیک ماه تن[1] بدو مرد بدهد بدین در روسپي
خوانند و تا آن حد دیدار آن شوم باشد (۲) و اگر برودتي بگذرد
که در آن رود آب بسیار باشد بکاهد (۳) و اگر در[2] چیزهاي که
رسته باشد بکاهاند و بخوشاند یا بر کمتر دهد (۴) و دار و درخت
که پر میوه باشد در آن نگاه کند تمام بترسد[3] فرو ریزد (۵) و
هر جائي که برود بر بوم گیتي بکاهاند (۶) و هر مرد که با وي
سخن کند عقل و هش بکاهاند و عاقبت کار بنتواند دانستن

(1) K زن for تن (2) E omits در (3) E بر for بترسد ; K برشد

(۷) و بدین در گوید ای زراتشت اسفنتمان از جهت زنان ترا چه گویم که هرزن که بیک روز تن بدو مرد دهد زودتر بباید کشتن از گرگ و شیر و اژدرها (۸) چه هرگاه که آن زن را بکشند چندانش کرفه باشد که هزار آتش خانه پر از هیزم بر کند خانه و سولاخ[1] و مار و گژدم و شیر و گرگ و اژدرها ویران کرده باشد

۱۵

(۱) اندر دین پیداست که زن دشتان که آتش بیند فرمانی گناه باشد و چون در سه گام آتش شود تنافوری گناه باشد و چون دست بر آتش نهد پانزده تنافور گناه باشد اگر دست در کاهانه نهد که آتش در آنجا باشد پانزده تنافور گناه باشد (۲) و اگر آب روان بیند فرمانی گناه باشد (۳) که در پانزده گام آب روان شود فرمانی گناه باشد (۴) که در آب نشیند پانزده تنافور گناه باشد[2] (۵) چون بباران برود بهر قطرهٔ که بر اندام وی چکد پانزده تنافور گناه باشد (۶) ازان که آن درج بزن دشتان نشیند از همه درجهای جهان بترست که هیچ درج نیست که چشم[3] ایشان دید[3] چیزی پلید بتوانند کردن الا زن دشتان (۷) اگر به هزار گام برسم بیند وادیاب کند

۱۶

(۱) و آتش که در آفتاب نهند فرمانی گناه باشد (۲) که تا نماز شام بگذارند تنافوری گناه باشد (۳) که چیزی بر سر آتش فرو نهند که آنرا سوراخها باشد بهر سوراخی که آفتاب در آتش افتد شصت استیر گناه باشد

---

(1) E سوراخ (2) E adds و اگر (3) Thus all; better چشم دید ایشان.

۱۷

(۱) زراتشت اسفنتمان از دادار اورمزد پرسید[1] کہ ازان بہتر چہ باشد کہ در خانہ بکند بوہان دہند یا بآتش گاہ و آتش در آنجای نہند (۲) اورمزد گفت کہ آن بہتر باشد کہ بآتش گاہ دہند

(۳) چہ آتش ورہرام اندر دین گوید کہ ہر جای کہ بہدینان بستہ کشتیان نشینند باید کہ آتش ورہرام اندر آن شہر و جایگاہ باشد (۴) چہ آتش ورہرام ہم چون پاسبانی است کہ آنجایگہ از ہمہ آفتہا و بلاہا نگاہ میدارد (۵) وقتی زراتشت اسفنتمانرا گفت پیوستہ کہ دران کوش و جہد کن بآتش ورہرامرا تا[2] بنشانی و ہمہ وقت از پیش تو میسوزد (۶) چہ اگر آتش بہ شب بیفروزی خاصہ نیم شب نہصد و نود و نہ ہزار دیو و درج بمیرند و از بدی در جہان باز ایستند (۷) و چون بوی بر آتش نہند و باد بوی آن میبرد تا آنجا کہ آن بوی برسد ہزار بار ہزار دیو و درج نیست بباشند و کم شوند و چندان جادو دیو و پری (۸) و آتش کہ در خانہ باشد بہ نیمہ شب بر افروزند ہزار دیو نیست شوند و دو چندان جادو و پری

۱۸

(۱) و چون ایزد تعالی این ہمہ[3] عالم بیافرید آتش بجہان نمی آمد و گفت بجہان نروم و گفت بسبب آنکہ چون ہزار سال از روزگار زراتشت اسفنتمان انوشہ روان باد بگذرد مردم پاک از دین دست باز دارند و مرا خوار دارند و ہرچہ زراتشت

---

(1) M, K omit پرسید (2) E omits تا (3) E omits ہمہ.

اسفندمان در حق من نگاه داشتی و فرموده باشد بجای
بگذارند و زن دستان بر سر من نشیند و دست ناشسته پلیدها
بر من کند و باد بدهن در من دمند و خیو در من افگنند و
ریمن و پلید بمن سوزند و دیگ و نان بمن پزند و بگذارند تا بمیرم
و گویند او هیچ چیز نداند و جادست[1] و ندانند[2] که فرشته بر
من موکل کرده است و هرچه بامن کرده باشند و هر خواری که
بامن بتوانند کردن بکنند (۲) ای دادار اورمزد مرا[3] بجهان مفرست
همین جایگاه بگذار که تا هم چون ماه و خورشید بر آسمان روشن
میکنم و جهان روشن میدارم[4] (۳) پس ایزد تعالی گفت که
اگر ترا بجهان نفرستم آن جهان خلایق پی تو نتوانند بودن
و لیکن پادشاهی در بهشت بتو دادم هر که ترا نیکو ندارد و
این خواری که گفتی با تو کند تو اورا در بهشت مگذار و
اگر[5] امشاسفندان از وی خشنود باشند و از بهر وی شفاعت
کنند تا تو از وی خشنود نشوی من از وی خشنود نشوم
(۴) چون آتش این سخن بشنید خرم شد و بدین جهان آمد
و هر که اورا نیکو ندارد ممکن نیست ببهشت بتواند[6] رسیدن

۱۹

(۱) اندر دین گوید که هر که آتش از خانه بچینند و
بآتش گاه برند شصت استیر کرفه باشد (۲) اگر بگذارند[7] بمیرد
هشتاد استیر گناه باشد (۳) و آتش ورهرام که بگذارند تا بمیرد
و اگر قصد و[8] بی قصد اگر صد هزار کرفه کرده باشد آنکس را
مرگرزان[9] و دوزخی بود

(1) Thus M, K; better جمادست (2) E omits the last four words. (3) Thus E; M, K من (4) Thus E; M, K میدارند (5) E اگرچه (6) E omits بتوانند (7) E adds تا (8) E adds که (9) Thus all; better add خوانند.

(۱) و آتش را عزیز و گرامي باید داشت تا آن حد است که یکبار زراتشت اسفنتمان بهم پرسهٔ دادار اورمزد بود (۲) اورا گفت اي زراتشت روان کدام کس ترا بیش کرفرتر آمد[1] از همه خلایق (۳) زراتشت اسفنتمان[2] گفت روان کرشاسپ (۴) پس ایزد تعالی روان کرشاسپ بدانجاي خواند و چون زراتشت را بدید بگریست و گفت کاجی من هیربدي بودمی که در جهان میگردیدمی و یزشن میکردمی تا این همه[3] رنج و بلا و دشواري بمن نرسیدی

(۵) پس ایزد تعالی گفت ای روان کرشاسپ ازینجا یگه دور شو و بنزدیک امشاسفندان مباش چه تو آتش را بیازردهٔ و چشم من زشت گشتهٔ

(۶) پس روان کرشاسپ ایزد تعالی را نماز برد و گفت ای دادار وه افزوني مرا ببهشت ارزاني کن که اندر جهان اژدرهای را بکشتم که هر مردی و چهار پائی که دیدی فرو بردی و بدم خویشتن میکشیدي و هر دندان که در دهان وی بود چون باهوی من بود هر چشمی چنداني بود که گردوني و هر سروی چندان بود که هشتاد رشن[4] بود (۷) من از بامداد تا نماز پیشین بر پشت وي میدویدم تا سر او باز دست آوردم بگرز سر او باخنجر جدا کردم (۸) و چون در دهان او نگاه کردم هنوز مردم از دندان او در آویخته بودند (۹) و اگر من آن اژدها را نکشتمی همه عالم خراب کردي و جانوران نیست شدندي (۱۰) و هیچکس آن قوت نبودي که اورا بتوانستی کشتن

(1) E omits آمد (2) E omits اسفنتمان (3) E omits همه (4) Thus all: better ارش

(۱۱) ایزد تعالی گفت ای روان گرشاسپ ازینجا شو که تو آتش را بکشتی و نیکو نداشتی و اردیبهشت امشاسفند بخصم خویش کردهٔ (۱۲) من ترا نیامرزم بهشت بتو ارزانی ندارم

(۱۳) دیگر باره روان گرشاسپ گفت ای دادار اورمزد مرا بیامرز و در بهشت جایگاه کن بدان پاداش که من گندرب زره پاشنه را بکشتم که هر باری که گرسنه شدی بیکبار مردم که در دوازده یازده[1] بودی با چهار پایان بخوردی (۱۴) و چون اورا بکشتم در دهان وی نگاه کردم اسپ و خر مرده در دندان وی آویخته بودی (۱۵) و دریا[2] اورا تا بزانو بود سرش تا بخورشید (۱۶) و نه روز و نه شب با او کارزار کردم درمیان دریا (۱۷) بعد از نه شبانروز اورا بگرفتم تا سر بیاهیختم و دست او بسته بستم و از دریا بیرون آوردم و اورا بکشتم (۱۸) و چون بکشتم بسیار دیها و جایها بیران[3] شده (۱۹) و اگر من گندرب را نکشتمی همه عالم را بیران[3] کردی همه جانوران نیست شد ندی

(۲۰) ایزد تعالی گفت ای روان گرشاسپ ازینجایگه دور شو چه آتش را بکشتی و اردیبهشت امشاسفند را بخصم خویش کردهٔ و بیازردهٔ (۲۱) و من ترا نیامرزم و بهشت بتو ارزانی ندارم تا بدانند که هرچه ایزد تعالی بیافرید از بهر بندگان خویش بیافریده است (۲۲) اگر چیزها نیافریده بودی مردمان بی این چیزها زندگانی نتوانستی کردن که نه از آب نمی گیرند و نه از آتش (۲۳) پس واجب کند که هریک بجای

(1) Thus K; M, E در دوازده باره ده for در دوازده یازده
(2) E دریای چین (3) E ویران .

خویش نیکو نگاه دارند و اندیشه کنند که با پادشاهی این مناظرت رفت با دیگران چون خواهد بود

(۲۴) دیگر باره روان کرشاسپ گفت اي دادار اورمزد مرا بیامرز و در بهشت جایگاه کن که بدان پاداش که من هفت راه دار بکشته ام هریک ببالاي چندان که مردم در ایشان نگاه میکردند[1] پنداشتند[2] که آفتاب و ماهتاب زیر کش ایشان همی گذرد و دریای محیط ایشانرا تا بزانو بود (۲۵) مردم از بیم ایشان هیچ راه سفری نمی توانستن شدن (۲۶) و هر کس که در راه بدیدندي که میشدي در ساعت بخوردندي و بسر[3] سال حساب کردند میصد هزار مرد کشته و نیست کرده بودند (۲۷) و من با ایشان کارزار کردم و هر هفت را بکشتم (۲۸) و اگر من بایشان بنکشتمی این عالم بجملگی خراب کردندي و مردم نیست کردي[4]

(۲۹) ایزد تعالی گفت اي روان کرشاسپ ازینجایگه دور شو که آتش را بکشتهٔ و بچشم من زشت شدهٔ اردیبهشت امشاسفند بخصم خویش کردهٔ (۳۰) من ترا نیامرزم و بهشت بتو ارزاني ندارم

(۳۱) دیگر باره روان کرشاسپ گفت اي دادار اورمزد مرا بیامرز در بهشت جایگاه کن بدان پاداش که من چون آهرمن و دیوان چون باد[5] بفریفتند و گفتند بقوت و زور تو در جهان هیچ چیز نیست ترا بزورمندي نمیدارند[6] و خویشتن را [7] بقوت تر میدارند باد بگفتار آهرمن فریفته شد و چنان

---

(1) E کردی (2) E پنداشتي (3) E بسه (4) E omits the last four words (5) E بادار (6) Thus E; M, K نمیدانند (7) Thus E, K; M ترا.

سخت بیامد کہ ہر کوہی کہ در راه بود ہامون بکرد و ہمہ دار و درخت از بیخ بکند و در پیش گرفت و رفت و می آورد (۳۲) چون بنزدیک من آمد پای من از جایگاه[1] بتوانست بردن (۳۳) و من مینو باد را بگرفتم و بقوت خویش اورا بیفگندم تا آنکہ عہد کرد کہ باز زیر زمین شوم و آن کار کنم کہ اورمزد امشاسفند[2] مرا فرمایند اورا دست باز نداشتم (۳۴) و اگر من مینو بادرا نگرفتمی کہ او ہمہ جہان بیکبار خراب کردی و خلایق نیست شدندی

(۳۵) ایزد تعالی گفت ای روان کرشاسپ ازینجایگہ دور شو کہ بچشم من سخت زشت شدهٔ[3] آتش را بکشتی و اردیبہشت امشاسفند را بیازردهٔ (۳۶) من ترا نیامرزم بہشت بتو ارزانی ندارم

(۳۷) روان کرشاسپ گفت ای دادار اورمزد مرا بیامرز روان من در[4] بہشت جایگاه کن بدان پاداش کہ چون کمک مرغ پدید آمد و پر بر سر ہمہ جہانیان باز داشت و جہان تاریک کرد و ہر باران کہ میبارید ہمہ بر پشت او میبارید و بدم ہمہ باز بدریا میریخت و نمی گذاشت کہ قطرهٔ در جہان باریدی (۳۸) ہمہ جہان از قحط و نیاز خراب شد مردم می مردند و چشمہہا و رودہا و خانیہا خشک شد (۳۹) و مردم و چہارپای مانند آنکہ مرغ گندم چیند او می[5] خورد (۴۰) و ہیچکس تدبیر آن نمی توانست کردن (۴۱) و من تیر و کمان برگرفتم و ہفت شبان روز مانند آنکہ باران بارد تیر می انداختم و بہر دو بال او میزدم تا بالہای او چنان سست

---

(1) E adds بکند (2) E, K امشاسفندان (3) E adds کہ (4) Thus K; M, E از for در (5) E آدمی for او می.

شد که بزیر افتاد (۴۲) بسیار خلایق[1] در زیر گرفت و هلاک کرد (۴۳) بگرز من منقار وي خرد[2] کردم (۴۴) و اگر من آن نکردمی عالم را خراب کردي و هیچکس بنماندي (۴۵) و این زور و قوت که تو دادار اورمزد مرا داده بودی و الا مرا این توانائی نبودي

(۴۶) ایزد تعالي گفت اي روان کرشاسپ ازینجایگه دور شو که آتس را بکشتهٔ[3] و بچشم من زشت شدهٔ اردیبهشت امشاسفند بخصم خویش کردهٔ (۴۷) من ترا نیامرزم و بهشت بتو ارزاني ندارم

(۴۸) دیگر باره روان کرشاسپ گفت اي دادار وه اگر چنانست که بهشت بمن ارزاني نخواهي داشت مرا زنده باز کن و همان زور و قوت مرا باز ده تا من آهرمن و با[4] جمله دیوان نیست کنم و دوزخ از ایشان پاک کنم و ازان پلیدیها و گندها و تاریکیها پاکیزه کنم و روشن گردانم و تنها درانجا بنشینم (۴۹) دادار اورمزد گفت آنچه تو مي گوئی هنوز وقت نیست (۵۰) و تا مردمان جمله از گناه کردن باز نه ایستند مرده زنده نشاید کردن تا قیامت بسر نیاید این که تو مي گوي نیز نشاید کردن

(۵۱) و چون کرشاسپ[5] کردارهاي خویش بگفت زراتشت اسفنتمان بشنید بنزدیک ایزد تعالي نماز برد و گفت اي دادار بدانم که خشم و کین در راهٔ تو نیست (۵۲) و چون کسي بر کسی کینه ورزد ترا بدان رضا نباشد (۵۳) و اکنون این کار چنان می بینم که کسی با[6] کسی کینه دارد (۵۴) و چون

(1) E خلق (2) E خورد (3) E بیازردهٔ (4) E omits با (5) Thus E; K; M omits کرشاسپ (6) E بر.

زراتشت اسفنتمان این سخن بگفت اردیبهشت امشاسفند بر پاي ایستاد و از[1] کرشاسپ در زراتشت اسفنتمان بنالید (٥٥) و گفت اي زراتشت تو نداني که کرشاسپ با من چه کرده است که در روزگار پیشین رسم و عادت من چنان بودي که چون هیزم در زیر دیگ نهادندي من آتش را بفرستادمی تا آن دیگ به پختی کار ایشان تمام کردي پس باز بجایگاهٔ خویش آمدي (٥٦) چون آن اژدها میگوید که بکشته بود و سبب آنکه یک ساعت آتش دیرتر در هیزم افتاد که در زیر دیگ نهاده بودي و گرزي بر آتش زد و آتش پراگنده شد (٥٧) من اکنون روان کرشاسپ ببهشت نگذارم

(٥٨) چون اردیبهشت امشاسفند این سخن بگفت روان کرشاسپ بگریست و گفت اردیبهشت امشاسفند راست گوید خطا کردم و پشیمانم (٥٩) و دست در دامن زراتشت زد و گفت از مردمان هرگز هیچکس این بلندي و مرتبه و منزلت نیافته است که تو یافتی (٦٠) اکنون بدین ورج و خرهٔ[2] تو است مرا از اردیبهشت امشاسفند بخواه و شفاعت کن که من ازین رنج و عذاب رهائي یابم (٦١) زراتشت اسفنتمان درود برویش داد که بر پاي بود دستها بکش کرد اردیبهشت امشاسفند[3] را نماز برد و گفت گشتاسپ[4] شاه و جاماسپ و همه مردمان ازین حال آگاه کنم تا بعد ازین آتش نیکو دارند و هیچ آزار او نجویند

(٦٢) و چون زراتشت اسفنتمان[5] شفاعت کرد اردیبهشت امشاسفند[6] گفت حرمت تو بزرگ است و خواهش تو عظیم

(1) M, K omit از (2) E adds که (3) E omits امشاسفند (4) Thus E, K; M کرشاسپ (5) E omits اسفنتمان (6) E omits امشاسفند.

است (۶۳) روان کرشاسپ را بعد ازان خصمی نکرد بزراتشت اسفنتمان بخشید (۶۴) روان کرشاسپ ازان دشخوارتي رهائی یافت (۶۵) اکنون چندانکه بتواند کوشیدن آتش را نیکو میباید داشتن و نیازردن تا اردیبهشت امشاسفند خشنود باشد (۶۶) چه مثل چونکه چندان چیزها کرده بود و چندین کارها معظم از دست او برخاسته بود با وي این مناظرت بود با دیگران چون خواهد کرد

۲۱

(۱) و در دین مازدیسنان پیداست که دادار اورمزد گفت دو چیز است که قیمت و ارج نشاید گفتن یکی مرد اشو و آتش ورهرام (۲) چه اگر قیمت این دو چیز بعالم و هرچه اندر عالم برابر ارزانیان بار کنند هم تمام نباشد

۲۲

(۱) اندر دین گوید که اگر کسی چیزی از بهر[1] ایزد یا از ماه ایزد یا از امشاسفندیها پذیرد اگرچه آن کار بر نیاید کردن که صلاح ما دران باشد که آن حاجت بخواهند (۲) چون چیزی امشاسفندیها پذیرد و چنان باید پذیرفتن که بیست خایه از نو ماه خدا توان سامانها بیزم یا گوسفندی بسوی تو مهر ایزد توان سامانها بیزم هم بر این نسق (۳) چه اگر توان سامانها بگویند و نوزده خایه بیزند پذیرفته نباشد الا بیست بر یک درون باشد (۴) و اگر توان سامانها بگوید و یک یک بیزد پذیرفته[2] باشد

---

(1) Thus all : better مهر (2) Thus E ; M, K بادرفت for پذیرفته

۲۳

(۱) خرفستر کشتن اندر دین[1] کرفه بزرگ گفته است و اگرچه خرد[2] خرفستری بکشند به مینوان پاداش بزرگ باشد (۲) و اگر ماری بکشند و افستای[3] که آنرا هست بخوانند چنان باشد که کسی یک ماه دو هیربد را بخانه برد و یزشن از جهت او میکند چندین کرفه (۳) اگر موش را بکشند پنجاه تنافور کرفه بود (۴) و اگر موری دانه کش بکشند چنان بود شیر ویشه بکشته بود یا کوری روشن کرده بود (۵) و اگر کوزهٔ که آن را بتازی مور خوانند بکشند چندان کرفه بود که مبتلای درست کرده بود (۶) اگر شیری یا گرگی یا پلنگی مانند این ددی بکشند چندان گناه که او خواسته کردن و بعد ازان نکند و هم کرفهٔ آنکسی را باشد که ازان ددان یکی[4] بکشند[5] هم شاید (۷) اگر کسی را بفرماید که از بهر من چندین خرفستر بکشند[6] همچنان باشد که بدست خویش کشته باشد و ازان کمتر خرفستر بکشند تنافوری کرفه باشد

۲۴

(۱) اندر دین پیداست که روان اشوان که از تن بشود و آن تن بجایگاه برند و بپرهیزند چون سگ و کلاغ دیگر حیوان تن را میخورند آن روان را هیچ رنجی و دشخواری نباشد (۲) و روان دروندان و دوزخیان چون از تن بیرون شود از جایگاهی بنهند چون[7] سگ و کلاغ و روباه و دیگر حیوان آن تن را بخورند اورا چنان سخت دشوار باشد[8] و درد کند و فریاد

(1) M, K omit دین (2) E خورد (3) E اوستا (4) E omits یکی (5) E adds یعنی ازان ددان یکی بکشند (6) E بکش (7) E omits چون (8) E بود .

و بانگ بر دارد (۳) گوید اگر هیربدی کہ در عالم است من کرده بودمی بیش ازین رنج و عقوبت نبودی و بمن نرسیدی (۴) و روان بانگ بتن میکند گوید ای نا جوانمرد کہ توئی تا مرادان(1) کار و کرفہ طلب میکردند تو مال و خواستہ طلب میکردی تا آن مال و خواستہ پسران و دختران و خویشاوندان(2) بخورند و بر گرفتند و هیچ کرفہ از بهر من کہ روانم نکردی و هیچ چیز بہ نیندوختی کاینجا بفریاد من رسد (۵) اکنون خویشان هیچ کار و کرفہ از بهر ما نمی کنند و مال و رنج تو بردی و بنهادی اکنون بر افسوس میخورند و درونی از بهر ما نمی یزند از بهر کردار تو در عذاب و عقوبت و پاده فراه خواهم افتاد تا رستاخیز تن پسین در عذاب و بلایها خواهم ماند (٦) و درین جایگاه سگ و کلاغ و روباه میخورند و پاره پاره میکنند (۷) این خواستہ کہ تو چندی(3) سال رنج بردی هیچ بفریاد ما نمی رسد (۸) و این سخن بگوید و زاری کند و ازان جایگاه بشود

۲۵

(۱) نیکی کردن چنین قیمتی است و ارجمند کہ زراتشت اسفنتمان انوشروان باد از دادار اورمزد پرسید کہ تا قیامت و رستاخیز چند مانده است (۲) گفت(4) سہ هزار سال (۳) زراتشت انوشروان باد بگریست گفت ای دادار وه افزونی هنوز دیگر مانده است و چندین گاه مارا پی تن می باید بودن (۴) دادار اورمزد گفت ای زراتشت اسفنتمان تو این سہ هزار سال بر(5) چشم تو عظیم است تو برو و دین بہ مازدیسنان روا کن و نیکی

---

(1) Thus all: better read مردمان (2) Thus E; M, K دندان چون (3) E, K چندین (4) Thus K; M, E omit گفت (5) E بہ.

اندوز و روان خود اشو بکن و بهشت ارزانی بکن[1] چه روان اشو بکن که ببهشت رسد (۵) این سه هزار سال بر چشم ایشان چنان باشد و خوار و سبک چنانکه دختر هشده[2] ساله پاک نیکو روی و پسر بیست ساله پاکیزه نیکو روی که هردو یکدیگر را دوست دارند و یک چندی در آرزوی یکدیگر باشند و پس یک شبی بهم رسند جایگاهی بی ترس و بیم (۶) و آن مرد و زن را باید که شب دراز باشد و بر چشم ایشان آن شب کوتاه باشد[3] (۷) روان اشوان اندر گروثمان هم چنان بود (۸) هرگز اورا نباید که رستاخیز باشد از خوشی و آسانی ویرا آنجا باشد (۹) و چون رستاخیز باشد بر چشم اوی سبکتر بود و گویند این سه هزار سال زودتر بگذشت از خوشی و خواری و آسانی بهشت

۲۶

(۱) اندر دین پیداست که همه شگفتها که مردمان در خانه کنند هیچ فریضه تر ازان نیست که گاو یا مرغی یا گوسفندي از چهار پائی که باشد در خانه دارند و ایشانرا سیر گردانند و پس کارها دیگر میکنند (۲) چه اگر شب در آید گرسنه بخسپند نفرین میکنند بکد خدای خانه هرکس که دران خانه باشد (۳) و گویند که این کدخدای را روزي چندان باد که خویشتن و زن و فرزند پیوسته گرسنه باشند نان[4] شان بنان مرساد این فرزندان ازین خانه نیست شوند بمرگ (۴) و چون چیزي بکشند می باید که سر آن چیزي ببزند (۵) و اگر نا یشته بخورند هوم ایزد نفرین میکنند که درین خانه فرزند مباد پیوسته اندرین خانه رنج و دشخواری باد و فرزندان مباد[5] که خانه بدست ایشان بیران[6] شود

(1) M, K omit بکن (2) E هژده (3) E شود (4) E زنان (5) Thus all: better باد (6) E ویران.

٢٧

(١) و در دین گوید کہ ارج و قیمت اشم وہو وقت ہست کہ بر خوانند چندان ارجمند باشد کہ بوقتہا دیگر ہزار اشم وہو (٢) و وقت ہست کہ بر خوانند اگر مرد دوزخي باشد ہمیستاني شود و اگر ہمیستاني بود بہشتی شود (٣) و شرح آن بگویم (٤) آن اشم وہو کہ واج بگویند چندان ارج باشد کہ بوقتی دیگر صد اشم وہو (٥) چون بخسپند اشم وہو بگویند چندانش کرفہ بود کہ بوقتی دیگر ہزار اشم وہو (٦) از خواب در آیند و دیگر اشم وہو بگویند چندانش ارج و کرفہ بود کہ بوقتی دیگر دہ ہزار (٧) در وقت نقریبح چون اشم وہو بگویند و چندان ارج و قیمت[1] کہ ایران شہر (٨) اگر اتفاق درین شہر وقت اشم وہو در دہان بیمار نہند تا بگوید اگر دوزخی بود ہمیستاني شود اگر ہمیستاني بود بہشتي شود اگر بہشتي باشد[2] گروثماني شود (٩) و این اشم وہو از ہمہ عالم ارجمندتر است

٢٨

(١) کہ این سخن در دین پیداست کہ دادار اورمزد زراتشت را گفت کہ ہر کار و کرفہ کہ خواہی کردن باز فردا میفگن و اندر آن کوش کہ اندر وقت بکنی و اندیشہ مکن کہ بعد ازین بکنم (٢) چہ باشد کہ روزگار ترا بنگذارد کہ آن کرفہ بکني بمینوان پادہ فراہ باشد بگویند کہ کرفہ در دل داشتی در ساعت چرا نکردي و بجایگاہ بگذاشتي (٣) پس ترا پشیماني سود ندارد

(٤) اندر دین پیداست کہ دادار اورمزد زراتشت را گفت کہ بکار کرفہ جہد کن و تخشا باش و بر جواني تندرست

---

(1) E, K add است (2) E بود .

۲۸

اعتماد مباش و بر مال و خواسته شاد وستاخ[1] مباش که[2] مردم تواند بودن که بیک شبانروز بخاک باشد و همه مال و خواسته نیست شود (۵) چه تواند بودن که بامداد با مال خواسته و بنعمت و حشمت باشد چاشتگاه پادشاه بروي خصم[3] گیرد اورا بنشاند و نماز پیشین مال و خواسته او غارت کند و نماز دیگر اورا بخواهد کشتن و بیند اختن تا سگ و کلاغ اورا بخورند و نیم شب همه خاک بوده باشد (٦) پس بدان چیز که بیک روز و شبان بدین سال میشود چه اعتماد برو شاید کردن (۷) باید که رنج بر چیزي نبرند که آن ناچیز شود و هیچ کس رنجی بروي نتواند نمودن جز کردار بر خویشتن

۲۹

(۱) و اندر دین پیداست که هرگز فرزند حق مادر و پدر به نتواند گذاردن و نه داماد حق پدر زن از جهت[4] آنکه فرزندی که ناچیز باشد به انبازی پدر و مادر اورا در وجود آید (۲) پس پروردن چیزها آموختن از نیستی نگاه داشتن به بین که چند منت باشد پدر و مادر بروي (۳) چه اگر مردتي بخواهند کشتن و از عقوبت رهائي یابد پس ازان آن باشد تا بمردن منت آن مرد میدارد و خدمت آن و بندگي آن کس میکند (۴) پس کس ناچیز باشد و خداي عزوجل اورا بهستي آورد و آنکس بزرگ بکند به بیني کش چند حق و منت باشد (۵) و چنین اگر کسی ده دینار کم یا[5] بیش بهدیه بکسی بدهد آن مرد تا زنده باشد واجب کند که منت آنکس دارد (٦) پس کسي

(1) E غرة for شاد وستاخ (2) E چه (3) Thus K; M, E omit خصم (4) E بهر (5) Thus E, K; M و.

دختري كه از جان خويش عزيزتر باشد با مال و خواسته كه در خورد باشد از خويشتن باز گيرد و بمردي دهد به بين كه چند حق بدان داماد باشد (۷) و چون ازان دختر چند فرزند در وجود آيد كه پيوند آن تا رستاخيز بر پيوندد و[1] هر كرفه كه كند ايشان هم بهره و هم نصيب باشد

(۸) زراتشت اسفنتمان بر دادار اورمزد پرسيد كه كرفه فرزند كند پدر بيشتر باشد يا مادر (۹) دادار اورمزد گفت كه هردو يكسان باشد (۱۰) و همچنين هيربدي كه چيزي بكسى آموزد و اورا از كار و كرفه كردن آگاه كند[2] آن كس هرگز حق هيربد بر نتواند گذاشتن بسبب آنكه همچنان كه مادر و پدر فرزند[3] پرورند و[4] بزرگ بكنند و از نيك و بد نگاه دارند آن هيربد كودك را از كار و كرفه آگاه كند و روان وي بهشتى كند (۱۱) حق هيربد بر آنكس اورا چيزي آموخته باشد بيشتر است كه حق پدر و مادر بر فرزند (۱۲) چه پدر و مادر تن بپرورند و هيربد روان (۱۳) چنانكه روان از تن بهتر است هم چنان هيربد كه فرهنگ آموزد روان پرورد و از نيك و بد آگاه كند به بين تا آنكه تن پرورد چند بهتر است

۳۰

(۱) و اندر دين پيداست كه بنده پرستار چون بخرند بعد ازان بجددينان نفروشند (۲) و اگر بر فروشند بعد ازان هر گناه كه ميكند آنكس كه فروخته باشد هم نصيب باشد

۳۱

(۱) اندر دين پيداست كه پتت كردن چنان قيمت و[5] ارجمند است كه زراتشت اسفنتمان چو بهم پرسه دادار

---

(1) E omits و (2) Thus E, K; M omits كند (3) E فرزند را (4) E omits پرورند و (5) E omits و.

اورمزد[1] بود گفت روان آنکس می باید کہ بینم کہ در جہان در ہیچ کس[2] چون خویشتن نشناخت بر ظلمت[3] و حشمت (۲) پس ایزد تعالي از نیمۂ دوزخ روان جمشید را بخواست (۳) چون می آمد بزانوي میرفت مانند کسي کہ مبتلا باشد و پاي ندارد و جامہ دریدہ و کہنہ و[4] خلق[5] پوشیدہ داشت (۴) و چون امشاسفندان را بدید از شرم امشاسفندان بگوشۂ بنشست اندوہ کن[6] در ماندہ (۵) پس زراتشت اسفنتمان پرسید کین روان کیست چنین شرمسار و اندوہ کن[6] و در ماندہ و بدرین بید زمی[7] و متحیري و بیچارگي (٦) دادار اورمزد گفت این روان جمشید و یونگہان است کہ من این دین کہ تو درجہان روا خواہی کردن بدو نمودم نپذیرفتي و در خویشتن تکبر آوردي و بگفتار دیوان فریفتہ شد و گفت آسمان و زمین و ماہ[8] و ستارہ و ہرچہ در گیتی ہست من دادہ و آفریدگار ہمہ منم (۷) نہ آنکہ اورا این قدرت توانست بودن کہ از وي پرسیدمی کہ ایزد تعالي این چیزہا چگونہ داد ہم ندانستی گفتن (۸) چون این سخن محال گفت و باندیشید ورج و خورۂ کیان از وي بشد بدست ضحاک کویف کشتہ شد (۹) روان بدین صفتست کہ تو می بینی (۱۰) و از ہمہ چیزہا کہ در عالم کرد ہیچ بتر ازان نبود کہ دین بدو[9] نمودم و گفتم در جہان روا بکن و نکرد

(۱۱) چون جمشید این سخنہا بشنید زراتشت اسفنتمان را گفت از گفتار دیوان پرہیز و خویشتن نگاہ دار و دین

---

(1) E ایزد for دادار اورمزد (2) E کسي for در ہیچ کس (3) Thus all: better عظمت (4) E omits و (5) E خرقہ (6) E اندوہ گین (7) Thus all; better دژمي (8) E omits و ماہ (9) E بقو

بپذیر و در جهان روا بکن چه از همه کارها این بهتر است
(۱۲) ایزد تعالی اول این دین بهمن نمود و فرستاد و من از فریفتگی
و نادانی که بودم نشنیدم و دین نپذیرفتم و آنکه می بایست
که داناتر باشم بگفتار دیوان فریفته شدم و براه دیوان ایستادم
و گفتم عالم و خلایق و هرچه در عالم است من دادم تا خوره
و پادشاهی از من بشد[1] و تیره بهلاک و روان بدست دیوان
افتاد و گرفتار شد (۱۳) و گفت[2] زراتشت ترا اندرز میکنم
که نه به تنگی و نه به فراخی و نه دران وقت که بیم و ترس[3]
باشی و نه آن وقت که در مال و نعمت دین از یاد باز مکن
و سخت دار و از دست مگذار تا درین نمانی که من مانده ام
که عالم برپای مانده است از بهر دین مانده است (۱۴) و اگر نه
آدمی را بخوردی راهها مقطع شدی و کشت و ورز
و آبادانی برخاستی و آهرمن دیوان بر جهان مسلط شدندی
و عالم نیست و ظلم کردی و پادشاهی نمودی (۱۵) چه دین در
شاه بسته است و پادشاه در دین (۱۶) چه هر پادشاهي که دین
ندارد و به ظلم کردن مشغول شود پس پادشاهی پاینده نبودی
و دین در قوت پادشاه[4] تواند شدن (۱۷) این دو قوت است
که اگر یک ساعت عالم بی یکی نباشد عالم زیر و زبر شود
(۱۸) چون جمشید این سخن بگفت و ازان گناه که اورا جسته
بود پتت کرد و تحریر و تشویر و پشیماني خورد بران گناهها
خویشتن مقر آمد ایزد تعالی اورا بیامرزید و ازان رنج و بلا
برهانید و پادشاهی همیستاني بدو داد از سبب آنکه گناه اورا
جسته بود پتت کرد

---

(1) E برفت (2) E adds ای (3) E هم پرس for بیم و ترس (4) E پادشاهان

۳۲

(۱) اندر دین پیداست کہ آہرمن دیوان کہ جملہ مال و خواستہ زیان آورند گویند ہیچ زیان بدو نکردیم (۲) و چون روان کسی دروند و دوزخی بکنند و بسوی خویش کشند گویند کہ اکنون بخلق اورمزد زیاني بکردیم

۳۳

(۱) اندر دین گوید با مردم بدنام و بدکردار نباید نشستن و دوستی نباید کردن و از خوردن و گفتن ازیشان دور باید بودن (۲) چہ دل بہدینان مانندۂ آینہ باشد افروختہ پاکیزه و بہ کمتر چیزی بدو رسد زنگ بردارد و تباه شود (۳) و از کوزۂ کہ ایشان آب خورند و نیم خوردۂ ایشان نباید خوردن کہ این ہمہ آن باشد کہ دل و ہش را خلل رسد (۴) و مردم بد کہ دوست باشند دران کوشند کہ تن و روان دروند کنند ہمچنان خویشتن کنند کہ دشمني باشد دران کوشند کہ با تن مردمان[1] زیانی بکنند (۵) پس از دوستی و دشمنی ایشان دور باید بودن (٦) تا توانند کردن ازیشان پرہیز کنید[2] و حلیمی[3] نمایید کہ ما دوست شمایم تا از نیک و بد ایشان ایمن تر باشیم و اکنون ہمہ کاری باندازه می باید کردن

۳٤

(۱) و اندر دین پیداست کہ دختر تا نہ سالہ نشود[4] بشوہر نباید دادن و نامزد کسی نباید کردن (۲) و تا دوازده سال شود پس بشوہر باید دادن چہ گناه باشد (۳) و ہر زني کہ چہار بار گوید بشوہر خویش من ترا نخواہم و زن تو نباشم یک شبانروز ہم

---

(1) E مردگان (2) E کدند (3) E حلمي (4) Thus E, K; M شود.

برین سخن باشد مرگرزان دوزخي باشد (۴) هر زني کہ فرمان شوهر نبرد آنچہ شوهر فرماید نکند اورا بدان شوهر هیچ حقی و بهره نرسد کہ خواهد اگر نان و نفقہ ندهد گناهش نباشد (۵) و چون زن مستور وکم سخن باشد فرزند نریذہ بیشتر زاید (٦) باید کہ شوهر اورا ماندۀ فرزند دارد و هیچ فرقی نباشد (۷) و چون پسر سر بار جواب پدر باز دهد و فرمان پدر نبرد مرگرزان باشد کشتن واجب بود بدین

(۸) و بدین مازدیسنان نشاید کہ زن[1] رها کنند (۹) و طلاق نیفتد مگر بچهار چیز (۱۰) یکی آنکہ بستره شوهر خویش ببرد وبی رسمی کند و ناشایستی ازو پدیدار آید (۱۱) و دوم آنکہ دشتان پنهان کند و شوهر نداند (۱۲) و سیوم آنکہ جادوی کند و آموزد (۱۳) و چهارم آنکہ فرزند ازش نزاید (۱۴) دل زن خوش کند و بشوهر دهد[2] و خویشتن زني دیگر بکند برضا و خشنودي یکدیگر (۱۵) اگر نہ بہ هیچ نشاید هشتن و اگر دست باز دارند و بهلند و ازین چهارگونہ هیچ نباشد گناهکار و مرگرزان باشد (۱٦) و چون کسی زني بخواهد و دست پیمان کند بعد ازان نشاید کہ آن پیمان بشکند (۱۷) هر وقت کہ آن زن را بدان معنی غمی بدل رسد اورا گناه باشد بادفراه بروان[3] رسد و مهر درج خوانند

۳۵

(۱) اندر دین پیداست کہ زراتشت اسفنتمان[4] از نزدیک ایزد تعالی[5] بیامد و گفت اي دادار وه افزوني بعد ازین کہ باشد کہ بدین منزلت رسند کہ من رسیده‌ام از تو چیزها

(1) Thus K; M رکودن, E کہ for زن کہ (2) E omits و بشوهر دهد
(3) E adds او (4) E omits اسفنتمان (5) M omits ایزد تعالی.

توانند پرسیدن (۲) ایزد تعالی گفت تا آنکه اوشیدر سی ساله شود بنزدیک من بیاید و این دین دیگر باره از من پذیرد و هیچکس بر مناجات من نتواند رسیدن و سخن گفتن الا اوشیدر (۳) و اکنون بباید دانستن آنگاه که زراتشت اسفنتمان انوشروان باد دین درجهان روا بکرد و شاه گشتاسپ دین بپذیرفت و درجهان روا بکرد و آشکاره و دیگر بهفت کشور زمین برسید و مردمان بردین استوان و بیگمان شدند زراتشت اسفنتمان انوشروان باد[1] برخاست که بایران ویج شود (۴) درمدت سه ماه با زن خویش نزدیکی کرد هربار که آن زن برخاستی و برفتی و چشمهٔ آب هست ازان قهستان و آنرا کانفسه خوانند و دران آب نشستی و سروتن بشستی و منی دران آب بگمیختی (۵) دادار اورمزد نه بیور و نه هزار و نهصد و نود و نه فروهر اشوان بران منی موکل کرده است تا آن منی نگاه میدارند (٦) چون جزارهٔ زراتشت اسفنتمان برآید جائی وکوهی است که آنجاي کوه خدا خوانند وقومی بسیار از جمله بهدینان آنجا نشسته اند و هر سال روز نوروز و چون مهرجان آید آن مردمان دختران خانه را بفرستند دران آب نشینند (۷) چه زراتشت اسفنتمان[2] آن حال بایشان گفته است که اوشیدر و اوشیدر ماه وسیاوشانش از دختران شما پدیدار خواهد آمدن (۸) و پس چون دختران دران آب نشینند و سر[3] بشویند چون آن دختران بیایند پدران و مادران ایشانرا نگاه میدارند تا آنگاه که وقت دشتان و بی نمازي ایشان باشد (۹) پس چون گاه اوشیدر و اوشیدر ماه پدیدار آمدن باشد دختران برقاعدهٔ هرسال بروند و اندر آن آب نشینند (۱۰) و دختري باشد که

---

(1) E omits the last three words (2) E omits اسفنتمان (3) E omits سر.

اورا نامی بد باشد و آن دختر از آن آب آبستن شود (١١) و
چون دشتان باشد نیز دشتان شود (١٢) مادر داند اورا نگاه
دارند تا نه ماه بر آید (١٣) پس اوشیدر ازو بزاید (١٤) و چون
سی ساله شود به نزدیک اورمزد شود[1] بایزد تعالی[2] هم پرسه
کند و ده شبانروز خورشید درمیان آسمان بایستد فرو نشود تا همه
کس بدانند که کار نو پدیدار خواهد آمدن (١٥) پس چون دین
بپذیرد و بیاید بایران شهر روا بکند و دیگر باره دین تازه شود
هم چنانکه دران روزگار که کسی چیزی از کسی نیایش
نکند یا گاهنبار نسازد اورا بداور برند و بادهفراه نمایند و مردم
در راحت و ایمنی باشند (١٦) و چون تیرست سال از روزگار
اوشیدر بگذرد همه دد و دام هلاک و نیست شوند (١٧) پس
گرگی پدیدار آید سخت بزرگ سهمناک و مردمان از سبب
آن گرگ برنج آیند و بنالند و بسیار کسي هلاک کند (١٨) و پس
باوشیدر شکایت کنند و اوشیدر یزشن یزدان بکند مردمانرا
گوید شما سلاح بردارید بجنگ او شوید (١٩) مردم بجنگ او روند
و آن گرگ هلاک کنند (٢٠) و بعد ازان هیچ دد و دام چون
گرگ و شیر و پلنگ و مانند ایشان هیچ نباشد و جهان از همه
بلایها پاکیزه و صافي شود (٢١) و چون تیرست سال از روزگار
اوشیدر بگذرد دیوي پدیدار آید که آن دیو ملکوس خوانند
(٢٢) و مردمانرا گوید پادشاهي عالم بمن دهید و مردمان اورا گویند
دین بپذیر تا پادشاهی ترا دهیم (٢٣) او نپذیرد و قبول نکند
(٢٤) و پس بران ستیزه و لجاج سه سال بجادوئي برف و باران
پدیدار آورد و این جهان خراب کند چنانکه هیچ کس درین
جایگاه بنماند (٢٥) و چون سه سال بر آید آن دیو بمیرد

(1) E رود (2) E omits تعالي.

و برف و باران باز ایستد و از ور جمکرد و ایران ویج کنگ دژ و کشمیر اندرون راهها و گذرها کشاده شود بدین کشور آیند و عالم آبادان کنند و دیگر باره دین در ایران شهر روا شود

(۲۶) و چون هزاره بر آید سی سال مانده باشد دیگر باره دختران در آب نشینند (۲۷) دختری باشد که اورا نام وه بد باشد ازان رود آبستن شود (۲۸) چون نه ماه بر آید اوشیدر ماه ازوی بزاید (۲۹) چون سی ساله شود بهم پرسگ دادار اورمزد شود (۳۰) بیست روز و شبان خورشید درمیان آسمان بایستد فرو نشود (۳۱) و مردم عالم بدانند دیگر باره عجایبی پدیدار خواهد آمدن و چون دین بپذیرد و بیاید و در همه[1] جهان روا بکند و مار مرده جمله هلاک شوند (۳۲) و اژدرهائی پدیدار آید سخت بزرگ مردمان برنج شوند (۳۳) بیایند و معلوم[2] کنند و اوشیدر ماه یزشن امشاسفندان بکند و مردمانرا فرماید شما سلاح برگیرید و بکارزار شوید (۳۴) و مردمان بحرب او روند و اورا بکشند و جهان از همه خرفستران و جمندگان[3] پاکیزه پاک شود و مردم از بلایها ایمن شوند (۳۵) و دار و درخت که در جهان بوده باشد باز دیدار آید و دیگر هیچ بر نخوشد و بزیان نشود و تا رستاخیز برجای باشد (۳۶) و مردمان چنان سیر شوند که هیچ حرکتی و قوت در ایشان نباشد (۳۷) و اگر بر نمیرند و نان و آب بکار نیاید و بی آنکه چیزی خورند سیر شوند (۳۸) و همه مردم دین بر مازدیسنان دارند بر پیغامبری زراتشت اسفنتمان انوشروان باد را اوشیدر اوشیدر ماه اقرار آوردند دین بر مازدیسنان بر ستایند و بپذیرند و کیشهای دیگر همه

---

(1) E omits همه (2) E adds اوشیدر ماه (3) E جهندگان

باطل شود و خشم و کین و آز و نیاز و شهوت کم شوند مردم اندر راحت و آساني باشند

(۳۹) و چون روزگار اوشیدر ماه بسر شود دختران بروند بر آب کانفسر نشینند (۴۰) دختری باشد[1] که نام او اردد بد باشد ازان آب آبستن شود (۴۱) و چون نه ماه بر آید سیاوشانش از وي بزاید (۴۲) و چون سی ساله شود بهم پرسه اورمزد افزوني رسد (۴۳) و سی شبانروز خورشید درمیان آسمان بایستد فرو نشود (۴۴) و مردمان بدانند که دیگر باره شگفتی پدیدار خواهد آمدن (۴۵) پس سیاوشانش بیاید و مردم بیکبارگي دین مازدیسنان بپذیرد و هر جایگاهی که منافقي یا آشموغي باشد نیست شود و همه مردمان[2] بر یکبار بر دین به مازدیسنان بایستند (۴۶) و پس ایزد تعالي بقدرت خویش آهرمن را نیست کند[3] (۴۷) و سیاوشانش فرماید تا یزشن کند بگاه اوشهن ساختر گرداند[4] که بامداد باشد گاه هاون گیرد و مردم همه جمع باشند بگاه هاون حرکت و جنبش تمام برد[5] پدیدار آید (۴۸) و چون نماز پیشین باشد همه زنده[6] شوند و خرم و با نشاط باشند (۴۹) و بعد ازان نماز دیگر شب نباشد (۵۰) مردمان همه بنزدیک دادار اورمزد باشند و جمله دین بپزیرند پاکیزه شوند و از همه بلایها و دردها برهند (۵۱) کیخسرو و گیو و طوس و پشوتن و سام و[7] نریمان و جمله اهوشان آنجا حاضر باشند

۳۶

(۱) این نیز در دین پیداست که زراتشت اسفنتمان

---

(1) E omits دختري باشد (2) E مردم (3) M gives نیست کند on the margin; K omits it; E بشکند for نیست کند (4) Thus K, M; E باختر کردند for ساختر گرداند (5) E بمرد (6) E رونده (7) E omits و

یکباره نزدیک اورمزد گفت ای دادار وه افروني مرا چنان کن کہ نمیرم تا این دین پیوستہ در عالم روا بود و مردمان کہ بر دین قوي دل باشند و معجزاتی سخت عظیم بزرگ باشد (۲) ایزد تعالي گفت بدان اي زراتشت کہ دیوی هست کہ آنرا تور براتروش خوانند و اورا هوش بدست تو است و ترا بدست اوی و اگر تو تا رستاخیز زنده باشی او نیز زنده باشد پس قیامت رستاخیز نشاید کردن و اگر رستاخیز نکنند[1] مردم بی اومید باشند و بکار و کرفہ تخشش نکنند و دین ضعیف شود (۳) پس خرد هروسپ آگاه یکساعت بزراتشت داد (۴) زراتشت بہ بهشت و دوزخ بگردید و هرچہ در بهشت و دوزخ بدید و هرچہ خواست تا رستاخیز همہ بدید (۵) کساني را دید در بهشت کہ ایشان درین جهان فرزند داشتند و روان ایشان در بهشت خرم و شاد دید (٦) روان کساني دید در دوزخ کہ ایشانرا درین جهان فرزند نبود و روان ایشان در دوزخ سوگوار و در مانده و دژم[2] دید (۷) پس ایزد تعالي را گفت کہ ای اورمزد مرا فرزند بهتر می باید کہ[3] اهوشی کہ بهمہ[4] من تا رستاخیز[5] پیوند[6] بماند (۸) مرا این چنین بهتر می باید و اهوشی نمی باید و نمی خواهم

۳۷

(۱) و آنچہ پرسیدند کہ مرگرزانها کدام بترست (۲) مرد کشتن جادوي آموختن یا زهر[7] خوردن و نسا در آب و آتش افگندن و نسا خوردن و ستر شکستن و زن از کسان بستدن و آتش ورهرام بکشتن و نسا در زیر زمین نهادن و غلام بارگي کردن

(1) E نکنم (2) Thus E, K; M دوزم (3) Thus E, K; M و (4) E omits بهمہ (5) E adds یہ (6) E adds من (7) Thus E, M; K مہر

و راه زدن این مرگرزانها است که چون این گناهها جسته باشد دوزخي باشند و تا رستاخیز روان او از دوزخ بیرون نیاید

۳۸

(۱) بازرگاني کردن در دین چنان گوید آن بهتر باشد که در شهری چیزی بخرند و بشهری برند و باز بسرمایه بر گیرند باقي ده یکي بکار و کرفه کنند (۲) چون بشهري خویش چیزی بخرند و بسود باز فروشند گناه باشد (۳) و هیچ چیز گناه بتر ازان نیست که گندم بخرند و بگذارند تا گران شود بسود باز فروشند

(۴) چه در دین گوید که آنکس که چنین کند و خوی در این کار کند هر نیازي و قحطي و تنگي که در جهان باشد او نیز هم گناه باشد (۵) بهدینان ازین کار پرهیز مي باید کردن و این سود نا خورده بگذاشتن

(۶) و زر بسود دادن اندر دین گوید که چون کسي را سرمایه باشد و بهدیني برنج رسد بدو دهد و سودي بر سر آن گیرد هم چنان باشد که بهدیه بدو داده باشد و نشاید که ازان سود دیگر باره بسود دهد چه گناه باشد

(۷) و اگر آن بهدین زر بقرضي ستده باشد و درغویش باشد و طاقت آن ندارند که سود زر باز دهند راحت[1] نکنند سود از وي ستدن بسرمایه قناعت باید کردن تا کرفه باشد (۸) و اگر بهدین را حالي[2] باشد هر سال چهار یکی سرمایه سود ستاند[3] که بستاند به نفقه زن و فرزند کند (۹) این مایه حلال باشد بیشتر ازین دادن گناه باشد

---

(1) Thus all: better واجب (2) Thus all: better مالي (3) Thus all: better شاید.

۳۹

(۱) اندر دین پیداست(1) کسی که زنی بکند باید که با آن زن عهد کند که هر کار و کرفه که تو کنی مرا هم بهره آن بکن (۲) چون بپذیرد پس ازان هر کرفه که کند هم بهره باشند

۴۰

(۱) کرفه یزشن فرمودن ترس استودان یشتن بدین در چنان پیداست که روان چون از تن جدا شود مانندهٔ طفلی است که از مادر بزاید و اورا بدایه و قابله حاجت باشد و اگر نه هلاک شود (۲) و هم چنین روان چون از تن جدا بشود امشاسفندی باید که اورا نگاه دارد تا آهرمن دروند دروی گزندی نتواند کردن (۳) و هیچ امشاسفندی که آن قوت و زور ندارد که سروش اشو فیروزگر

(۴) چه اندر دین گوید که چون روان از تن جدا شود آهرمن گجستهٔ با دیگر دیوان کوشند که آن روان را بگیرند و بدوزخ برند و آن روان از آهرمن دروند و دیوان چنان ترسد که میشان از گرگ و از نزدیکی وی بگریزند و روان میشود (۵) و آهرمن گجسته(2) و دیوان از پس آن روان میدوند چون کسی متحیر و عاجز که از(3) دشمن ترسد و هم چنان بیم باشد و میگریزد مانند غریبی(4) که او راه هیچ جای نبرد و نداند و در(5) عذاب مانده باشد (۶) و چنان رنج و دشواری و بیم و ترس دران سه روز بدان روان رسند که در دوزخ بمدت نه هزار سال بدو نرسد (۷) چون ترس استودان یشته باشد از بهر یک شب و ندیدادی بباید یشتن (۸) هرشب که گیتی باشد سروش اشو

---

(1) M, K omit the first three words. (2) E گسسته (3) M, K omit از (4) E adds باشد (5) E, K omit در.

فیروزگر بیاید مانندهٔ قابله که کودک را بر گیرد و از پلیدها پاک
کند و گناه میدارد و توهر میکند (۹) سروش اشو آن روان را
نگاه میدارد و بدو رنج و بلا آهرمن گجسته از وی باز دارد
(۱۰) و هر سه شب هم جایگه که روان از تن جدا شده باشد باید
که آن سه روز روشنایی نهاده باشد (۱۱) و بعد از سه شبانروز
روان رهنمای و دلیله باشد و بسر چینود پول آن روان تا رشن
ایزد شمار آن روان بکند اگر گناه بیشتر جسته باشد نزدیک اورمزد
شفاعت کند و ایفیت خواهد تا سر چینود پول پاده فراه بکنند
روان از دوزخ نگاه دارد و چندان شفقت و مهربانی بود اورا بدان
روان که مادر بر فرزند خویش بود با وی مردان[1] روان[2]
سروش اشو باشد تا آنگاه که ببهشت یا گروثمان یا همیستگان
رسانیدن از وی دور نشود (۱۲) و اگر یک ترس استودان بیشتر
باشد یک شب نگاه دارد (۱۳) و اگر دو شب فرموده باشد
دو شب و اگر سه شب فرموده باشد هر سه شب از همه رنج
بیاید دل خوشیهای او میدهد

۴۱

(۱) و دشتان وناه[3] اندر دین چنان گوید که زن چون
دشتان شود دران سه روز بیشتر می باید از همه چیز پرهیز بکند
از دیدن آب و آتش و خورشید و ماه و ستاره و مرد اشو درش
نگاه نکند و در کنجی نشیند تا سه روز بگذرد

(۲) چه اندر دین گوید که دادار اورمزد زراتشت را گفت
ای زراتشت زنانرا اندرز و نصیحت کن تا آن سه روز که

(1) Thus all: better پاي مردی آن for باوی مردان (2) E adds و (3) E گناه.

دشتان شوند از همه چیزها پرهیز کنند و بدیدار هیچ چیز نشوند (۳) چه اگر پرهیز نکنند باده فراه ساخت عظیم بدیشان رسد (۴) و ازان[1] جهت عقوبتها یکي آن بود که هم چنانکه[2] بشانه موی وجارند و بشانه کنند گوشت از تن ایشان بشانهٔ آهنین وجارند و در دوزخ روان ایشان بحال[3] خوردني پلید و دشتان خورند (۵) و پس زراتشت گفت ای دادار اورمزد[4] وه افزوني اگر زنان پرهیز نتوانند کردن هیچ کرفهٔ باشد که بکنند تا عقوبتها از ایشان باز دارد روان ایشان این همه رنج نرسد (٦) و دادار اورمزد گفت دشتان وناه ببايد يشتن (۷) هر زني که دستگاه دارد[5] هفده ببايد يشتن و هرکه[6] ندارد دوازده بضرورت ببايد يشتن تا روان او رستگاری یابد (۸) اگر چنین کند بهر یک دشتان وناه بفرماید بجز از آنکه گناهها از بن وی ببرد شصت هزار تنافور کرفه باشد و هم چندی[7] گناه از سنگ گناه بکاهاند و مینو آب و آتش و دیگر امشاسفندان روان آن کس را نگاه دارد و بنزدیک دادار اورمزد شفاعت خواه آن روان باشد (۹) اگرچه اورا گناه دیگر جسته باشد روان آن زن بدوزخ نگذارند و بر چینود پول آسان و بی رنج بگذارند و بدان جایگاه رسد که بگیتی در خویشتن را پدیدار کرده باشد

۴۲

(۱) گیتی خرید کردن[8] در دین چنان پیداست که اگر یک تن چندان کرفه بکند که آن را قیاس نبود و نوزود نکرده باشد بهشت رسند و لیکن بگروثمان نرسد (۲) و چون

---

(1) E adds جمله (2) E, K add مردم (3) Thus all: better بجای (4) E omits اورمزد (5) E دست رسی داد for دستگاه دارد (6) E adds دست رس (7) E همچندین for هم چندي (8) E يشتن.

خویشتن نوزود نتواند کردن غرض آنست گیتی خرید بمی باید یشتن

(۳) چه در دین چنان گوید که آنروز که گیتی خرید آنکس[1] یزند سه بار روان آنکس مینوگاهان بر گیرد و ببهشت و گروثمان برد و اورا نیکوی و رامش نماید جایگاه مقام او در گروثمان پدیدار کند و مژده و اومید میدهندش که این جایگاه آن تست باز گیتی آورد

(۴) معنی گیتی خرید آنست که در گیتی آن گیتی خریده باشد (۵) و اگر نوزود نکرده باشد یا گیتی خرید نفرموده باشد و اگرچه بسیار کرفها کرده باشد چون ببهشت رسد جایگاهٔ خویش نداند و عاجز و متحیر بود (۶) و مانند کسی که درین گیتی در شهری غریب شود اگرچه شهری خویش[2] باشد چون شهر نه او باشد و جایی نداند که کجا مقام کند ورا ناخوشی بود

(۷) پس میباید که مردم درین جهان طلب کنند تا چون ازین جهان بشوند جایی خویش دانند و غریب نباشند و راست باز جای خویشتن شوند

(۸) و در دین گوید که چون آنکس که نوزود کرده باشد یا گیتی خرید یشته باشد ازین جهان بشود بسر چینود پول روانهای ودردگان از روزگار زراتشت اسفنتمان تا این روزگار همه از پیش باز آیند و آنرا بخویشتن پذیرند و اورا بکرفه خویش هم بهره کنند و روان او رامش[3] نمایند و جمله بهمراهی با او بروند تا اورا بجایگاهٔ خویش رسانند و خرمیها کنند و او[4]

(1) E omits آنکس (2) E خوش (3) E رامشها (4) E adds را.

دل خوشیها دهند تا آن رنج که بوقت جان کندن و آن سه روز که در گیتی بود[1] و رنج شمار کردن بچینود پول و این جهان از دل او ببرند و امیدهاي تن پسین اورا میگویند تا آن روان بران سبب خوشدل میباشد (۹) و کرفه گیتی خرید یشتن چندان سال که اورا زندگاني باشد بهر سال هم چندان کرفه باشد که اول کرده باشد زیادت میشود و شب چهارم که کرفه گناه سنجند هم بر حساب گیرند و از گناه بکاهاند

(۱۰) و گیتي خرید یشتن این نیز نفع و سود است که چون ازین جهان بیرون شوند و بسر چینود پول رسند اگرچه بسیار گناهها کرده باشد مینوگاهان مانند دیواري شود بزرگی چندانکه گیتي و در میان چینود پول بایستد روان آنکس را بدوزخ و دست از آهرمن دیوان نگذارد وز پیش ایزد[2] شفاعت کند و ایفیت خواهش خواهد تا همان جایگاه بسر چینود پول اورا بدان گناهی که کرده باشد باده فراه بدهند و بدوزخ نبرند (۱۱) و پس مینو گاهان خواه[3] نوکارود[4] در پیش آن روان ایستند و اورا دلیله و رهنماي باشند تا ببهشت با وي بروند و اورا دلیله و رهنماي باشند و در راه نگذارند که هیچ رنجی بوي رسد و تا رستاخیز و تن پسین ملازمت آن روان میکنند و نگاه میدارند

۴۳

(۱) و زنده روان چنان جهت باشد و بدین در چنان فرموده است که چهار هیربد سه شبانروز پیوسته افستا[5] میخوانند و دو مي آسایند و آتش مي افروزند چنانکه درین سه شبان روز چندانکه یک یثا اهو ویریو بر خوانند افستا[5]

(1) E بشود (2) E adds تعالی (3) Thus M, E; K خوانند : better خوره (4) Thus all : better نوزود (5) E اوستا.

بر نگدارند که آتش نسوزد (۲) چه هرگاه که زنده روان چنین یزند و فرمایند آن روان ایمن بباشد از همه رنجی و دشواري بیاسایند مانند کسی را بود که ازو چیزي می ترسد و پس اورا ایمن بباشد و از همه اندیشه و ترس فارغ شود و بمراد خویش زندگاني کند (۳) هم چنین هر سال هم چندان کرفه در اول کرده بسر آن می شود (۴) و جامه بر درون نهند بدان گیتی زر بافت و سیم بافت باز جایگاه دهند تا در پوشند و بدان جامه او درمیان دیگر روانها نیکو تر و پاکیزه تر باشد مانند کسی که این جایگه دستی جامه پاکیزه پوشیده دارد و درمیان مردم بزرگوار تر باشد و مردم اورا شکوه و حشمت بیشتر[1]

(۵) و زنده روان بیشتر آن نیز سود است که در آن وقت[2] که[3] از گیتی بشود کسی نباشد که روان ایزد[4] سروش اشو فیروزگر روان او نگاه دارد (۶) و بمی[5] باید کوشیدن که زنده روان چنین بیزند و زنده روان پیوسته خوانند (۷) و دران هر روز که آن یزشن کنند هر روز هفتاد هزار تنافور کرفه باشد (۸) واگر نه چنین یزند زنده روان گسسته خوانند هر روز صد تنافور کرفه بود (۹) پس هفتاد هزار تنافور تا صد[6] نگاه کن تا چند فرق باشد (۱۰) جهد باید کردن تا آنچه در دیگر خرجها می کنند[7] چه یزشن[8] بفریاد رسد که چیزی دیگر

(1) Thus all: better add دارند (2) End of M folio 174 a, l. 13—K folio 50 a, l. 13—E p. 69 l. 10 *Vide* Chapter 69, note. See also note (3) below. (3) Beginning of M folio 179 a, l. 7—K folio 79 a, l. 7—E p.96 l. 12. *Vide* Chapter 87 note. The confusion in the proper arrangement of the chapters seems to arise from the misplacement of folios of the original MS. from which the three MSS. here collated are descended. (4) Thus all: better روان اویزد for روان ایزد (5) E adds خیلي (6) E adds تنافور (7) Thus all: add اول یزشن تمام بفرمایند پس دیگرخرجها بکنند (8) Thus all: add بهتر فرمایند.

۴۴

(۱) اینست[1] خواستن از چه باید خواستن چه باید پذیرفتن (۲) چون درد سر باشد از برهرام[2] ایزد پذیرفتم که چون سر نیک شود با فلان غریب نیکوی بکنم (۳) اگر موی دراز شود از فروهر اشوان پذیرفتم که آفرینگان بگویم (۴) و اگر بینی نیک شود چندی[3] خایه از بهر ماه بیزم (۵) اگر[4] چشم نیک شود چندین خورشید نیایش بفرمایم (۶) و اگر دهان نیک شود از تشتر پذیرفتم که چندین یخ در آب افگنم (۷) اگر گوش نیک شود از سروش اشو پذیرفتم که چندان چیز بکنم و بفلان دستور دهم (۸) و اگر گردن نیک شود چندین گوسفند بر خشنومن رام یزم (۹) اگر دست نیک شود از آب اردیسور پذیرفتم که فلان جای آبادان کنم (۱۰) و چون پشت نیک شود دستی جامه بفلان کس دهم (۱۱) اگر زانو نیک شود از بهمن امشاسفند پذیرفتم که فلان کس آشتی کنم (۱۲) اگر تب نیک شود گاهنباري بسازم در فلان ماه (۱۳) اگر سینه نیک شود از باد بپذیرفتم که چندین گوسفند باخشنومن هوم ایزد[5] دواسرو[6] بر یزم (۱۴) اگر دل نیک شود دستي گوسفند بنام مهر ایزد بیزم (۱۵) اگر زهره نیک شود یزشن از بهر مینوان یزدان بفرمایم (۱۶) و اگر اشکم نیک شود چیزی بآتش[7] بفرستم (۱۷) و درد سپرز نیک شود[8] چیزي در آب افگنم (۱۸) و ایفیت خواهد و[9] روشنایی چشم چشمی زرین بکنم و بآدر گشسپ فرستم (۱۹) افزایش غله چون نیک بشود

---

(1) Thus all: better ایفیت (2) E بهرام (3) E چندین (4) E omits اگر (5) E adds و (6) Thus all: perhaps for دو سر (7) E بآتشگاه (8) M, E omit نیک شود (9) Thus all: better خواستن for خواهد و.

از خرداد امشاسفند پذیرفتم کہ چندین درخت ازین غلہ بہ آفرینگان فرستم (۲۰) زایش فرزندان از امرداد امشاسفند پذیرفتم کہ چندي درخت باز نشانم (۲۱) و چون فرزند زیرک دل روشن باشد داش[1] آدر گشسپ بفرستم (۲۲) چون این درد ساکن شود یک مرغ بر درون باخشنومن اردیبهشت امشاسفند بیزم (۲۳) و چون نزدیک پادشاه گفتہ روا باشد و چون این دشمن نیست شود[2] ہر سال میزدی برہرام روز بکنم (۲۴) نام برداري زن[3] نیک را چیزی بدہم (۲۵) چون نیکي خواستن بہ آنہا[4] شدن و از اناہید بانو ایفیت خواستن (۲۶) و شیریني بر دل ہمہ کس گوسفندی بنام مہر ایزد یشتن (۲۷) و افزایش چہارپایان روز گوش میزدی ساختن (۲۸) از آستانہا بوختن از ماه خدا پذیرفتن کہ چندین خایہ بیزم (۲۹) تندرستي ہوم یزد یشتن (۳۰) و تیزي زبان یزشن از بہر سروش اشو فرمودن (۳۱) افزون خواستہ آفرینگان خواستہ گفتن (۳۲) و ایفیت خواستاری از دہمان کردن (۳۳) غم ببردن از اردیسور یشتن فرمودن (۳۴) ہر حاجتي کہ باشد بجز ازین امشاسفندي ہرچہ خواہند پذیرفتن (۳۵) ہیچ بہتر از یزشن یزدان و امشاسفندان و درون و میزد و آفرینگان نباشد (۳۶) چہ ہرگاه کہ یزشن از جہت کاري بفرمایند امشاسفندان زودتر بیاری آنکس توانند شدن (۳۷) چہ این کردن امشاسفندان ہمچنان سلاحی است کہ بران یشتن[5] آن کنند و رنجہا ازان مرد باز دارند و بیاري مردم رسند

۴۵

(۱) زند اشم وہو وہشتم استی اشایہ افاده پشم ہست افاده اشایہ وه ∴ از ہر نیکی کہ مردم کنند بہ از راستی

---

(1) Thus M, E; K داشن (2) M, K omit شود (3) Thus K; E زني; M omits زن (4) Thus all; for آبہا (5) Thus all: better پشتي.

کردن و راستي گفتن هیچ کرفهٔ نیکي نیست و راستی از جملت[1] چیز بهتر است

(۲) اشتا استي اشتا اهمای هید اشایم وهشتاه اشم ∴ کم او کند کار کرفم کم نیک است راست گفتن نیک است آنکس کم راست گوی باشد چم راست گفتن و راستي کردن از همم کار بهتر است و بدانند کم این در فصل راست گفتن است

(۳) و یثا اهو ویریو در فصل رادي و سخاوت کردن (۴) چم بر دین وه مازدیسنان راستی است و پس رادی و راستی این دو هیچ ازین بهتر[2] نیست کم[3] مایم باید کم دانند. (۵) دیگر آنکم پنهان و آشکاره دران باید کوشیدن کم بکرفم کردن مشغول باشند (۶) و هر کاری کم کنند بفرمان بهمن امشاسفند کنند

(۷) چم در یشت میگوید کم تا چا خشترا مزدا دامش اهورو ∴ ایدون ویج[4] خدای اورمزد اندر دامان اورمزد (۸) و یعنی گروثمانش[5] بدهم و یعنی کم چون شما نیایش و نیایش[6] من[7] کنید بجز اینکم شمارا آفریدم و همم چیز بشما ارزاني داشتم بپاداش آن بهشت شما دهم اندر گروثمان جایگاه کنم

(۹) تیم نی وهو[8] مد منگها چخشنوشو ∴ یعنی آن اوی اما اناعرا وهمن چم کام و چم ستایش وه (۱۰) چم خشنودی ما خشنودی بهمن امشاسفند است و هرگاه کم ستایش او کنید ستایش من کرده باشید (۱۱) هرگاه کم بکام او کار کنید ستایش من کرده باشند

---

(1) Thus E; M, K رحمت (2) M omits بهتر (3) E adds این (4) E ویچ (5) E و نیایش (6) Thus M, K: better ستایش ; E omits گروثمان اورا (7) E ما for من (8) E omits وهو.

(۱۴) یثی اوشیثی جورید سپنجا اسپنجا ∴ یعنی[1] این جمله آنگاه[2] نشاید[3] کردن که درین دشخواری تر[4] میبینید[5] آسان تر فرو گذارید و بر اندک مایه قناعت کنید

۴۶

(۱) و آنچه پرسیدند در معني اردویسور و وندیداد یشتن از گناهها که در امشاسفندان جسته باشد ایشان[6] و سبب آن چرا یزشن می باید کردن و چه سود یزشن کردن و جامه شب چهارم[7] بر درون نهادن و آفرینگان و گاهنبار کردن[8] و آفرینگان وردگان گفتن و روانها یشتن و فروشین و روان پدران و مادران و خویشان نگاه داشتن و آتش داشتن و خور[9] نیایش و ماه نیایش اورمزد یشت[10] و سروش یشت خواندن و نان بواج خوردن و کشتی داشتن و مردانرا زن و زنانرا شوهر کردن و دختر[11] خواهر جهد کردن بشوهر دادن و گناه و بهتان بر کسی نه نهادن و دروغ نگفتن و از پس زن مردمان نرفتن و زنانرا فرمان شوهر و سالار بردن فرزند فرمان برادر و پدر و مادر بردن سود خویش از زیان مردمان نطلبیدن چه گناه است

(۲) و بدانند که اندر دین به مازدیسنان که گفتار دادار اورمزد است به یشت فروهر زراتشت اسفنتمان نخست اردیسور یشتن فرمود و این یزشن بروز شاید کردن بشب نشاید (۳) و از بهر آن مي باید یشتن که گناهی که در آب جسته باشد از وی در گذارد و بجز آن بانویه اردیسور امشاسفند

(1) E adds از (2) Thus K; M, E ازگاه (3) Thus all: better بشاید (4) Thus all: better دشخوار تر (5) E منیدید (6) E, K گیتیان (7) E omits چهارم (8) E adds وجامهٔ شب بر درون نهادن (9) Thus K; M, E omit خور (10) E یشتن (11) E adds و.

شفاعت خواه[1] آن باشد و بسر چنود پول[2] از همه آفتها و بلاها نگاه دارد تا بجایگاه خویش رسند

۴۷

(۱) بدین اندر گوید[3] وندیداد یشتن سبب گناه وجارش چگونه باشد بدانند که مردمان تا درین گیتی باشند بی گناه نتوانند بودن و دل و منش پاک نتوانند داشتن (۲) پس باید که هر وقتی وندیدادي فرمایند یشتن تا آن گناهی که از دست و زبان بیامده باشد و یا در امشاسفندی جسته باشد یا در آب و آتش و زمین و بهتان و دروغ و هرچه ازین معنی باشد آن کرفه تلافي گناه باشد

(۳) بدین در گوید که هرگاه وندیدادي از جهت وناه وجارش بفرمایند جمله گناها که جسته باشد از روان آنکس ببرد وچنان پاک کند که بادي عظیم که بر دشتي بر آید و از خاک[4] گرد پاک کند و بجز ازان شصت هزار تنافور کرفه باشد

۴۸

(۱) و آنچه پرسیدند از بهر یزشن که چه چیزست و چرا یزشن کردن آنست که همچنانکه ما آواز خوش از جایی بشنویم و بدان آواز خرمی دردل ما می رسد و نشاط بیشترباشد و زور و قوت بیشتر بود همچنان امشاسفندان چون آواز اوستا شنوند ایشانرا نشاط و طرب بیشتر شود[5] و بسیاري مردم این عالم بهتر توانند رسیدن[6] (۲) و آنکس که افستا[7] خواند و یزشن فرماید از همه آفتها و بلاها نگاه دارند و نگذارند استانهٔ

(1) E کننده for خواه (2) E پل (3) M, K omit the first three words. (4) E adds و (5) E بود (6) E رسید (7) E اوستا.

ضنگی بدان شخص رسد (۳) و اورا چنان نگاه دارند که بیک تن بسیار مردم نگاه دارند تا هیچ رنجی بدو نرسد

(۴) و این یزشن کردن یک نیمه ستایش اورمزد امشاسفندست و یک نیمه آفرین بر خویش و خان و مان[1] خویش (۵) و آن همه بهدینان و بستر کشتیان گیتی میکنند و آب و آتش و زمین و رستنها و گوسفند و همه چیزها آفرین میکنند تا کل عالم بر ایشان روانتر بود (۶) و اگر شرح یزشن[2] و سود بنویسم قصه دراز شود (۷) پس بدین سبب مي باید که مردم یزشن فرمایند تا بدین گیتی مینوان آب و آتش و زمین و دیگر چیزها و آن روان از دست آهرمن دیوان نگاه دارند و شفاعت خواه آن باشند

(۸) و زراتشت اسفنتمان انوشروان باد گفته است که من شفاعت خواه[3] شما نباشم که شفاعت خواهٔ شما کردار نیک است و یزشن یزدان و امشاسفندان که کرده باشید فرمودن (۹) روان بدین دو چیز از دوزخ دور شاید کرد[4] و به بهشت نزدیک کردن (۱۰) و بهر یزشن که بفرمایند یشتن سی هزار فروهر اشوان بیاری[5] آن روان رسند و شفاعت خواه و نگاهدار روان شما باشند

۴۹

(۱) سروش یشتن و جامه بر درون[6] نهادن چه سود است و سود دارد (۲) و بدانند که همچون کسی میزاید[7] منجم نشسته باشد تا در ساعت که او بزاید طالع او بر گیرد و نیک و بد بنویسد[8] (۳) و همچنین چون روان از تن بشود[9]

---

(1) E جان مان for خان و مان (2) E adds کردن (3) Thus E; M, K omit خواه (4) E باید کردن for شاید کرد (5) Thus K; M, E omit بیاری (6) M, K add یشتن (7) E adds باید که (8) Thus K; M, E برشود (9) E رفته باشد for بشود.

مي باید[1] کہ ہم در ساعت ہیربد یزشن سروش اشو فیروزگر یشتن مشغول شود تا سروش[2] فیروزگر در ساعت بفریاد آن روان رسد اورا نگاه دارد از ہمہ آفتہا

(۴) و جامہ بر درون نہادن شب چہارم سبب آنست کہ این روان چون از تن بشود برہنہ باشد و چون بنزدیک روانہا رسد مانند کسی باشد کہ درین گیتی کسي برہنہ بود مردمان دیگر شرم دارد و خویشتن بر تمامي[3] دارد و خجل و شرمسار باشد (۵) پس چون شب چہارم جامہ یشتہ باشد ہم چنین آن بدان گیتی ماننده آن جامہ مینو گاہان دروی پوشاند (٦) و اگر ابریشمین باشد و اگر کرباس اگر نو اگر کہنہ مانند آن دروی پوشاند[4] کہ بر درون نہاده باشد[5] (۷) و اگر یکدست و اگر دو دست و اگر پیراہن اگر دستاری باشد بہمان پیراہن و دستار در پوشاند (۸) و فرق آنکہ بر درون نہند آنکہ بران گیتي عوض باز دہند آن[6] کہنہ نشود و ہرگز نہ بدرد و ہرگز نپوسد (۹) و آنکہ اینجا پوشند کہنہ شود (۱۰) بروزگار پیشین دستي جامہ ساخت پاکیزه بر درون نہادندی و گفتندی آنچہ درین جہان میداریم[7] کہنہ میشود پایندگي ندارد و آنکہ آنجا میداریم پاینده است پس بہتر کہ ہمیشہ باشد ازان ناپایدار

۵۰

(۱) آنچہ آفرینگان[8] گہنبار پرسیدند بدانند کہ ایزد تعالي این عالم بمدت یکسال تمام کرد بہ شش وقت گاه (۲) و پس بر مردم واجبست کہ چون بران وقت گاه رسند گاہنبار میزد

(1) E omits مي باید (2) E adds اشو (3) Thus all, perhaps for بدتمامي (4) E پوشانیده باشد (5) E omits the last five words (6) M, K add نو (7) Thus E; M, K میدارند (8) M, K add و.

سازند و درویشان را طعام دهند و ستایش کنند و آفرینگان گویند و ایزد تعالی را سپاسداری کنند

(۳) اول گاهنبار در اردیبهشت ماه بود پنج روز خور روز تا دیپمهر روز (۴) بدین وقت[1] ایزد تعالی آسمان داد (۵) پس چون مردمان درین پنج روز گاهنبار کنند چندان کرفه مزد باشد که هزار میش با بچه از جهت روان خویش به اشوداد با ارزانیان داده بید و درویشان و مستحقان

(٦) و دوم گاهنبار در تشتر ماه باشد پنج روز خورروز تا دیپمهر روز (۷) برین روز[2] دادار اورمزد آب داد و آفرید (۸) پس چون مردمان درین پنج روز گاهنبار کنند چندان کرفه باشد که کس هزار گاو با گوساله بدرویشان و مستحقان و ارزانیان و ضعیفان دهد

(۹) و سیوم گاهنبار در شهریور ماه باشد پنج روز اشتاد[3] تا انیران روز (۱۰) بدین وقت دادار اورمزد زمین داد (۱۱) چون مردمان درین پنج[3] گاهنبار کنند چندان کرفه باشد که کسی هزار اسپ با کره از جهت روان خویش بارزانیان و مستحقان داده باشد

(۱۲) و چهارم گاهنبار در مهر ماه باشد اشتاد روز تا انیران روز (۱۳) درین وقت دادار اورمزد اورور[4] داد از هر گونه (۱۴) چون درین پنج[3] گاهنبار کنند و سازند چندان کرفه باشد که هزار شتر با کواده باشوداد از جهت روان خویش بداده باشد بارزانیان و درغویشان

---

(1) E adds این (2) E omits روز (3) E adds روز (4) Thus E; M, K اردر.

(۱۵) پنجم گاهنبار در دیماه باشد روز مهر تا روز بهرام[1] (۱۶) درین وقت دادار اورمزد حیوان داد گاو و گوسفند (۱۷) چون مردم درین پنج روز گاهنبار کنند چندان کرفه باشد که کسی هزار گاو و هزار اسپ باشوداد از جهت روان خویش بارزانیان و ضعیفان داده باشد

(۱۸) و ششم گاهنبار در آخر اسفندارمد ماه باشد از روز[2] اهنودگاه تا روز وهشتویشت (۱۹) درین وقت دادار اورمزد مردم داد (۲۰) چون مردمان درین پنج[3] گاهنبار کنند چندان کرفه مزد باشد که جمله عالم بکل و هرچه در ویست باشوداد از جهت روان خویش بداده باشند

(۲۱) و اگر این شش وقت گاهنبار نکنند و اگر درغویش[4] بود بجایگاهی که گاهنبار کنند نشود گناهها عظیم باشد تا آن حد که بستر کشتیان[5] با وی نشاید که گیرد و خورد[6] کنند و در خانه وی شوند یا اورا در خانه آورند و یاری وی دهند و گواهی وی پذیرند (۲۳) ماندهٔ این تفسیر گاهنبارست

۵۱

(۱) و آنچه در روزگار و دردگان[7] افرینگان پرسیدند بدانند که درین عالم که بمی توانیم بودن و از آفتها و بلاها ایمن می باشیم هم سبب است که روان وردگان و فروهر اشوان بیاری ما میرسند و مارا نگاه میدارند (۲) پس هرگاه که ما روان ایشان بیشتر یزیم و درون میزد و آفرینگان کنیم ایشانرا قوت بیشتر بود و زودتر بیاری ما توانند رسیدن و رنجها از ما بهتر باز

---

(1) E بهرام (2) E اورا for از روز (3) E adds روز (4) E درویش (5) M, K add گناهها سخت عظیم باشد ; E adds گناهها عظیم باشد (6) E adds و (7) M, K add و.

توانند داشتن (۳) چه در دین گوید که هرگاه که درونی از جهت خویشاوندی بفرمایند آن روان سیصد[1] فروهر اشوان بدان خانه آیند و آنکس را و زن و فرزند او نگاه دارند

(۴) و همچنان در دین گوید که روان پدر و مادر و نزدیکان و خویشاوندان نیکو نگاه میباید داشتن (۵) و تا سال ببودن هر ماه آفرینگان بگفتن (۶) بعد ازان اگر توانگیی نبود درون یشتن هر سال بدان روز[2] آفرینگان گفتن (۷) چه هر سال روان بدان روز که بگذشته باشد باز خانه آید (۸) چون درون و میزد و آفرینگان کنند با نشاط و خرمی از آنجا بشوند و آفرین کنند که هرگز زین خانه گوسفندان و گله و اسپ کم مباد[3] افزون باد و خواسته بسیاری و رامش و طرب کم مباد و همیشه تندرستی و کامگاری و سازکاری درین خانه افزون باد و آهرمن گجسته هیچ وزند بدین خانه متوان باد کردن و گفتن و شنیدن

(۹) و هرگاه که آفرینگان نگویند و روان[4] نیزند آن روانها بیایند و بدان خانه باشند و اومید میدارند تا مگر آفرینگان خواهند گفتن و تا نماز شام آنجای بباشند (۱۰) وچون آفرینگان نگویند و درون نیزند چند تیر پرتاب[5] ازان خانه بر بالا شوند[6] و بگویند بدادار اورمزد و بگریند[7] و نالند و گویند ای دادار وه افزونی نصی دانند که در گیتی نخواهند ماندن و چون ما او نیز ازان گیتی بیرون میباید آمدن و اورا نیز حاجت بود بروان یشتن درون آفرینگان گفتن (۱۱) نه آنکه مارا بدان آفرینگان ایشان حاجتی است و لیکن چون روان ما یشته

---

(1) K نهصد (2) E روزگار (3) Thus K; M, E omit کم مباد (4) E adds ایشان (5) Thus E; M, K پرتای (6) E روند (7) E گریزند.

بودي ما بلاها و رنج از تن[1] روان ایشان بهتر باز توانستی داشتن (۱۲) و همچنان گریان باز شوند و نفرین کنند و گویند که همچنانکه مارا بیاد نداشتند اورا بهیچ یاد مداراد و درمیان مردمان حقیر و خوار و سبک ماند

۵۲

(۱) و آنچه پرسیده بود[2] که فروردیان[3] چرا می باید کردن و آن ده روز چیست و چرا گرامي تر از دیگر روزهاست بدانند که در دین چنان پیداست که چون فروردیگان[4] مي آید روانهاي جمله برین گیتي مي[5] آیند هم باز جاي خویش شوند (۲) و دران پنج[6] که گاهنبار کنند آهرمن گجستر سترد شود و روان دروندان از دوزخ رها شوند و هم باز جایها خویش شوند (۳) روان اشوان نشاط و خرمی کنند مانند غریبی که با خانه خویش شود و خرم باشد (۴) و روان دروندان متحیر و در مانده با بیم در خانه باشند مانند کسی که از زندان پادشاه بیبرون آید و هر ساعت ترسند که اورا باز جایگاه برند و هیچ خوشي و شادي نباشد و درمانده و عاجز بود[7]

(۵) پس مردم که آن ده روز بوی خوش در آتش می نهند و روانان مي ستایند و میزد و آفرینگان کنند و وستا می خوانند تا آن روانها راحت و خرمی و شاد می باشند و آفرین میکنند (٦) و در آن ده روز مي باید که جز بکار و کرفه کردن به چیزی دیگر مشغول نشوند تا بخشنود روان باز جایگاه شوند و آفرین کنند (۷) هرگاه که چنین کنند آن سال کارهای

---

(1) E adds و (2) E بودند (3) E فروردگان (4) E فروردیان (5) E تا for مي (6) E adds روز (7) E شود

ایشان کشاده تر باشد روزی فراخ تر بود و استانهای سنگی[1] دران سال کم باشد از جهت خشنودی ایشان

۵۳

(۱) آنچه از جهت فروشین یشتن پرسیدند بدانند که فروشین خاصیتی دارد با روانهاء همه بمی آیند (۲) و چون روزگار ودردگان بود مي باید که فروشین یشتن[2] (۳) چه راحت تمام مي یابند مانند کسي که برنای است و نعمتي دریست[3] دارد و آنرا مي بینند اورا ازان خوشي تمام باشد (۴) مي باید که هرچه بدست توانند آوردن از همه جنس بر فروشین نهند و گوشت و خایه و ماهي و شیرینها و میوها و تریها (۵) چه[4] آن روان در گیتي چیزی دیده باشد که در آرزوی آن بود و چون ازان چیزها بردرون نهند ایشان ازان آرزوی کم شوند و خرم بباشند

(۶) و در دین گوید فروشین[5] که بفرمایند یشتن[6] تنافور کرفه بود (۷) هر تنافوري هزار دویست درم سنگ باشد چنانکه دویست چهل من کرفه[7] بود (۸) و ده فروشین چندانکه کرفه بود[8] یشتی

۵۴

(۱) آنچه در آتش داشتن پرسیدند بدانند که چون دادار اورمزد این گیتي فرستاد[9] سه چیز گفتند ما بگیتي نشویم (۲) یکي مردم و آتش و یکی[10] گوسفند

---

(1) E سنگین (2) E یزند (3) Thus M, E; K دست : better دوست (4) E در فروشین (5) E adds ای (6) K adds ششصد وچهل (7) E adds چون دیگره (8) E است for بود : better add که after بود (9) E فرستادن (10) E

(۳) مردم بر[1] اورمزد بنالید و گفت ما بگیتي نشویم کہ سر هزارۀ زراتشت اسفنتمان ما دین بر نتوانیم داشت (۴) و اگر دین داریم بسیار رنجها بما رسد و خواری و زور بما کنند (۵) کشتي نشاید داشتن و اگر داریم مردم ریش و خنده[2] و افسوس دارند (۶) و یشت و یزشن و میزد گاهنبار نتوانیم کردن (۷) و پیوسته از دست مردمان آن روزگار در رنج و دشواري باشیم (۸) و پاکیزگي و پادیابي بجاي نتوانیم آوردن (۹) و آن دشتان و نسا و ریمنی بر نتوانیم پهریختن (۱۰) و مردم باشد کہ ازین دین بیرون شود و بس افسوس و ریش و خنده[3] بر مردمان دیندار و دین[4] میکنند و کار کرفہ نتوانیم کردن

(۱۱) و پس چون روان فروهر اشوان این بگفت و خاموش شدند اردیبهشت امشاسفند بر پاي ایستاد و گفت اي ایزد توان کردار من بدان گیتي نشوم (۱۲) چہ سر هزار زراتشت اسفنتمان مرا خوار دارند و کار بفرمایند و بجاي بگذارند تا بمیرم و چیزهاي پلید بر من نهند تا آنرا بسوزم (۱۳) و زن دشتان بر سر من نشیند و بر سر من موي بشانہ کنند و موي در من افتد (۱۴) و مرا ناچار باید سوختن و خیو در من افگند و آب بر من یزند و هیزم تر بر من سوزند و باد بدین در من[5] دمند و چیزهاي باشد نسا و ریمنی در[6] من نهند تا بسوزم و غذا و خورش من آن باشد (۱۵) اي دادار اورمزد من بگیتی نشوم (۱۶) چرا مرا آن سخت تر بود کہ گویند آتش جادست[7] و نیک و بد نداند (۱۷) و هرچہ خواهند میکنند ندانند کہ

---

(1) E پیش (2) E ریشخند for ریش و خنده (3) E ریشخند for ریش و خنده (4) Thus E, K; M دو for و دین (5) E omits من (6) E بر (7) Thus all: better جمادست.

فریشته بر من موکل است که اورا ازان رنجها که بر من میرسد (۱۸) آن پرهیزها نه از بهر منست که از بهر فریشته است که بر من موکل است (۱۹) اي دادار بر مرا در گیتي مگذارید[1] تا من در آسمان در میگردم همچنانکه خورشید و ماه روشنی میدهم (۲۰) این بگفت و خاموش شد

(۲۱) پس گوشورن[2] امشاسفند که موکلست بر چهار پایان بر پاي ایستاده گفت[3] دادار اورمزد من بگیتي نشوم چه سر هزارهٔ زراتشت اسفنتمان مرا بسیار کشند و بسیار خورند (۲۲) و گاو ورزا و اسپ کارزاري و بره و بزکاله جوان بسیار کشند (۲۳) و چون گوشت[4] بخورند بران قوت گناه بیشتر کنند (۲۴) این مایه بگفت و خاموش شد

(۲۵) پس دادار اورمزد گفت که ایشان هر سه راست می گویند و بران روزگار این همه رنج بر ایشان رسد بلکه بیشتر (۲۶) و لیکن اگر من این هر سه بگیتي ندهم جهان نتواند بودن (۲۷) پس مردم را دل خوش کرد و گفت تو بگیتي شو (۲۸) چه بدان روزگار ترا سخت تر آفرینم و صبور تر (۲۹) هر مزد و کرفه که بدان روزگار بگیتي در کنند یکي بر ده بر حساب گیرند (۳۰) و یشتي که بدان روزگار[5] بکنند چندان کرفه بود که بدیگر روزها دوازده هماستي[6] بفرمایند یشتن (۳۱) و شمارا مردان پشم نام بکنم (۳۲) و معنی مردان پشم آنست که در گیتی بودند از روز[7] زراتشت اسفنتمان تا این روزگار ایشان بهتر باشند و بر بهشت جایگاه ایشان بلند تر و خوشتر باشد (۳۳) و روانها چون

(1) E مگذار (2) E گوشواران (3) E adds ای (4) K breaks off at this point, a folio being lost. (5) E adds بگیتی (6) E هاماست (7) E روزگار.

از ایزد تبارک و تعالی این سخن بشنیدند خرسند شدند و رنج این روزگار بخویشتن پذیرفتند و برنج نداشتند و گیتی طلب کردند و از خوشي و آسانی گیتی طمع ببریدند و تن در دادند

(۳۴) و اردیبهشت امشاسفند را گفت پادشاهي در بهشت بتو دارم که کسي بدان[1] ترا نیکو ندارد و پرهیز نکنند (۳۵) اردیبهشت امشاسفند بدین گفتار خرسند شد و تن در گیتي داد تا کار همه کس را[2] دارد (۳۷) وچون بدان گیتي رسد آنکس که آتش نیکو نداشته باشد اگرچه کرفها بسیار کرده باشد اورا در بهشت نگذارند

(۳۸) و گوشورون امشاسفند که موکل بر حیوان و چهار پایان است دادار اورمزد اورا دل خوشی داد[3] و گفت ترا بگیتی باید شدن (۳۹) وچون هرگاه که گوسفند و چهارپای کشند ایشانرا بدان گرفتار بکنم (۴۰) آن گناه در[4] گردن آنست که گوشت خورد و گناه کند (۴۱) پس گوشورون امشاسفند بدین خرسند شد و تن در گیتی داد (۴۲) پس آتش را بدین سبب که نوشتم نیکو باید داشتن تا بدان جهان اردیبهشت امشاسفند خصمي نکند و روان او[5] از[6] بهشت باز ندارد

۵۵

(۱) آنچه در نیایش کردن پرسیدند بدانند که مردمان که شان پانزده ساله[7] شوند[8] و کودکان ایشان هشت ساله تمام بود فریضه است نیایش کردن و نشاید که بهیچ گونه نیایش[9] گذشته باشد (۲) و اگر بسیار کوشند که تلافي آن باز کند ممکن نباشد که بسر چینود پول باده فراه بکنند و بر هیچ گونه گناه

(1) Thus all; better add جهان (2) Thus all, for روا (3) E کرد (4) Thus E; M کرد for در (5) E را for او (6) E بدو for از (7) Thus E; M omits ساله (8) E omits شوند (9) E adds در.

از بن بنشود (۳) تا آن حد کہ اگر نیایش بامداد در گذشتہ باشد و نماز پیشین دو کند پذیرفتہ نباشد (۴) و بدان کہ بامداد در گذشتہ باشد بادہ فراہ بدہند و بدانکہ نماز پیشین دو کرد مزد و رامش بدہند (۵) و ہرکس کہ بامداد نیایش بکند و پس بیرون شود[1] کارہایش روان‌تر بود و بر چشم پادشاہان گرامي‌تر و عزیز بود (٦) و بدان گیتی بہر یک نیایش شصت درم سنگ کرفہ در روان افزاید یعني ہریک نیایش کہ بوقت خویش بکردہ باشند مہر ایزد و خورشید[2] بدان جہان شفاعت خواہ باشند و از رنجہا نگاہ دارند

۵٦

(۱) و آنچہ از جہت ماہ نیایش پرسیدند بدانند کہ دادار اورمزد ہر نیکی[3] بمردمان گیتی دہد بماہ ورجاوند بسپارد و ماہ آن نیکویہا بمردمان بخشد (۲) پس می باید کہ ہر کسی چون ماہ نو شود ماہ نیایش بکنند تا آن نیکویہا زودتر و پیشتر بروي رسد و دران ماہ روزیش فراختر بود (۳) و بر مردمان واجبست ہر نو ماہ نیایش کردن و ایفیت خواستن (۴) چہ ہیچ امشاسفندي بیاري زودتر نرسد کہ ماہ ورجاوند و ہر حاجتی و ایفیتی[4] از وتي خواہند زودتر برسند

۵۷

(۱) آنچہ در اورمزد یشت خواندن پرسیدند بدانند کہ ہر روز فریضہ است کہ اورمزد یشت بر خوانند (۲) چہ آن روز

(1) E روده (2) E adds ایزد (3) E adds کہ (4) E omits و ایفیتي.

که برخوانده باشند هیچ وزندی[1] بدان کس نرسد و ایزد عزوجل اورا از همه بدی جهان نگاه دارد که چنانکه یک مرد بر هزار مرد نگاه دارند (۳) و این سخنهای در زند و تفسیر اورمزد یشت پیداست (۴) و چون بدهي یا بشهري برسند البته باید که اورمزد یشتي برخوانند تا دران جایگاه رنجی و بیماری و زیانی بدو نرسد و بکاری که رفته باشد زودتر باز بیاید و بمقصود حاصل شود

۵۸

(۱) آنچه در سروش یشت پرسیدند بدانند که ایزد تعالي شب بسروش اشو فیروزگر رنج برتلي[2] دارد بروی سپرده است (۲) همچنانکه روز دادار اورمزد نگاه میدارد سروش اشو فیروزگر شب نگاه دارد (۳) پس فریضه است سروش یشت برخواندن تا آن شب از همه آفتها ایمن باشد و خرفستر و مار و گزدم بروی گزندي نتواند کردن (۴) بهر خانه که شب سروش یشت بخوانند و باد بدان خانه دمند[3] شب دران خانه از دزدان و بدان و دیوان چیزی بد نتوانند کردن (۵) سروش تا آن روز آن خانه نگاه میدارد

۵۹

(۱) و آنچه در معني نان بواج خوردن پرسیدند بدانند که بدین در کرفه بزرگوار و ارجمند تر گفته است (۲) می باید که مردم پیش ازان نان[4] خواهند خوردن اول سپاس ایزد عزوجل بگویند شکر آن نعمتهای بگذارند و در نان خوردن حدیث بکنند (۳) چون نان بخورند دیگربار سپاس ایزد تعالي بگویند

---

(1) E گزندی (2) E برتنی (3) E adds آن (4) E adds که

(۴) آنکس که درون نداند یشتن باید که واج اورمزدها گیرد (۵) و اگر این نیز نداند اثا اد یزمیدي[1] بر خوانند و سه اشم وهو بگویند[2] نان بخورند و دهن پاک بکنند چهار اشم وهو و[3] دو یثا اهو ویریو و یک اشم وهو بر خوانند (٦) چه[4] هرگاه که چنین کنند باول اشم وهو که بر خوانند اورمزد امشاسفندان شناسیده و یشته (٧) و دوم اشم وهو خرداد و امرداد امشاسفند شناسیده باشد (٨) و سیوم[5] چهارم اشم وهو همه یزدان مینوان و یزدان گیتیان و هرچه در عالم است ستایش کرده باشد (۹) بدانند که چون بچهار اشم وهو چندین کرفه شاید کردن چرا باید که بدین قدر بر خواندان[6] و تقصیر کنند

٦٠

(١) آنچه در معنی کشتي داشتن پرسیدند بدانند که کشتی بند دین است و که[7] فرمان برداري و بندگی ایزد تعالي است (٢) و بدین در چنان پیداست که این اندک مایه کار و کرفه که ما می کنیم هرگاه که دل بر دین داریم و هیچ شکی در دل نیاریم و دانیم هرگاه که دل بر دین داریم که این دین از گفتار ایزد تعالي است و کشتی که بر میان داریم هر کرفه که در همه جهان بهدینان میکنند و آنچه درین روزگار بکنند در کنگ دژ و ایران ویج و کشمیر کنند جمله مارا اندران نصب است[8] و هم چنان است که بدست خویش کرده باشیم (۳) و هرگاه که مردم بشب بکشتي بخسپند و یک اشم وهو[9] در وقت

---

(1) E ایثاد یزمیدی (2) Thus E; M omits بگویند (3) Here K begins at the commencement of folio. 52a (4) E omits چه (5) Thus E; M omits و سیوم اشم وهو سروش اشو. For سیوم K adds on the margin و سیوم (6) E خوانند (7) E omits که (8) E بهبهره کنند for شناسیده و یشته نصب است (9) E omits وهو.

خفتن بر خوانند و بگویند افاخش(1) پشیمان و پتت هم از(2) هر وناه کم(3) جست و ام گفت و ام کرد و ام منید و بخسپد بهر نفسی که بر آورد و فرو برد ۳۰۰ درم سنگ کرفه باشد بجز ازان که در کرفه(4) هفت کشور زمین نصیبش(5) باشد

(۴) و اندر دین گوید که هر کس که کشتي دارد و از پس کار خویش شود هر گامي که فراز نهد ۳۰۰ درم سنگ کرفه باشد و بر(6) بوم(7) زمین بیفزاید (۵) و هر که کشتی ندارد باول گام که بنهد ۳۰۰ درم سنگ گناه باشد و به دوم هم چندین و بچهارم گام هزار دویست درم سنگ گناه باشد و اگر چند فرسنگ برود بیش ازین گناه باشد (٦) چون بنشنید و دیگر باره بروند هم چندان دیگر گناهش باشد و بر و بوم و زمین بکاهاند

٦١

(۱) آنچه پرسیده اند که مردان زن کردن چند کرفه است بدانند که حد(8) و اندازه آن پدیدار نیست و ما تمامي آن به(9) نتوانیم(10) گفت (۲) چه(11) اگر ازان زن فرزندي در وجود آید هر کار و کرفه که فرزند کنند هم چنان باشد که(12) پدر بدست خویش کرده باشد (۳) و چون ازان فرزند فرزندي بزاید هم چنان مي شود تا به تخمه آن بجهان بماند (۴) و هر کرفه که ایشان بکنند آن کس را چنان باشد که بدست خویش کرده باشد (۵) و بدین جهان روز رستاخیز اگر پدري باشد که دوزخی بود و از نشان دوزخیان دارد نقطهٔ سیاه بود

---

(1) E اواخش (2) E اج (3) E و کم—K ام for کم (4) E omits در کرفه (5) E هبهره (6) E adds و (7) E adds و (8) E چله (9) K بهرنه for به (10) E ازبرهنه توانیم for آن به نتوانیم (11) E چون (12) E omits باشد که

که بر پیشاني(1) دارد آن فرزند شفاعت کنند و ایزد عزوجل
شفاعت ایشان بپذیرد آن نقطه سیاه بردارد

٦٢

(۱) اندر دین گوید که هر کس از جهان بشود اورا فرزند
نبود روان آنکس بسر چینود پول میشود و چنان پندارد که
میان پول(2) فرو شده است (۲) بدین در بریده پول(2) خوانند
و امشاسفند(3) حساب آن روان نکنند (۳) آن روان آنجا
بماند عاجز و متحیر و پشیمان (۴) نه باز پس تواند آمدن و
نه بر پول گذر یابد و بجاي خویش نتواند رسیدن تا رستاخیز
و تن پسین (۵) اگر آن باشد که اورا خویشاوندی بشفقت باشد
و روان دوست از جهت وي استري بگمارد یا خویشتن استر
باشد هم چون فرزند او بود پس پول دیگر بار پیوندد و آن
روان را شمار بکنند و راهش بدهند تا بجایگاه خویش بود
(٦) و این ستر باید که دستوران و موبدان بگمارند تا آن روان
رستگار باشد و اگر نه رستگاري نیابد و آنچه خویشتن گوید
که من استري اوایم(4) پذیرفته نباشد

٦٣

(۱) وآنچه پرسیدند که زنان را شوهر کردن چه کرفه است
بدانند که بدین در چنان پیداست که دختر چون نه ساله
شود می باید که نامزد شوی کنند (۲) چون دوازده ساله باشد
با شوهر دهند (۳) و چون دشتان شود شوهر سزاوار بخویشتن(5)
آید و بشوهر ندهند و اگر پدر ندهد هربار که دشتان شود و دختر

(1) Thus E, K; M پشیماني (2) E پل (3) E امشاسفندان (4) E, K اویم
(5) Thus all: better خواستن.

سر بشوید آن پدر تنافوري که هزار دویست درم سنگ گناه باشد و بسر چینود پول[1] اول شمار این کنند (۴) و اگر مادر رضا ندهد این گناه باشد (۵) و اگر برادر رضا ندهد این گناه برادر باشد (٦) و اگر دوده سالار رضا ندهد این گناه دوده سالار باشد (۷) اگر دختر خود شوهر نخواهد و نکند این گناه دختر باشد بسر چینود پول پاده فراه این فرمایند (۸) و اگرهم چنان بهیچ حال شوتي نکند[2] و شوهر سزاوار باشد و خواستاري کند و سر در نیارد چون هشتاد ساله شود و بمیرد اگر صد هزار کار و کرفه کرده باشد ممکن نیست که روان او به بهشت رسد یا[3] از دوزخ رهایی نیابد[4] تا رستخیر تن پسین در دوزخ بماند

٦۴

(۱) و آنچه پرسیده بودند که کرفه آنکه دختر یا خواهر[5] جهاد[6] بکنند بشوهر دهند چون باشد بدانند که بدین در گوید[7] که[8] هرچه[9] که کس با شوی داده یا بکس دهند کرفه مزدي سخت بزرگ گویند خاصه که بوهان و ارزانیان دهند وصلت کردن و دختر و خواهر بشوهر دادن الا بارزانیان و وهان و اگر نه خود بکسی دهد

(۲) بدین در گوید که اگرچه مردي بود که اورا بسیار گناهها جسته بود و چون این کرفه بکند جمله گناه از وی بشود (۳) و اگر ازان[10] دختر یا خواهر[11] فرزندی در وجود آید و آن دو پیوند در جهان برود[12] هر کار و کرفهٔ کنند او نیز هم نصیب باشد

(I) E پل (2) Thus E, K; M omits نکند (3) E تا (4) Thus all: better یابد (5) M, K add کنند خواهر; E adds کنند (6) Thus M, K; E چهار: better جهد All add خواهر after جهاد (7) Thus K; M, E omit گوید (8) E omits که (9) E چیز; K چز for چه (10) Thus E; M, K آن for ازان (11) M, K add یا (12) K بود.

٦٥

(۱) آنچه در معني بهتان نهادن پرسيدند بدانند كه اين گناهي است كه بدين در سختتر[1] ازين گناه هيچ گناه نگويد البته بهيچ از وي بنشود و هيچ كرفه گناه از بن آنكس نبرد (۲) و چون ازين جهان بيرون شود روان آنكس بسر چينود پول[2] باز دارند و حساب و شمار او نكنند و امشاسفندان بياري آن روان نرسند تا آنگه كه روان آنكس[3] بدان جايگاه رسد (۳) چون آنكس بسر چينود پول[2] رسد دست در[4] وي زند و خصمي او كند ار[5] دادار اورمزد بادهفراه او خواهد (۴) پس امشاسفندان اول داد وي بدهند و بدان بهتان كه نهاده باشد كرفه از روان او باز گيرند و بروان اين دهند كه بروي بهتان نهاده باشد[6] و بدان باقي كه مانده باشد شمار او بكنند (۵) اگر كرفه ندارد از گنج هميشه سود اورا عوض باز دهند اورا بدان بهتان كه نهاده باشد باد فراه[7] عقوبت بدهند (٦) پس ديوان آن روانرا اندر دوزخ برند و اين گناه[8] در دين گناه هميمال خوانند

٦٦

(۱) اندر دين گويد كه اگر كسي همادين بفرمايد يشتن بدان سبب تا آن گناه از وي بشود ممكن نيست[9] الا كه بدين گيتي دل خصم را خوش كند و از وي آمرزش خواهد و ازان درگذرد (۲) و اگر نه بچينود پول اين عقوبت كه نوشتم بروي رسد

(1) E سخت تر (2) E پل (3) E adds نه (4) E بر (5) E omits از (6) E omits the last sixteen words, (7) E adds و (8) E adds را (9) Thus E, K; M omits نيست.

٦٧

(۱) و آن که با زن کس نا ساماني کند بهیچ گونه آن گناه[1] از بن بر نشود الا بدین گیتی شوهر وي آگاه کند و تن بروي سپارد تا اگر آمرزش دهد (۲) اگر نه کینه خویش از وی بخواهد و اوی بدان جهان رستگار شود (۳) و اگر نه روان[2] بسر چینود پول باز دارند تا شوهر آن زن بروي رسد و داد خویش از وي بخواهد و بهر یکبار که با آن زن گرد آمده باشد[3] هزار دویست درم سنگ کرفه از روان اوي باز گیرند و در روان شوهر آن افزایند (۴) و بهر یکبار که آن زن تن بدیگري مرد داده باشد بر هزار و دویست درم سنگ باده فراه بروان وي بکنند

٦٨

(۱) و آنچه در معني دروغ گفتن از گناه[4] پرسیدند بدانند که بدین در گوید که سر همه گناهها که در جهان رود دروغ گفتن است و هر گناهی که مردمان کنند تا اعتماد بران کنند که چون از ما پرسید تا[5] دروغ بگوئیم خود[6] نکنند

(۲) هم چنان در دین گوید که دروغ زن مانندهٔ آهرمن است از وي تا آهرمن هیچ فرقي نیست (۳) و هرگاه که کسی چندان دروغ بگوید که سه یک از کتاب یشت آفرین و نفرین وي مستجاب نباشد و امشاسفندان بر نشنوند[7] (۴) و بدان جهان از جمله بادفراهها که[8] اورا بود یکی آن باشد

(1) E وناه (2) E adds او (3) E بود (4) E وناه (5) Thus all; better ما (6) Thus E; M, K خرد (7) E شوند (8) E چنانکه for که.

کہ زبان او مسمارہا آہنین درش کنند و دیگر بارہ در[1] میکشند تا اورا ازان رنجہا عظیم باشد

٦٩

(۱) و آنچہ پرسیدند کہ زني کہ فرمان شوہر نبرد و فرزند کہ فرمان پدر و مادر نبرد چند گناہ باشد بدانند کہ بر زنان واجبست کہ بامداد زود چون روي بشویند مانند مردان کہ نیایش کنند و از پیش اورمزد دست بکش کنند و سجدہ[2] و نماز برند ایشانرا نیز دست بکش کردن[3] و نہ بار سجدہ و نماز بشوي خویشتن بردن و گفتن ترا چہ می باید تا من آن کنم کہ تو فرمایی و آنچہ شوہر فرماید بدان طریق برفتن[4] و البتہ اصلا پای از فرمان شوہر بیرون ننہادن (۲) و خشنودی ایزد تعالي[5] چون[6] خشنودی[7] شوہر نگاہ داشتن است از زنان بسبب آن ایزد تعالي نیایش بر گرفتہ است تا ایشان نیایش شوہر کنند (۳) و ہر زن را کہ شوہر ازو خشنود نباشد البتہ روان او از بادہ فراۀ دوزخ بہ نرہد[8] بہ بہشت نرسد (۴) و فرزندرا ہم چنین طاعت پدر و مادر داشتن و فرمان برداري ایشان بودن

(۵) چہ بدین در گوید کہ ہر فرزندی فرمان پدر و مادر نبرد و ایشان از فرزند خشنود نباشند تنگ روزي باشند و آستانہاي عظیم بیشتر بود و ساختر[9] کہ ازان بدشخواری رسد (٦) و بی خلاف ہرچہ فرزند با مادر و پدر کنند فرزند او ہم چنان با او بکند (۷) و اگر مادر و پدر ازان فرزند خشنود نباشد و ازین

(1) E omits در (2) E omits سجدہ (3) E کنند (4) K adds ۹ بار برفتن (5) M, K add جستن—End of M folio 185 b, l. 7—K. folio 53 b, l. 7—E p. 128 l. 11. *Vide*, Chapter 87 note (6) Beginning of M folio 174 a, l. 13—K folio 50 a, l. 13—E p. 69 l. 10 *Vide* Chapter 43, note (7) All add زنان (8) E adds و (9) E سخت تر.

جهان بیرون شوند اورا بدین گیتی هیچ کاری[1] کشاده نشود و پیوسته بکار خویش درمانده باشند و بهیچ مراد نرسند (۸) بدان جهان مهر ایزد اورا بدست خویش[2] پاده فراه او کنند و بر هیچ گونه مرادش بر نتواند بوختن و هر آستانهٔ که بدو[3] رسند آنرا هیچ چاره و درمان نشاید کردن (۹) بیشتر آن باشد که پدر و مادر ازوي نه خشنود باشند (۱۰) چه دادار اورمزد میگوید که حق من با حق پدر و مادر نهاده است نخست رضا و خشنودی ایشان باید جستن پس آن اگر ایشان خشنود باشند من خشنود باشم (۱۱) اگر امشاسفندان ازان روان خشنود باشند[4] و آزادي کنند و پدر و مادر ازوی گیله کنند[5] و خشنود نباشند[6] روان آنکس بدوزخ رسد

۷۰

(۱) آنچه پرسیده بودند که سود خویش از زیان مردم طلب کردن[7] چه گناه است بدانند که سر دین با اشم وهو است و تفسیر آن راستی کردن است (۲) و اگر براستی کردن و گفتن است و هیچ کار در جهان بهتر از راستی کردن نیست (۳) و اگر براستی کردن کسی بر زندان کنند بهتر ازان باشد که کسی بدروغ گفتن از زندان بیرون کنند (۴) و سود از آنجای طلب باید کردن که خود بپسندد اورمزد دران رضا باشد (۵) و هرچه ازین گونه طلب کنند آن را برکت افزونی باشد و افزایش تمام (۶) و آنچه بحرام اندوزند یا بحیلهٔ و طراری بدست آورند آن را پایندگی[8] نباشد و بروی بنماند و بزودی از دست بشود و ازان برخورداری نباشد

---

(1) E omits کاری (2) E omits بدست خویش (3) M, K add رنج (4) M, K نباشم; E نباشند, باشند (5) Thus E; M, K omit کنند (6) M نباشم (7) E omits کردن (8) Thus E; M, K بپایندگي.

۷۱

(۱) بدین در گوید که درمی از جایگاه حلال بدست آورند آن را برکت افزونی بود بیشتر که صد درم بحرام بدست آورند (۲) و هرچه بدزدی از کسی بدان جهان دو چندان از وی باز ستانند و بدان جهان قماشه نباشد (۳) کرفه که او کرده[1] از وی باز گیرند و بدان کس دهند اورا پاده فراه بدهند (۴) و آنچه بظلم و ستم از مردمان بستانند بدان جهان یکی چهار عوض باز ستانند و چهار چندان کرفه باز ستانند بروان مظلوم دهند (۵) و اگر اورا کرفه نبود از گنج همیشه سود[2] اورمزد عوض آن باز دهند و اورا عقوبت و پاد فراه بدهند

۷۲

(۱) و آنچه از جهت برشنوم کردن پرسیدند بدانند که در دین چنان گوید که کودک تا در شکم مادر بود اورا خورش از شکم مادر بود (۲) بدین سبب باشد که زن آبستن باشد و دشتان نشود و آنچه دشتان باشد سبب آنست که دشتان وصله[3] باشد که کودک خورد و پس بیرون آید و بزرگ شود و بروی واجب باشد برشنوم کردن تا ازان پلیدی پاک شود (۳) چه هم چنانکه تن از پلیدي بآب پاک شود روان بدان نیرنگ پاک شاید کردن (۴) اگر برشنوم نکرده باشد و ازین گیتی بیرون شود روان ایشان بوتي ناخوش و گندي عظیم کند چنانکه درین جهان از مرداري آید که بتابستان یک ماه باشد (۵) امشاسفندان ازان گند نفورت باشند و بنزدیک روان آن[4] نتوانند شدن و حساب او نتوانند کردن و بر نزدیک چینود پول نگذارند تا

(1) E adds باشد (2) E omits سود (3) E و جمله for وصله (4) E یزدان for روان آن.

آنگاه که اگر وي را فرزندي باشد و بجاي و بنام او برشنوم بکند و پتت بکند پس آن گند از روان او کم شود و بعد ازان امشاسفندان شمار او بکنند بجایگاه خویش رسانند بر همه کس برشنوم کردن واجست

۶۳

(۱) و آنچه جهد[1] طاقت دارد بکار کرفه کردن مشغول باشد و نیز[2] که اورا گناها جسته باشد اورا بدان گیتي چگونه بود بدانند که در دین گوید که هر که بدین روزگار بر دین به مازدیسنان ایستاده باشد و دین باز دست به نگذارد از همه کس که پیش وي بوده است بهتر باشد (۲) و دادار اورمزد میگوید که چون ازین گیتي پتیاره اومند برین گیتي آید روان وي بدست آهرمن و دیوان نسپارم اگرچه گناها جسته باشد بسر چینود پول پاده فراه آن بفرمایم و روان وي از دوزخ بوزم (۳) ممکن نباشد که هر کۀ دل بر دین وه مازدیسنان دارد وي بدوزخ نرسد (۴) که آن روانها که پیش ازین از[3] گیتی برفته است شفاعت خواه آن روان باشد و از کردۀ که ایشان باشد آن روان نصیب دهد که روانها گذشتگان می دانند که ما در چه رنج و بلا و دشواری باشیم و اندر گیتی پیوسته بر ما[4] بخشایش میکنند و از اورمزد ایفیت و حاجت می خواهند که ایشان با این همه رنج و دشواری صبور گردان[5] تا آهرمن گجسته ایشانرا از راه به نبرد[6] و در دل ایشان بدیها نه افگند[7] و نیت ایشان بد نکند تا از دین به مازدیسنان بر نگردند و همه

---

(1) E جهت (2) E adds بود (3) E omits از (4) E omits برما (5) E نه افگند (6) M بپرد for نبرد (7) Thus K; M, E: افگنده for کردن

وقت ایفیت خواهند[1] باشد که نباید که آهرمن گجستہ بریشان مسلط شود[2] و دل و نیت آن بگردانند (۵) و ایشان ندانند که چون از دین به مازدیسنان برگردند اما[3] بعد ازان بیاری ایشان نتوانیم رسید و هرچند که ایشان دران گیتي پندارند و می باید که مارا این جای خوش[4] باشند بدانند[5] که خوشی و ناخوشی آن جهان پایدار نیست (۶) چه هرچه بگذرد دانایان بچیزي نشمرند و پیش چشم دانایان خوار بود[6] (۷) و بسوی همیشگی غم باید خوردن و رستگاری مینوان از دادار مزد طلب باید کردن چه پس پشیمانی سودي ندارد '

۷۴

(۱) آنچه پرسیدند که پرهیز این هفت امشاسفندان که زندگاني ما از ایشان است چگونه باید کردن بدانند که هرچه ایزد تعالی بیافرید مردم را بهتر آفرید و این همه چیزها از بهر مردم آفرید (۲) و اگر کسی بگیتي نیک بر خویشتن نگاه کند خویشتن را نیک بشناسد ایزد تعالی بتواند شناخت و هرچه در هر دو جهان و عالم آفریده است و در[7] خویشتن محضری ازان باز یابد

(۳) و اندر دین گوید که خویشتن شناس مردم ایزد شناس و پس بر مردم واجبست که هرچه زیردست وي باشند و از بهر وي آفریده اند ایشان نیکو باید داشتن و کار فرمودن بر همه مهربان بودن و شفقت بردن بر ایشان واجب باشد چه بر ایشان هریک امشاسفندی موکل است (۴) چون ایشانرا نه نیکو دارند امشاسفندانرا بیازرده باشند (۵) چون بدان گیتی شوند خصمی

(1) Thus all: better خواستار (2) E گردد (3) Thus all, for ما (4) E خویش (5) Thus all, for ندانند (6) E شود (7) E از.

آن روان کنند(1) و گویند آنچه تو از ما در خواستی بجایگاه آوردیم و ترا بیاری اما(2) دران جهان زندگاني نتوانستی کردن و تیمار ما نداشتي و پرهیز نکردی ما ترا به بهشت نگذاریم (٦) و آن از شرمساری جواب ایشان ندهد و از کردهٔ خویش پشیماني باشد و پشیماني هیچ سود ندارد

(٧) اکنون پرهیز یک یک بنبشتم (٨) نخست چون سر همه آفریده مردم است می باید که همه(3) کس را به براد ر و خویشاوند خویش دارند و به بدی هرکس دژم و دل تنگ باشند و با او یاری کنند و دل خوشی دهند تا ازان رنج و بلا رها شود و به نیکی همه کس خرم شود و چنان پندارند کسی که آن نیکی با او کرده اند و بروی رسیده است و آزار مردم به هیچ گونه طلب نکنند و سخن بد از پس مردمان نگویند و همه کس چنان نگرند که بفرزند خویش و دست بر درغویشان و مستحقان دارند و راستی کنند که اصل همه چیز رادی است

(٩) فصل — مزدها و کرفها که اندر دین بعظیم تر و بیشتر مزد تر نهاده اند ∴ اندر دین گوید که هیچ کرفه بهتر از(4) خوید یودث نیست و لیکن مردمان به یشت و نوزودي نا کردن گرفتار تر آیند (١٠) چه اگر یشت نکرده باشند یا گیتی خرید نفرموده باشند(5) و لیکن گروثماني نباشند

(١١) و اندر دین گوید که کرفه نا کردن گناهي بزرگ است و گناه نا کردن کرفه بزرگ است (١٢) بسیار کرفه است که چون نکنند دران گناه نباشد و بسیار کرفه است که چون بکنند گناها

---

(1) Thus E; M, K omit کنند (2) Thus all: for ما (3) E هر (4) M omits بهتراز; E omits از (5) Thus all: add اگر بسیار مزد و کرفه کنند بهشتي باشند

کہ کردہ باشند ازان ببرد[1] (۱۳) و[2] آن کرفہ کہ نکنند بہ چینود پول عقوبت و پادفراہ یابند یشت نوزود نکردن نابر نہ یشتن و ہر روز سہ بار خورشید نیایش نکردن و ماہ نیایش نکردن و گاہنبار نہ یشتن و نہ ساختن و اگر رستگاہی ندارد کہ بتواند ساختن بدان ساختہ نشدن و آفرینگان نگفتن و درون و میزد و آفرینگان نگفتن[3] درون پدر و مادر و خویشاوندان نگفتن و کشتي نداشتن و بي واج چیزي خوردن و از پای ایستادہ آب تاختن کردن و[4] بی واج و استری و دودہ سالاری کہ بروی رسد نکردن و آنچہ کردہ باشد بشکستن و بشگوفتن (۱۴) این ہمہ آن کرفہا است کہ چون بکنند ثواب عظیم دران باشد و اگر نکنند گناہی بزرگ دران باشد چنانکہ بہیچ کرفہ بہ نشود و بسہ چینود پول پادفراہ عقوبت ستانند و آن کرفہ کہ کنند مزدی عظیم باشد

(۱۵) و سخاوت کردن بارزانیان و نیکان و ہم دینان چہ اندر دین گوید[5] کہ سی و سہ راہ از چینود پول بہشت است (۱۶) ہر کس کہ سخاوت با نیکان و مستحقان و ارزانیان کنند و بسیار کردہ باشد بدین سی و سہ راہ بہ بہشت توانند آمدن و شدن (۱۷) و ہر کس[6] کہ رادی و سخاوت نکردہ باشد بدیگر مزدی و ثوابي اشو باشد بیک راہ توانند آمدن و شدن

(۱۸) و ہر سخاوتی کہ از جہت یزشن کردن کنند و کرفۂ دو[7] مزد باشد یکي کرفہ یزشن و دیگر سخاوت با آن مرد

---

(1) E بروند (2) E adds اندر دین گوید کہ کرفہ نا کردن گناہی ازان ببرد و (3) E نکردن (4) Thus all: better omit و (5) Here K breaks off, a folio being lost. (6) E omits کس (7) Thus all; better add گونہ.

کہ یزشن کردہ باشد (۱۹) و اگر ببدان و گناہ‌کاران و نا مستحقان دہد گناہی عظیم باشد و ہیچ کرفہ نبود

(۲۰) و دیگر کرفہ راستی کردن بود با ہمہ کس خاصہ با تن و روان خویش (۲۱) چہ ہرکس کہ با تن و روان خویش راستی کند با ہمہ کس راستی کردہ باشد و راستی با تن خویش کردن[1] کہ بر خویشتن تقصیر نکنند و آنچہ تن را باید ازش باز نگیرد و خواستہ کہ گرد کند از نیکی و راستی کردن جمع کند بہ صلاح کار خویش بکار برد (۲۲) و راستی بروان آنست کہ گناہ نکنند و ہر چیزی کہ داند کہ بدان رنج بروان خواہد رسیدن ازان حذر کنند

(۲۳) و دیگر کرفہ[2] سپاسداری[3] آن[4] باشد کہ ہرچہ ازو[5] بروی رسد از ایزد عزوجل سپاسداری کند و ازان کس شکر و آزادی بکند و منت دارد

(۲۴) و دیگر کرفہ خرسندی کردنست و خرسندی آن باشد کہ ہر رنجی و دشواری کہ از آہرمن گجستہ و بدان گناہکاران بہ تن رسد خرسندی کند و ہیچ گناہ بر خدای تبارک تعالی ننہند و ایفیت و خواستاری از یزدان و امشاسفندان کنند و خواہند تا ازان بلا و محنت رہایی یابد

(۲۵) و اندر دین گوید کہ ہر چیزی کہ خدای تعالی بیافریدہ است بہتر از مردم و یا صلاح[6] ازیشان نیست (۲۶) و دادار اورمزد مردم را از ہمہ چیزی سالار و مہتر کردہ است و نگاہ داشتن ہمہ چیزی فریضہ بر مردم است (۲۷) و خود چہاردہ

---

(1) Thus all: better add آن باشد (2) Thus all: add سپاسداری است (3) E سپاس (4) E omits آن (5) Thus E; M از (6) Thus all: better صلاح حذر.

چیز است آسمان و زمین و روشنی و آب و چهار پای و کانها و گوهرهای و زرینها و برنجنها و مانند این و درخت و رستنیها و باد (۲۸) و چون ایزد تعالی[1] این نه چیز بداد پس مردم بدان[2] سبب آنکه مردم بی این نه چیز نتوانند[3] بودن و زندگانی کردن و پیغمبران خدای تعالی بدین سبب فرستاد که تا مردم بدانند که خدای تعالی این همه از بهر مردمان آفرید و داد (۲۹) بر مردم واجبست نگاه داشتن این چیزها (۳۰) می باید که مردم پیوسته این چیزها نگاه دارند و نیازارند و هرچه ایشانرا بکار باید تمام بکنند و در نگاهداشتن ایشان هیچ تقصیر نکنند تا بیاری یکدیگر زندگانی کنند و تن بخواری و راحت باشد و روان بدان جهان[4] به بهشت جایگاه خوش رسد (۳۱) و روشنایی و آسانی یک یک را بنوشتم تا چگونه نگاه باید داشتن و پرهیز کردن تا اورمزد امشاسفندان خشنودتر باشند بیاری و پشت و پناه آنکس بهتر رسند

۷۵

(۱) پرهیز آسمان — بدانند که آسمان کسی نتواند گرفتن و پلیدی[5] بر وی نتواند کردن (۲) پرهیز کردن آنست که تخم و آب پشت خویش بزیان نیاورند و بناسزا مردم ندهند چون غلامبارگی و نزدیکی زن کسان و چهارپایان کردن و مانند این (۳) چه هرگاه که منی خویش نه نیک دارند مینو آسمان آنکس را بیازارد و بنزدیک دادار اورمزد خصمی آن روان کند و نگذارد که روان او به بهشت رسد چه این تخم و منی مردم به مینوی آسمان بکنند یا بفرمایند

---

(1) E عزوجل (2) Thus all: for بداد (3) E نتوان (4) M adds ایشان
(5) E بلندی.

۷۶

(۱) در پرهیز روشنی — روشنی را بمردم هیچ نیاز نیست و مردم را بروي نیازست (۲) نگاه داشتن و پرهیز او آنست که روشنی در چشم مردمان نیک دارند و روشنی اندر جهان نیازارند و نمازهاي خداى تعالي كنند بیشتر بروشنیها کنند و از اورمزد امشاسفندان روشنانرا نگاه دارند و ستایند و حاجت ازیشان خواهند و یزشن و نیایش کنند چندانکه طاقت دارند و بدین جهد تمام باید کردن

۷۷

(۱) در پرهیز زمین — نگاه داشتن و پرهیز کردن زمین آنست که نسا و[1] مردار و پلیدي در زمین پنهان نکنند (۲) چون هرگاه که نسا در زمین پنهان کنند اسفندارمد امشاسفند چندان رنج دارد[2] که در کسی را که ماري یا کژدمی با زیر شبی کنند و نگذارند که بیرون آید و اورا می گزند[3] (۳) چه خداي تعالي این هر یک بفرشته و امشاسفندان سپرده است تا آن چیز را نگاه میدارند (۴) و هرگاه که ازین چیزها یکی را نیک نگاه ندارند آن فرشته ازان کس خشنود نباشد و بروز رستاخیز بسر چینود پول خصمی آن روان کند و نگذارد که روان او بر بهشت رسد (۵) و نسا و مردار و پلید آنجا باید نهادن که مردم گذار نکنند و کشت و ورز و آبادانی نباشد چنانکه بر کوهي دور دشت

(٦) اندر دین گوید که پنج خرمی و رامش و ستایش زمین را هست (۷) یکي آنکه مردم نیک کردار پرهیزگار بر وي خانهٔ

(1) M adds نسا (2) E رسد (3) E گیرند

سازند و آباداني کنند (۸) و دیگر آنکه زن مستور و پارسا بر زمین فرزند زاید و پرورند (۹) و سیوم آنکه دار و درخت نشانند و آبادان دارند (۱۰) و چهارم آنکه سوراخ مار و گژدم و موش جمندگان[1] و خرفستران بیرون کنند (۱۱) پنجم آنکه مردم و حیوانات و دیگر آفریدها اورمزدي بر وي زایند و پرورند

(۱۲) و پنج رنج و دژمی زمین را هست (۱۳) یکی آنکه مردم بد خداي ناشناس قتال بر زمین آیند روند و بدتي کنند (۱۴) و دوم آنکه پلیدي و مردار و نسا در زمین نهان کنند سر بگیرند (۱۵) و سدیگر خرفستران و جمندگان[1] خانه[2] در زمین کنند (۱۶) و چهارم آنکه هرجایکه دیوان و درجان آمد و رفت کنند[3] (۱۷) و پنجم آنکه درخت و نبات که رسته باشد[4] ببرند[5] (۱۸) مینو زمین که اسفندارمد امشاسفند است پیوسته پرستش باید فرمودن و کردن تا خشنود باشند

۷۸

(۱) در پرهیز آب ـــ نگاه داشتن آب آنست که بر پلیدي و مردار و نسا و جایگاهي که پیلد باشد نریزند (۲) و شب آب ریختن نشاید چه دیوان آبستن شوند و چون ناچار بباید ریختن یک یثا اهو ویریو بگفتن (۳) و چون شب خفته باشند آب نباید خوردن و نباید ریختن و نباید آزردن چه گناه عظیم باشد (۴) و بامداد ناشتا نشاید که آب خورند یا در دهن گیرند و نشاید که دهان بآب بشویند چه آب با[6] دهن

(1) E جهندگان (2) K begins at the commencement of folio 77a from this point (3) M, K omit the last twelve words. (4) All add و سود (5) Thus K; M, E omit ببرند (6) E omits با

۱۴۹

گیرند بی هوش شوند (۵) و چون تن شویند اول همه اندام نگاه باید کردن اگر جایگاهی پلید باشد نخست آب نبات بباید شستن و پس بآب (۶) و چون سر دشتان شویند آنجای که دستشو[1] فرو کنند جایگاهی دیگر آب باید ریختن تا آب پاک بدستشو نرسد و اندام از دستشو خشک باید کردن و پس آب کار فرمایند (۷) بامداد نخست دست بآب زر بباید شستن و پس بآب پاک و هر چیزی پلیدی بر اندام باشد تا زنگ مانده بود[2] و پاک نشود بباید بریدن بر پرهیختن (۸) و اگر زنگ مانده باشد و آب بدو رسد آنکس که میکنند مرگرزان و دوزخی باشد (۹) و باید که بهر دو روز یا سه روز سر و تن بشویند چه اگر بتابستان سه روز بگذرد آب بسر نکنند بعد از سه روز الا که بدستشو بشویند و اگر نه گناه باشد (۱۰) آبان روز نشاید که آب بر سر ریزند و آب بشب نباید خوردن و بیهوده و گزاف نریختن و آب بر دیوار نباید ریختن (۱۱) چه هر که چنین کند خرداد امشاسفند که[3] آبان بانو اردیسور از آنکس خشنود نباشند و خرداد امشاسفند خصمی وی کند و نگذارد که بر چینود پول بگذرد و راه ندهد

۷۹

(۱) پرهیز آتش کردن ـــ از نزدیک آب دور باید داشتن چه درجی[4] در آتش آویختم است و یکی در آب (۲) چون هر دو بهم رسند گزند و زیان کنند (۳) نشاید که آتش در آفتاب افتد و آتش بر آفتاب نشاید گذاشتن چه گناه باشد (۴) و دست بآتش نکنند و پلیدی و نسا از آتش دور باید داشتن و فحم

(1) E adds بسر (2) E باشد (3) Thus all, for و (4) E درجرهٔ.

و انگشت بآتش نباید نهادن و هیزم تر نباید سوختن و نیز بآتش هیچ چیز نشاید برشتن[1] (۵) و دیگ که خوردني دران پزند دو بهره آب توانایي درش کنند و یک بهره تهي بگذارند تا اگر دیک بجوشد بسر نشود (۶) و باید که همیشه چوبی خشک در زیر آتش باشد بجاي بماند (۷) وچون آتش بچینند یکساعت همانجا بگذارند تا گرمی از بوم برود و پس بآتش گاه بردن (۸) و چراغ بر سر چراغدان چنان باید نهادن تا آنچه از چراغ بیفتد بر چراغ پایه می افتد و بر زمین نیفتد (۹) و در خانه که مردم درش نباشند آتش رها نباید کردن که نشاید و[2] گویند چندان مژد که سام نریمان بکرد درین گیتی ممکن نبود که هیچ کس تواند کردن (۱۰) یک روز لختی بر میان آتش زد و چون فرمان یافت اردیبهشت امشاسفند نگذاشت که روان او بر بهشت شود و خصمی او کرد تا آنگاه که زراتشت اسفنتمان آمد و شفاعت کرد و بگذاشت که روان او بر بهشت رسید (۱۲) و هیچ گناه صعب تر ازان نیست که در آتش جهد چه دادار اورمزد بر آتش اردیبهشت امشاسفند موکل کرده است و آتش او نگاه میدارد[3] مطلق کرده است تا هر کس که بر بهشت[4] تو از وي خشنود نباشی نگذارد که بر بهشت رسد (۱۳) و هیچ چیز گندیده بر آتش نمي باید نهاد و بآتش نباید سوختن و هیزم خشک باید سوختن (۱۴) و اگر چه باشد سه بار نگه باید کردن تا هیچ موی و پلیدی در هیزم نباشد پس بر آتش نهادن (۱۵) و هرگه که دیک نهند و کار فرمایند بوي بر آتش نهند و یثا اهو ویریو و اشم وهو بر خواندن[5] و آب

---

(1) K داشتن (2) Thus all: better omit و (3) E نگهدارد for نگاه میدارد
(4) Thus all: better omit بر بهشت (5) E خوانند.

از نزدیک آتش دور باید داشتن الا کہ ضرورتی بکار باید (۱٦) چہ ہرگاہ کہ چنین کنند اردیبہشت[1] ازان کس خشنود باشد و بہ چیذود پول آسان و خوار بگذرد (۱۷) و ہرگاہ کہ نہ چنین کنند اردیبہشت امشاسفند بہ چیذود پول خصمی او کند و ہیچ حال نگذارد کہ بہ بہشت رسد

۸۰

(۱) در پرہیز دار و درخت و نگاہ داشتن و پرہیز کردن و دیگر رستنیہا آنست کہ ہمیشہ بہ کشت و ورز دارند و نگذارند کہ بخوشد (۲) و درختی کہ ہنوز بہ بر نیامدہ باشد و نرسیدہ بر بہ نباید بریدن و خود بریدن (۳) و دار و درخت آنست کہ باران نیاید سہ سال نشاید بریدن (۴) و چون باران بسیار آید شش سال نشاید بریدن (۵) و ہمیشہ دار و درخت از نسا و پلیدی نگاہ باید داشتن و بباید پہریختن کہ ہرگاہ کہ چنین کند امرداد امشاسفند کہ نگہدار دار و درخت و نباتست ازانکس خشنود باشد (٦) و اگر نہ چنین کنند امرداد امشاسفند بدان گیتی پیش اورمزد خصمی آنکس کند

۸۱

(۱) پرہیز باد باد را ہیچ کس نتواند گرفتن و نتواند بدیدن (۲) پرہیز آنست کہ چندانکہ بتوانند کردن یزشن و ستایش باد میکنند و درون و روزگار می یزند

۸۲

(۱) پرہیز رویذہ و برنجینہ مانند این کہ آنہا ایوخشست باشد باید کہ ہمیشہ پاک و ارسودہ دارند و روشن و نگذارند کہ

---

(1) E adds امشاسفند.

زنگ بر گیرد و چندان بکار باید داشتن که بتوان زدودن و پاک داشتن (۲) چه اگر زنگ بر گیرد گناه باشد الا که زرین بود چه زر زنگ نیاورد تا باشد شاید که کار فرمایند (۳) و هرکه[1] ایوخشست برویند[2] و برنجینه آنست که پلید بباشد و اگر بنسا باز افتد چنانکه در دین گفته بشویند پاک باشد (۴) هرگاه که چنین کنند و چیزها نیکو دارند شهریور امشاسفند که نگهدار این چیزهاست ازان کس خشنود باشد ببهشت رسند (۵) و چون نیکو ندارد بگذارد تا زنگ بر گیرد و زنگ بخورد شهریور امشاسفند ازان کس خشنود نباشد بدان جهان خصمی او کند

۸۳

(۱) پرهیز کردن گوسفندان و دیگر حیوان آنست که از سرما و گرما و دیگر آفتها به پرهیزند و[3] آب گیاه[4] سیر داشتن (۲) چه اندر دین گوید که نماز شام سروش اشو فیروزگر بیاید بر همه چهار پایان و حیوان و مرغان بشود و بنگرد تا سیر باشند آن کدخدا و کدبانوی آفرین کنند و اگر گرسنه باشند نفرین کنند و باز گردد (۳) هیچ کرفه بهتر ازان نیست که چهارپایان و مرغان که در خانه باشند سیر بود و خاصه[5] گوسفند[6] جوان[7] ماده و بنشاید کشتن الا پیر باشد سترون که شیر ندهد

(۴) چه اندر دین گوید که بباید پرهیختن از چهار پایان کشتن خاصه بره و بزغاله و اسپ و گاو ورزا و خروس (۵) چه اگر ازین جمله یکی را بکشد گناه باشد (۶) و مرغ که در خانه دارند بوقت خویش آب و علف دادن

---

(1) E چرا for هرکه (2) Thus all: better رویند (3) E adds از (4) M K add و (5) E adds چون (6) E گوسفندان (7) E omits جوان.

(۷) و پرهیز گوسفند یکی آنست کہ پوست پلید نباشد و اگر بنسا باز افتد چنانکہ در دین گوید بشویند پاک شود (۸) چہ ہرگاہ کہ گوسفندان و مرغان و جملہ چهارپایان نیکو نگاہ دارند گوشورن امشاسفند کہ موکل است بر اینان ازانکس خشنود باشد و بہ چینود پول راہ[1] دہند تا روان آنکس بخواری و آساني بگذرد (۹) وہرگاہ کہ ایشانرا نیکو ندارند و مراعات نکردہ باشند گوشورن[2] امشاسفند ازانکس خشنود نباشد و خصمی کند آنکس

۸۴

(۱) در پرہیز و نیکو داشتن مردم[3]ــــنخست[4] چیزی[5] مردم را آن فرمود کہ این نہ چیز نیکو نگاہ دارند و پرہیز شان تمام بجای آورند چون بنوشتیم

۸۵

(۱) مردم چون پانزدہ سالہ شوند باید کہ کشتي دارند و چون نیایش کنند و خواہند کردن تن و جامہ پاک دارند و پاکیزہ چنانکہ ہیچ گندی از اندام نیاید و دل از گناہان کہ کردہ باشند توبہ و پتت بکنند و در نیایش کردن شتاب و تعجیل نکنند

(۲) چہ دردین پیداست کہ نیایش ہرچہ ساکن تر خوانند کرفہ بیشتر باشد (۳) و بامداد چون از بستر برخیزند اشم وہو باید خوانند[6] و افاخش پشیمان و بہ پتفتم ہرگناہ مرا جسہ ام گفت کرد ام منید (۴) و چون روی خواہند شستن اول اشم وہو بر خواندن و پس آب بدست کنند و تا روی

(1) M omits راہ (2) E adds شنود (3) This heading is not given in all the three MSS. (4) E adds و (5) E چیز for چیزی (6) E خواندن

شستن سخن نباید گفتن و پس واج سروش گفتن و اهنم ویریم گفتن یثا اهو ویریو کیمنامزدا برخواندن (۵) چه دیوی هست که اورا نشس دیو خوانند و بشب بمردمان دوارد تا بامداد چون افستا(1) بخوانند بر ندوارد(2) و پس کشتي افزودن

(۶) چه اندر دین پیداست که چون بامداد کشتي بر بندند هر کرفه که در هفت کشور زمین کنند ایشانرا دران نصیب باشد (۷) و پنج گاه(3) مردان چون کشتي در بندند و نیایش کنند و زنانرا کشتي در بندد و از پیش شوهر بایستند بپای و دست بکش کنند نمازهاي شوهر بردن و گفتن ترا چه مرادست که من آن کنم که تو فرامایی و ترا چه مرادست که من آن کنم که مراد تو است (۸) و اگر شوهر ندارد پیش پدر یا برادر و یا آنکس که سالار ایشان باشد این سخن بگفتن نه بار سجدهها ایشان بردن و پس بدان کار که ایشان گویند مشغول شوند

(۹) چه دادار اورمزد اندر دین گوید که زنانرا سبب آن نیایش ازش برگرفتم تا نیایش شوهر خویش کنند (۱۰) چون هر گاه که شوهر ازیشان خشنود نباشند من که اورمزدم ازیشان خشنود نباشم

۸۶

(۱) چون مرد را مراد باشد زن باید کردن (۲) چون فرزند آورند آن بهتر که بدایه بدهند نیکو (۳) که فرزند تا پنج ساله نشود از کرفه و گناه آگاه نباید کردن الا اگر گناهي کنند باید گفتن تا نکنند (۴) و تا چهار ساله نشود نباید زدن و نه سهم دادن و اگر نا گزیر بود بچوبکي باریک سهمش دهند

(1) E adds بهم (2) M نذارد for ندوارد (3) M K omit گاه.

(٥) و فرزند تا هشت سالہ نہ شود نباید زدن (٦) و گناهي کہ فرزند کند تا هشت سال تمام نبود گناه نباشد (٧) و بعد ازان تا پانزده سالہ نبود از هر گناهی کہ بکند اگرچہ بزرگتر گناه کند اندک مایہ باشد (٨) و چون پانزده سالہ بود[1] هر گناه کہ بکند هم چندش بنویسند (٩) و بر پدر فریضہ است کہ چون فرزند بزرگ شود از کرفہ و گناه آگاه کنند (١٠) و چون بالغ بزرگ شود کاری بویش بباید آموختن کہ در اصلش بوده باشد الا جوانی و شرطکی (١١) و اگر بزرگ شوند و کد خدای و کد بانو شوند خرچ پیدا کنند (١٢) هرچہ از خویش باز بردارد[2] بہ مستحقان و ارزانیان باید دادن (١٣) و هر خانۀ کہ کد خدای[3] باید کہ هفت چیز درش باشد تا درج دران خانہ راه نتواند یافتن بربطي یا ربابي[4] یا سگي یا مرغي یا گوسفندي یا سین مرغي[5] یا خروسي کہ در خانہ نگهدارد و آتش

(١٤) و این اندیشہ باید کردن کہ این گیتی بر کس نخواهد ماندن اگر صد[6] سال درین جهان زندگاني کنند آخر هم بباید گذاشتن (١٥) و آمید بجایگاه دیگر باید داشت و بجای دیگر[7] مي باید شدن کہ چنداني کہ موی چشم باشد حساب خواهد بودن و شمار کنند (١٦) اگر چندین مایہ کرفہ زیادت بود از گناه بہ بهشت رسد (١٧) اگر همچندین گناه بیشتر بود از کرفہ بدوزخ شود (١٨) جایگاهیست کہ کرفہ اوام ندهند و با این گیتی نگذارند کہ[8] کار و کرفہ کنند (١٩) و داوري نزدیک پادشاهیست کہ آنجا باو میل نباشد و نکنند (٢٠) چنان

---

(1) E نبود (2) Thus all; better برآرد or پردازند (3) Thus all: add باشد (4) Thus K, M; E رباني (5) E سیمرغ for سین مرغي (6) E چند (7) K omits دیگر (8) Thus all; better add دیگرباره.

بباید[1] بودن که بسر چینود پول اش باید گفتن که آوخ کرفه چرا نکردم و این کار ورزند[2] که چندین پاده فراه و عقوبت باید بردن چرا آنچنان باید کرد که گوید سپاس ایزد مکن[3] از کسی کمتر نیستم (۲۱) و هر روز هر وقت و هر که[4] نه چنین کنند این گیتی بی خلاف بجای بباید گذاشتن و نام بد بجای بماند و دلي پر حسرت با خویشتن ببرد و بدان جهان تا قیامت عقوبت و پاده فراه بروان او میکنند اندر دوزخ پشیماني می خورد[5] و هیچ سود ندارد

۸۷

(۱) و در کرفه و گناه چون از دین پیداست اندر دین گوید[6] که هر آنکس چون بالغ بباشد باید که از مینوان ایزدی بر پناه خود گیرد از اورمزد تا انیران روز هر امشاسفندی که خواهد[7] پشت و پناه خود گیرند و دانایی بدوست گیرند و دین آگاهی بدستور گیرند[8] (۲) چه[9] اگر آستانه یا بلایی بر پیش رسد حاجت و ایفیت ازان ایزد خواهد که[10] بهیار و پناه خویش گرفته باشد تا اورا دران محنت و آستانه فرح آورد (۳) و بهر نیک و بد که پیش[11] با آن دوست دانا باز گوید و مشورت کند تا او[12] عیب و هنر آن کار بگوید (۴) و هر کار و کرفه که بکند برضا و فرمان و دستوري آن دستور[13] دین آگاه کنند تا ازان کرفه اورا آگاه بکند (۵) چه هر کرفه[14] بدستوري دستوران نکند

(1) Thus all: better نباید (2) Thus all: better ورزیدم (3) Thus all, for من (4) E که for وهرکه (5) E آوخ میکند for پشیمانی می خورد (6) K omits گوید (7) E adds به (8) End of M folio 179a, l. 7 — K folio 79a, l. 7 — E p. 96, l. 12 *vide* Chapter 43, note. (9) Beginning of M folio 185b, l. 7 — K folio 53b, l. 7 — E p. 128, l. 11 *vide* Chapter 69, note. (10) E omits که (11) Thus all : better add آید (12) E omits او (13) E دستوران (14) E adds که.

اگرچہ ارجمند و بس کرفہ تر و بزرگتر کرفہ باشد بروان آنکس نرسد سبب آنکہ از دستوران نہ پرسیده باشد (٦) و اگرچہ کرفہ کمتر باشد و بدستوري موبدان و ردان کرده باشد آن یکی کرفہ بده شود (٧) و ہر کرفہ کہ بدین گفتہ است چون دوان کرفہ جهد و تخششن کنند اعتماد دران بندند کہ این می باید کردن و بران استوان باشند ہر کرفہ کہ در ہفت کشور زمین کنند اورا ہم نصیب و ہم بهره باشد

(٨) و در دین[1] کرفہ برادر کند و خوانند و پسر کند چون زن[2] پادشاه باشد پدر و مادر چنانکہ بدست خویش کرده باشند (٩) و زن پادشاه آن باشد کہ شوہر یکي کرده باشد و نام زد کس نباشد (١٠) و آن زنان[3] دیگر[4] چون چکر و ایوکني[5] آنگاه کرفہ بہ شوہر رسد کہ باز پس دہند یا پس ازان با شوہر بداده باشد کرفہ نہ[6] شوہر را نباشد (١١) ہرگاه کہ مردي را بینند نیک از گناہہا پہریختہ باشد ہمیشہ دران باید کوشیدن کہ چیزي بخوردش[7] دہند اگر ہم آبي باشد کہ تا قوتی![8] و کرفہ کہ مردم کنند در ساعت بیفزاید و ہر سال[9] چندانکہ اصل بود چندانی دیگر بسرش میشود تا آنگاه کہ مردم زنده باشد گناه ہم چنین باشد ہر سال چندانی دیگر سود میشود تا آنگاه کہ پتت بکنند پس بیفزاید

(١٢) و چون کسي کرفہ بکند یا چیزي بکسي دہد چون پشیمان شود آن[10] کرفہ ہمہ از بن او بشود (١٣) ہر مردم، کہ بیکتاي

---

(1) Thus all: add گوید کہ (2) M omits زن (3) Thus K: M, E زمان (4) Thus all: better add کہ کرفہ کنند (5) E ایونکي (6) Thus all: better omit نہ (7) Thus K, E; M خورش (8) Thus all. The text seems to be corrupt: for کہ تا قوتي read ہر کرفہ کہ بکند اورا دران بهره باشد (9) Thus E, K; M ساعت (10) E این.

موي مژه چشم كرفه بيشتر از گناه باشد بهشت رسد هرگاه كه
گناه بيشتر بود بدوزخ رسد و چون كرفه و گناه هردو يكسان و
راست باشد بهميستگان شود كه ميان بهشت و دوزخ است

۸۸

(۱) و چون آب تاختن خواهند كردن(1) پيش از سه گام كه
بحاجتگاه باشد يثا اهو ويريو بر خوانند و تا بر خاستن هيچ سخن
نبايد گفتن (۲) چون(2) ازان جايگه بيرون آيند سه اشم وهو و
دو همتنام و سه هخشترتماى و چهار يثا اهو ويريو و اهنيم ويريم
يزميدي اشم وهشتم تا سر و بعد ازان سخن گفتن (۳) چه هرگاه
كه چنين كنند تنافوري كرفه بود(3) كه هزار دويست درمسنگ
باشد و بنزديك پادشاهان و بزرگان شود سخنهاى(4) مقبول(5)
بود و بر چشم هركس گرامى باشد و حاجتشان روا بود (۴) و
كه بر پاي ايستادن آب تاختن كنند تنافورى گناه باشد

۸۹

(۱) چون پانزده ساله(6) مردم بى كشتى روند باول گام
كه فراز نهند سه استير گناه باشد كه شصت درمسنگ
بود (۲) و بدو گام سه استير گناه باشد و بسيوم(7) سه استير و
بچهارم گام تنافوري گناه(8) و بجز ازين چهار پايان(9) شير بگاهد

(۳) و بيك(10) موزه رفتن هم چندين گناه باشد كه در
باب كشتي گفتم

---

(1) E شدن (2) E چه (3) E باشد (4) E سخن شان (5) E قبول
(6) E, K add شوند (7) E adds گام (8) E adds باشد (9) E adds را
(10) Thus all; better add پاى

۹۰

(۱) چون چیزی کہ خوانند الا کہ از معتمدان[1] شناسیده[2] باشند و اگر تا ندانند کہ تفسیرش[3] چیست و چہ معنی دارد نباید خواندن چون اگر خوانند گناه باشد (۲) و ہرگاه کہ جادوی کنند یا آموزند چنان دروند و دوزخي بباشند کہ یکتن کہ دین بہ مازدیسنان دارد (۳) بہ اشویہ و اشایہ ہرکس[4] کہ کرفہ بکنند گوید بسبب آن کردم تا فلان گناه کہ فلان روز کردم از من ببرد (۴) چون کرفہ بکند آن گناه[5] از وي بشود کرفہ بماند (۵) و یزشن فرمودن بگویند بسبب فلان وناه میکنم آن گناه از وی بشود[6] کرفہ بماند[7] (۶) ہرگناه کہ در یزدان مینوان و یزدان گیتیان[8] چند پتت بکنند و تاوان و توجش بدہند آن گناه از بن بشود

۹۱

(۱) چہ اندر دین گوید کہ ہرکس کہ او پتت کرده باشد اگرچہ گناه بسیار کرده باشد و[9] کند ہرگز بدوزخ نرسد مگر گناہی کہ در زن کسي جستہ باشد چہ آن گناه بہیچ کرفہ از بن او بہ نشود (۲) و چون بہ چینود پول رسد امشاسفندان اورا بینند و گویند دزد و دروند آمد ازو دور باید بودن (۳) امشاسفندان بنزدیک او نیایند روان او باچینود پول راه ندہند و شمار و حساب نکنند تا آنگاه کہ شوہر زن رسد

---

(1) End of M folio 186a, l. 13—K folio 54a l. 13—E p. 131 l. 13 *Vide* Chapter 100, note (2) Thus all: better شنیده. Beginning of M folio 186b, l. 19—K folio 54b, l. 19—E p. 135, l. 1 *Vide* خاتمۂ کتاب note (3) E تقصیرش (4) Thus K; M, E کرفہ (5) E omits آن گناه (6) E ببرد (7) M, K omit کرفہ بماند (8) Thus all: better add جستہ باشد (9) E adds پتت.

(٤) گويند تو چه فرمايي اين دزد و دروند را (٥) و روان زن شوهر آن گويد آنچه پادة فراه در خورد او راست[1] عقوبت كنيد و آنچه كرفه منست بمن دهيد (٦) پس آن مرد را بدانجاى آورند و بهر ناشايستي كه با زن او مرد كرده باشد يكبار[2] روي گداخته بر سينهٔ او ريزند و كرفه از روان او باز گيرند و بهر بار[3] كه بى ساماني كرده باشد هزار دويست درمسنگ كرفه كه گرده باشند از روان وي بروان شوهر زن دهند (٧) و تا اين همه شوهر[4] خشنود نگردد و گويد كه چنان كه اين پادة فراه باخويشتنها گرفتن تا[5] آن جه دروند كه زن من بوده آنچه در سزا[6] خورد اوست بدهند چه تا او عقوبت خويشتن بر نستاند من ازينجا بر نشوم و خشنود نباشد (٨) چون روان آن زن در رسد امشاسفندان گويند اي جه زنهار[7] مركرزان دروند چرا بدان گيتى با شوهر خويشتن زنهار خوردي و مهر درج كردي اكنون عقوبت خويشتن بيابي (٩) چون زن شوهر خويش را بيند بانگ بر دارد و گويد دل بر من خوش كن چه جاهلي كردم و اين از ياد باز كردم (١٠) و شوهر از پيش اورمزد بنالد و گويد هرچه اين بدان جهان با من كرده است تو جزاي وى بده (١١) و پس آن زن را بهر چار بار كه تن بمردي ديگر داده باشد يك بار سر بر برند و ديگر بار زنده باز كنند تا آنگاه كه شوهر دل خوش كند و بنزديك دادار اورمزد بگويد آخر چندين سال با من زندگاني كرده است دلم بيش ازين نمى خواهد كه اورا عذاب نمايند و بادة فراه كنند (١٢) پس شوهر را ببهشت فرستند و زن را در دوزخ آويزند (١٣) اگر بگيتي شوهر زن حلال كرده باشد اين عقوبت نباشد

---

(1) Thus all, for است (2) E يك پارة (3) E يكبار (4) Thus E, K; M شوم (5) E و for تا (6) Thus E; M, K ناسزا for سزا (7) Thus all: better بي زنهار.

۹۲

(١) آنگه که بخسپند و در خویشتن حساب کنند که امروز چند کرفه کردم چند گناه و چند کردار نیک اندوختم و چند کردار بد (٢) چنان باید که هر روز سی درم سنگ[1] گناه بچنان[2] که ده کرفه بود و سي گناه چه هرگه که چنین باشند[3] که گفتم بر این گیتی بخورد و نام نیکویی اندوزد و بدان جهان بهشتي باشند و تا در قیامت در بهشت و راحت و آساني بود

۹۳

(١) اندر دین گوید که هربار که روزگار پدر و مادر و فرزندان یا خویشاوندان باشد روان ایشان بیایند بر سرای بایستند و گوش میدارند که آفرینگان ایشان گویند (٢) و هرگاه که میزد و آفرینگان بینند آساني راحت و شادی و خرمی بر ایشان می رسد (٣) و هرگاه که نکنند تا نماز شام گوش میدارند (۴) وچون نماز شام باشد و نکنند تا نیم شب امید میدارند (٥) و چون میزد و آفرینگان نکنند ایشان نومید بگردند و گویند ای دادار[4] وه افزوني ایشان نمي دانند که ازان جهان بمي باید آمدن هم چون ما مینورا یشت بردن و ایشان نیز بر درون و میزد و آفرینگان دیگر کسان حاجت باشد نه آنکه مارا بدیشان حاجتی هست لیکن چون میزد ما نکنند آفرینگان ما نگویند نیز بدان[5] بلا که بدیشان خواهد رسیدن باز نتوانیم داشت (٦) این بگویند باز جایگاه خویش شدند

۹۴

(١) اگر کسی یکسال بگهنبار نرود چون ساخته باشند بدان ساخته نشود و چاشنی نکند از کرفها که کرده باشد سه یکی

---

(1) Thus all: better add کرفه باشد و ده درم سنگ (2) Thus all: for بدو (3) E کنند (4) E adds اورمزد (5) Thus E; M, K نه چنانکه.

بگاهد و سه یکی گناه بیفزاید (۲) و هیچ کرفه بهتر ازین نیست (۳) و تا درون گاهنبار نه یزند هیچ چیز نشاید که بخورند و نشاید که بر گیرند (۴) و چون کسی چیزی از گاهنبار بدزدد گاهنبار تباه شود و کرفه نبود

(۵) بدین در مي گوید که هر کس که زنده روان بمي[1] باید فرمودن به زندگاني خویش (۶) و هر سال تا زنده باشد هم چندان کرفه باول کرده باشد می افزاید و رامش[2] بدان گیتی هر سال آساني و خوشی می رسد و چون جایگاهی فرمان باید که کسی نباشد که یزشن کند و سروش ایزد یشتم باشند (۷) و سروش بدان سبب خوانند که مردم فرمان یابند تا شب چهارم که باچینود پول[3] رسد چندان رنج بباید کشیدن از دست آهرمن و دیوان و درجان که صفت نشاید کردن و چون سروش یشته باشد نگذارد که روان او هیچ رنجي نمایند

(۸) در دین گوید که هرگاه که دانند که در نان خوردن سخن گفتن[4] گناهست و کنند هر بارتي هزار دیو آبستن شوند

(۹) اندر دین پیداست که ترس استودان بمي باید یشتن تا آن روانها[5] که آهرمن گجستهٔ رنج روان او خواهد نمودن[6] سروش یشته نباشد[7] ترس و بیم[8] بدان روان رسد و چون سروش یشته باشد هیچ ترسي نباشد

۹۵

(۱) بدین در گوید که آن ده شب فروردیگان همه فروهر اشوان جمله بگیتی آیند و هر کس باز خانهٔ خویش شوند (۲) و

---

(1) E نمی (2) Thus all: for روانش (3) E پل (4) Thus E; M, K کنند (5) Thus all: better read روز (6) Thus all; better add واگر (7) Thus E M, K باشند; M, K also add هیچ (8) M, K add باشد.

مردم باید که دران ده روز جز بکار و کرفه کردن[1] و افستا[2] خواندن[3] و نام اشوان بردن هیچ چیز دیگر مشغول نباشند (۳) چه هرگاه که ایشانرا بیشتر خوانند درون[4] فروهر اشوان[5] آساني و راحت و خرمي بیشتر[6] رسد[7] و آفرین بدان خانه و جایگاه بیشتر گویند[8] و بر مردم دعاها بکنند (۴) فریضه است که ایشان بهمه وقت بیاد میدارند و ما درین ده روز بیشتر یزشن و آفرینگان و درون و میزد می باید کردن و افستا می باید خواندن و بوی بر[9] آتش می باید نهادن (۵) و هر ماهي و روزگاری هم چنین درون و میزد و آفرینگان می باید گفتن و کردن و هرچه بدست آید[10] بتواند آوردن بر درون نهادن از هر جنس تا راحت و آساني بروان می رسد (٦) و آنچه بر درون نهاده باشند آهرمن دیوان آن سال هیچ بزیان نتواند آوردن (۷) و دادار اورمزد ازان آساني می باشد و نگذارد که آهرمن و دیوان زیاني کنند و اوج ورج اورمزد بیشتر باشد

۹٦

(۱) اندر حدیث دشتان اندر زند وندیداد گوید اندران سه روز نخست گران تر باشد (۲) اگر در آب روان یا در جایگاهی نگاه کند و باچشم بیند سه استیر گناه باشد (۳) و چون اندر سه گام آب روان شود سه استیر گناه باشد (۴) که در سه گام آتش شود هزار دویست درمسنگ[11] گناه باشد (۵) و اگر آب بر ایشان ریزند قصد را بجایگاه خویش آب باز ریزند پانزده تنافور گناه باشد (٦) و چون بباران برود هر سرشکي باران

(1) M, K omit کردن (2) E اوستا (3) E خوانند (4) Thus M, K; E add یزند (5) E اشوانرا (6) M adds بوی (7) E بود (8) E دران: خوانند (9) E در (10) Thus E; M, K آمد (11) E تنافوري for هزار دویست درمسنگ.

هر اندام افتد پانزده تنافور گناه باشد (۷) بآتش هم چنین باشد[1] (۸) و اگر دست بآتش تنور کند که آتش درش باشد هم پانزده تنافور گناه باشد (۹) و چون با مرد سخن گوید عقل مرد چهل روز بکاهد (۱۰) و هم چنانکه از آب و آتش دور باید بودن از پانزده گام دور باید بود[2] (۱۱) و هر کس که نان دشتان یا چیزی نیم خورده دشتان بخورد پنجاه روز فهم و عقل آنکس بکاهاند بجز ازانکه گناه باشد (۱۲) و هر مرد که با زن دشتان سخن گوید هش و عقل بکاهد (۱۳) و که مجامعت کند پانزده تنافور گناه باشد (۱۴) اگر توان[3] گویم[4] قصه دراز شود

(۱۵) پرهیز زن دشتان است[5] و اگر سر خویشتن[6] پاک بیند یک روز بباید نشستن پس سر شستن (۱۶) اگر تا نه روز بر آمدن یک روز پاک بباید نشستن (۱۷) تا نه روز نشسته بود چون خویشتن را پاک بیند زمان سر نشاید شستن که نه نهمه[7] نیاید[8] (۱۸) و هر زن که بشویند و هم در[9] سه روز که دشتان شود از اول در باید گرفتن (۱۹) اگر بعد از سه روز دشتان شود هم چنان باشند که نو دشتان و[10] تا سه روز نباید نگریدن (۲۰) و اگر بیست و نه روز و نیم بدشتان نشیند بار دیگر نو دشتان باید داشتن تا سه روز نگریدن کاری نیست (۲۱) و چون بخواهد شستن دو بار دستشو بسر باید کردن چنانکه همه اندام برسند (۲۲) آنجایگاه که دستشو ببوم[11] رسیده باشد آب نشاید ریختن (۲۳) و بدشتان نان درست[12] نباید دادن و

(1) E omits the last four words: better add here که آب (2) E بودن (3) E adds گناه (4) Thus K; M, E گیریم (5) E omits است; better read اینست (6) E adds را (7) E omits نه نهمه: for نهمه read شبه (8) All add وبازن —this sentence appears to be corrupt. (9) E دو روز for در (10) Thus E; M, K او for و (11) E omits ببوم (12) K دست.

نان سیر نشاید دادن و کی آب خوردن دست بآستین باید کردن و پاره کرباس برسر آستین[1] و آنچه آب درش خورند پر نباید کردن تا نریزد و در خورشید و ماه و ستاره نباید نگریدن و پای بی کفش بر زمین نباید نهادن و خوردی که دست تر کند نباید خوردن و اندر سر روز نخست آب زر هیچ بدست نشاید کردن و چون دشتان شود و گمان برد نخست جامه بر باید کندن و پس بنگریدن اگر دشتان بود جامه پاک بود

۹۷

(۱) بامداد چون از خواب برخیزند نخست بآب نباتی یا دستشو بباید شستن و پس بآب پاک شویند (۲) و اگر نه چنین کنند هزار بار دست بآب پاک شویند تنافوری گناه باشد (۳) و که هستام[2] بدست گیرد و بآتش برد هم تنافوری گناه باشد (۴) اگر دست و روی نا شسته بآتش برند گناهی بزرگ باشد

۹۸

(۱) فصل اندر حدیث آنکه مردم چگونه فرمان یابند و بدان حساب و شمار و عقوبت چگونه باشد باده فراه بر چه چیز باشد و آنکس که نیک کردار باشد جایش[3] چگونه باشد

(۲) اندر دین[4] مازدیسنان آن گوید که اندر مردم پنج چیز مینو هست (۳) یکی را جان خوانند یکی را روان یکی اخو نام و یکی را بوی نام و یکي را فروهر (۴) و این هر یکی را ایزد تعالی در تن مردم بکاري بگماشته است و چیزي نگاه میدارند

(1) Thus all: better add باید نهادن (2) E adds یعنی هیزم (3) E حسابش (4) E, K add به.

(۴) بوي را در تن کار آنست که عقل و فهم و خرد و هوش حفظ هریک بجاي خويش نگاه دارد تا هرکس بکار خويش مشغول باشند و کار خويش ورزند و قوت باز تن بخشند و[1] اعضا قوت یکدیگر دهند

(۵) فروهر را کار آنست که طعامي و چیزي که خورنده را نصيب خويش دهد و هرچه[2] ثقيل و ثقله است بيرون اندازد و خصم[3] کند

(٦) و روان را کار آنست که از بديها نگاه دارد در وقت سخن گفتن را مى فرمايد که فلان چيز گوي فلان چيز مگوي و چيزهاي انديشد[4] و تن را عقل فرزانه دارد در خواب چيزها از بهشت و دوزخ بدو نمايد و نيک کردن و بد نا کردن و هر چيزي که ازين جنس است آن کند و فرمايد

(۷) و جان را کار آنست که تن[5] ميدارد و ذوق و تميس[6] و روخش[7] و پايندگی و جنبيدن[8] که مردم قوت و زور تن جمله مي افزايد و آتش عزيزي را قوت ميدهد تا دفع علتها و دردها ميکند که در تن مردم است

(۸) و اخو را کار آنست که هميشه تن را و روانرا و ديگر همگنان را نصيحت ميکند[9] که نيکی کنيد و بدی مکنيد و چون غضب يا شهوت يا حقد يا حسد برش غالب گردد او دران کوشد که آن چيز از تن آدمی باز کم کند و

(1) E adds هر (2) M, K omit چه (3) E هضم (4) E انديشه (5) Thus all: better add را زنده (6) E تميش: better لمس (7) Thus all: better وخش (8) E چندان (9) M omits ميکند.

ایشان را[1] دیگران بیاری خویش میاخواند تا تن را نصیحت میکند و میگویند فردا روز غم خوارگي نباید خوردن (۹) و چون تن از نصیحتها و پندها ازوي بنشنود[2] و ایشان کہ مي گویند تا تن بدان کار رضا ندہد و فرمان او نہ[3] برید و ازیشان دور گردد البتہ بدان راضي نباشد تا بتواند کردن تن از بدیها نگاه میدارد و آخرت رستاخیز و تن پسین می اندیشد

(۱۰) و این دیگران چون روان و بوی و فروہر وقت باشد کہ دیوان ایشانرا بفریبند ببدی کردن ہمداستان شوند و آخر ازیشان دور شوند (۱۱) و این جملہ بیاری جان در تن توانند[4] بودن (۱۲) و چون جان از تن برود و اینان ہر چار دیگر موافقت کنند با او بروند و بی جان در تن نتوانند بودن (۱۳) و چون بیرون آمدند جان با باد آمیختہ شود و اخو با میذوان روان بہشت شود زیرا کہ او ہیچ گناه در تن نکرده باشد (۱۴) و روان و بوی و فروہر ہر سہ[5] باہم بیامیزد و حساب و شمار بریشانست (۱۵) اگر نیکي کرده باشد و نیکی گفتہ باشد ببہشت رسند و اگر بدی کرده و بدی گفتہ و بدی منیده بدوزخ شود (۱٦) و تن و جان ہیچ عقوبتی و باده فراہي نیست و حسابي بریشان نباشد از سبب آنکہ تن آلت روانست و آن کند کہ آن فرماید (۱۷) و جان چون[6] بادي و نجاری است لطیف کہ از دل خیزد و چون جملت از تن بیرون آیند جان با باد گمیختہ و تن با خاک گمیختہ شود و استخوان و رگ و پی و خون و ریم و گوشت بر زمین گمیختہ[7] و موی با شجر و نبات گمیختہ شود و تا رستا خیز و قیامت نگاه میدارند (۱۸) و پس بر ستاخیز خدای

---

(1) M راه for را (2) E بشود (3) M omits نہ (4) M نتوانند (5) E adds باز (6) E, K omit چون (7) E adds شود

عزوجل این هر یکی را بدان که سپرده است باز خواهد و مردم
زنده کند بقدرت خویش حساب و شمار کردن چینود پول

۹۹

(۱) در دین چنان گوید چون جان از تن بیرون آید روان
سه روز درین جهان در میگردد و بدانجایگاه که از تن بیرون
آمده باشد می شود و طلب تن میکند و امید میدارد که باشد
که یکبار دیگر باز تن[1] تواند شدن (۲) چون سه شبانروز بر آید
سروش اشو فیروزگر امشاسفند بیاید و اورا بنزدیک چینود پول[2]
برد و شمار کردن بنزدیک چینود پول[2] باشد ورشن حساب کند
(۳) هرگاه که کرفه بیشتر باشد ببهشت رسد و هرکس که کرفه
بیشتر باشد از گناه کرفه بگناه باز می انگارند و بدانچه فصله
باشد بچینود پول[2] با خرمی و آساني و خواری و شادی هرچند
تمامتر بگردد (۴) چینود پول[2] بچشم او چندان نماید که نه
نیزه بالا فراخی باشد (۵) و چو پای بچینود پول[2] نهد بادی
خوشبوي که از وي[3] بوی مشک و عنبر آید[4] از بهشت پذیره
او باز[5] آید و اورا ازان بوی خوشتر باشد ازان هم خوشیها دیگر
(۶) و چون بمیان چینود پول[2] رسد صورتي بیند نیکویي چنانکه
هرگز تا او بوده باشد بدان نیکویي صورت ندیده باشد از پیش
او باز آید و آن صورت بیند عجب بماند ازان پاکیزگي آن صورت
(۷) چون آن صورت بیند آن روانرا بچینود پول[2] بخندد و
این روانرا صورتی بدان نیکویی و پاکیزگی بیند در روی بخندد و
گوید که تو کیستي بدین نیکویي که هرگز پاکیزه تر از صورت ندیدم

(1) E بتن (2) E پل (3) E omits وی (4) E خوشتر باشد for آید (5) E omits باز

(۸) صورت گوید من کردار نیک تو ام و خود نیکو بودم و کردار تو مرا نیکو تر گردانید (۹) و دست بگردن او بکند و با شادي و راحتي تمام هردو ببهشت شوند (۱۰) اگر بآن نیکو کرداري نوزودي[1] کرده باشند بگروثمان نزدیک اورمزد و امشاسفندان شوند (۱۱) و اگر یشت کرده باشند ببهشت رسند (۱۲) و چنان خرم و شادمان باشند که صفت نشاید کردن :

(۱۳) و اگر گناه بیشتر کرده باشد که کرفه و گناه هردو بهم راست باشد و بگناه که مانده باشد بچینود پول گذر باید کردن (۱۴) و بچینود[2] پول بباریکي مانند تیغ استره گردد (۱۵) چون پاي بچینود پول نهد بادي سخت گنده از دوزخ برويِ جهد چنانکه از همه گندي که در جهان نشنیده[3] باشد هیچ گند ازان بتر نبوده باشد و آن گند از همه عقوبتها بدو رسد بتر باشد (۱۶) و چون بمیان چینود پول رسد صورتي بیند سخت زشت سهمناک که هرگز تا او که بوده باشد ازان زشت تر و نا خوشتر ندیده باشد و ازو چنان ترسد که گوسفند از گرگ خواهد که از وي بگریزد (۱۷) و آن صورت اورا گوید کجا خواهي گریختن (۱۸) او گوید که تو کیستي بدین زشتي و هولناکي من هرگز در جهان از تو بتر و زشتر[4] سهمگین[5] ندیده ام (۱۹) او گوید من کردار بد تو ام و خود زشت بودم و تو هر روز مرا زشت تر میکردي و اکنون مرا و خود را در رنج و بلا افگندي و تا قیامت بدوزخ در عقوبت خواهیم[6] کشیدن (۲۰) و دست بگردن او بکند و هر دو از میان چینود پول سر نگون بیفتند و بدوزخ شوند (۲۱) بسبب آنکه پول چون تیغ استره

(1) E تو زودي (2) Thus all: for چینود (3) E شمیده (4) E زشت (5) E سهمناک (6) E خواهم.

تیز باشد و تا دوزخ رسند آن روانرا همه راه چنان باشد که
پندارد[1] کندوج در راه[2] زده باشد و اوي بر سر آن میرود
(٢٢) و اگر گناه‌کار باشد[3] تا آنجایکه نزدیک آهرمن میرود
و اگر گناه بسیار مانده باشد تا آنجایگاه که بدیش[4] باشد در
دوزخ میگردد (٢٣) و چون آهرمن گجسته اورا بیند بخندد
و گوید ای گناه‌کار مرگرزان ترا[5] از بهشت و نزدیک اورمزد
امشاسفندان چه رنج بود که جایگاهی چنان خوش بجای
رها کردی و بنزدیک ما آمدی (٢٤) اکنون چون ترا آن ساخته
چنانت داریم که ترا سازد و اورا سختتر باشد سخر و طین
و افسوس سختتر باشد ازان عذابها که بدو رسیده باشد (٢٥) اگر
از بخیلی و شومی کردن دوزخ[6] بدوزخ چیزی باشد که آنرا
بتازی شجره[7] خوانند و بتازی[8] دوی آن چیز دهد تا بخورد[9]
و ازان همه چیزی بترست و گند تر (٢٦) آنکس که تا گناه
بسیاری کرده باشد پیش ردان و موبدان کرفه بگناه باز انگارند و
چندانکه گناه نگذارند که بدوزخ شوند

(٢٧) چه در دین چنان گوید که چون پتتی کردند[10] و
از گناهها که کرده پشیمان شدند در دوزخ در ایشان بسته
شود و بدوزخ نرسد (٢٨) و چون بسر چینود پول عذاب تمامتر
بداده باشد در خورد گناه بعد ازان ببهشت پایه بهمیستگان
برند میان بهشت و دوزخ و تا رستاخیز تن پسین آنجا باشد

١٠٠

(١) و هرکس که در گیتی زنا کرده باشد و زني از راه ببرد و آن
گناه همیمال خوانند (٢) چون بمیرد روانش بچینود پول رسد

(1) E, K add که (2) E رهاه (3) Thus E, K; M گناه for گناه کار باشد
(4) Thus all: for بدکیش (?) (5) E omits ترا (6) Thus all: better دوزخي
for دوزخ باشد (7) K سجره (8) Thus all; for بپارسی (9) E خوردن (10) E کردن

شمارش نکنند (۳) و اگرچه نیک کردار باشد تا همیمال رسیدن
و عقوبت آن کارهاش[1] دهند[2] و پس شمارش بکنند (۴) و چون
کرفه بیشتر از گناه بر بهشت رسند و اگر گناه بیشتر باشد بدوزخ
(۵)[3] گناه این کار که کرده بود همیمال رسیدن در بن چینود پول
باز داشته بود و دشواری در دوزخ بدو میرسد (۶) میداند که
عقوبت این کارها گیرد و بدوزخ باید شدن و آن هول از همه عذابها
اورا بتر باشد و همیشه غمی و اندوهی بوی رسد تا آنکه شوهر آن
زن که همیمال او بود رسید[4] و بدان سبب عذابها دهندش و
بعد ازان شمار کنند (۷) و چون گناه بیشتر باشد از میان چینود پول
صفت که نوشتم سرنگون در دوزخ افگند و روان او بر پول بماند
و با غم و اندوه آنرا بریده پول خوانند باچینود پول نتواند گذشتن
(۸) و مانند کسی بود که برودی رسد و بدین جانب رود جایگاهی
خوش بود او از دور می بیند و لیکن بدان رود گذر نتواند کردن
(۹) بدان جانب که او باشد جایگاهی ناخوش و اورا حسرت
بود و خواهد که بدین جانب آید و نمی تواند آمدن و درد و
دشخواری بمانده باشد (۱۰) و آن روان نیز همچنان باشد که
بهشت بیند و امید میدارد که بتواند رسیدن

(۱۱) هر کرا کرفه و گناه یکسان و راست بود چون شب
چهارم شمار او کند و یک بیک باز شوند سبب آنکه از[5]
گناه کرفه بماند و چینود پول فراخی میان پل گردد و اورا آسانی
و خوشی تا آن حد که کرده باشد بود (۱۲) و چون باچینود پول
بگذرد و همستگان رسد و در همیستگان جایگاه است که بهتر
وه[6] است بتر باشد و بدان جایگاهست که کردارش بود رسد

(1) Thus E; M, K کارش ها (2) M, K دهندش (3) Thus all: better add و با
(4) Thus all: better برسد (5) M omits از (6) E و به for وه.

(۱۳) و هرگاه که کرفه بیشتر کرده باشد که گناه اندک چینود پول آنکس فراختر باشد امشاسفند از پیش باز آیند گویند چون رستي بدان گیتي با آن همه بلا و بد که از دست بدان و مردمان بد بتو مي رسید که مارا بسبب تو همیشه دل مشغول بود و اکنون چون ازان جایگه بدینجایگه آمدي و از دست آن بدان و گنهکاران بجستی اینجایگه هر بدي و دشواري که بتو رسیده بودي اینجای راحت و خرمي بتو رسد (۱۴) و روان بدان سخن امشاسفندان شادمان شود بگروثمان رسد (۱۵) و خویشان و کساني که اورا باشند از پیش[1] باز[2] آیند و خرمي کنند و از همه روانها با شکوه‌تر نیکوتر باشد (۱۶) اگر با[3] کرداري و سخاوتي بوده باشد روان او بچینود پول فراختر گردد[4] (۱۷) و خاصه که سخاوت با نیکان و ارزانیان کرده باشد و[5] سی و سه راه ببهشت بتواند شدن و از[6] هیچ راهي کسي باز ندارد و روان او با خوشی و آساني و خرمي و راحت بگذرد (۱۸) بچینود پول بادهای خوش بوي[7] و صورتهاي پاکیزه مي آیند و در[8] وي نثار مي کنند و اورا دل خوشی میدهند با او بازي میکنند تا بگروثمان رسیدن و از همه روانها روشنتر و شادتر باشد ۔

(۱۹) و هر که شومي و بخیلي کردن دروند بوده باشد چون بر چینود پول رسد پول بران کس تنگتر[9] و دشخوارتر شود و روان او از دیگر کرداران زشت‌تر و سهمگین‌تر بود[10] (۲۰) و هرگاه که بنوزود کردن و یشت سروش فرمودن بهشتي شده باشد اورا آساني بیشتر نمایند و خرمتر و شادمانتر بود

(1) End of M folio 190b, l. 1—K folio 58b, l. 1—E p. 155, l. 1. *Vide* خاتمه کتاب § 17, note. (2) Beginning of M folio 186 a, l. 13—K folio 54 a, l. 13—E p. 131, l. 14 *Vide* Chapter 90 note (3) Thus all: better add نیک (4) E بود (5) Thus all: better omit و (6) E omits از (7) E omits بوي (8) E بر (9) E adds بود (10) E باشد.

خاتمہ کتاب

صفت زمان نہ ہزار سال

(۱) مردم گیتی پنجاه و شصت بیش یا کم سال فرمان یافته باشد (۲) مهلت[1] چون چهل سالان باشند هم چون چهل سالگان شوند و درست پاکیزه و جوان و قد نیکو (۳) و هر کس که از شکم مادر فرمان یافته باشد یا یک ساله یا دو ساله تا نزدیک هشت ساله هم فرمان یافته مانند پانزده سالان باشند و پاکیزه و نیکو (۴) و آن نیز بود که خواب بیند و آب پشت بزیان آمده باشد همه پانزده ساله باشند (۵) و این رویینها و برنجینها[2] گداخته شده باشد همه دران جایگاه شود در جایگاه دوزخ انبارد[3] و تا[4] زمین هامون شود (۶) بعد ازان مردم نمیرند و برین صفت باشد و احوال اینست (۷) خدای تعالی مارا ازان عذابها و بلاییها و آفتها پهریخته دارد

(۸) و درین قیامت و آنکه مردمان برستاخیز چون زنده کنند از بهشتی و دوزخی و اندر دین به مازدیسنان چنین گوید که چون عالم بسر آید و نه هزار سال تمام شود خدای تعالی فرمان دهد تا رستاخیز کنند (۹) چون رستاخیز خواهد بودن ایزد عزوجل اسمه فرمان دهد مردگان را با خویشتن بر انگیزد (۱۰) و در آنگاه که مردمان فرمان یافته باشند[5] چنانکه پیش ازین نوشته آمد (۱۱) و استخوان و رگ و پی بزمین سپرده است خون و ریم و مانند این بآب سپرده است مویها بشجر و نبات سپرده است و جان بباد سپرده است و تا قیامت تن پسین این امشاسفندان این چیزها نگاه

---

(1) E مهلت: better جمله (2) E adds که (3) Thus K; M, E بیارد (4) Thus all: better با (5) Thus all; add هر چیزی از تن مردمان بچیزی سپرده باشد.

میدارند (۱۲) چون قیامت خواهد بودن ایزد تعالی فرمان دهد تا ایشان هر یکی این چیزها باز جایگاه آورند (۱۳) و چون همه گرد آورده باشند بیابانی جمع کنند (۱۴) و دادار اورمزد بخرد هروسپ آگاهي خویش داند که این هر یک چیزی از تن کدام است و فرمان دهد تا هر یکی جانها باز تن خویش شوند هم چنانکه بوده باشد (۱۵) و اول از همه کس کیومرث برخیزد و پس ازان مشیه و مشیانه[1] برخیزند (۱۶) و چون نیم شب باشد جمله برخیزند و چون بامداد شود همه با قوت و زور شوند و چون نماز پیشین باشد جمله بنزدیک دادار اورمزد بایستند و خویشان جمله یکدیگر را شناسند (۱۷) و پدر پسر را برادر خواهر را خواهر برادر را و شوی زن را و خویشاوندان جمله یکدیگر را شناسند و هم چنین خویشاوندان و نزدیکان و هم نشینان[2] و هم کاران و آشنایان جمله یکدیگر را شناسیده باشند[3] و شناسند[4] (۱۸) و پس شمار بتن پسین پیش دادار اورمزد بر همه کس را بشناسد[5] (۱۹) و هر کس که گناهی بباقی بمانده باشد نشانی بتن آنکس پدید آید (۲۰) آنگاه بدان باقی گناه که مانده باشد بیکبار دیگرش بدوزخ برند و سه شبانروز دیگر بکردار بد عقوبتها نمایند و آن سه شبانروز سختتر و بتر و[6] گرانتر بود که آن نه هزار سال که در دوزخ بوده باشد (۲۱) چون عقوبت هم بر تن باشد و هم بر جان همه کس بینند و آن شرمساری و خجالت بتر بود مردمان را ازان همه عقوبتها زیراکه همه کس می بیند و اورا شرم[7] می آید و هردم شرم آوری[8] مي نمایند و گویند

---

(1) E مشینه (2) E پشتان (3) End of M folio 186 b, l. 19—K folio 54 b, l. 19—E p. 135 l. 1 *Vide* Chapter 90, note (4) Beginning of M folio 190 b, l. 1—K folio 58 b, l. 1—E p. 155 l. 1 *Vide* Chapter 100 § 15, note. (5) Thus all: better باشد (6) E omits the last four words (7) E شرمساری (8) E شرم آوردی.

چرا بدان گیتی چندین عقوبت و بادهٔ فراه باید بردن (۲۲) و چون مردمان همه کس[1] گرد آیند و یکدیگر را به بینند و خویشاوندان و نزدیکان یکدیگر را بشناسند ابا سهم و شوق دیگران عقوبتها که پدر بر پسر بیند و مادر بر دختر[2] که می کنند و خویشاوندان بینند بر خویشان بدی[3] میکنند از شرم یکدیگر و ترس اورمزد و از بیم و پادهٔ فراه قیامت و گرمای گرم از هول عقوبتها که میکنند مردمان یکبار بگریند که آسیا بگردد از آب چشم مردمان که بیاید[4] چه زاری میکنند مردمان و پشیمانی و تحریر میخورند (۲۳) چون دوزخیان آن سه روز و شبان[5] بگذارند چندانی سختی و رنج که هرگز ندیده باشند بر ایشان سختر باشد که بر مدت نه هزار سال که در دوزخ بوده باشند (۲۴) پس بانگ بردارند و فریاد خوانند و گویند ای دادار[6] اگر[7] این نه هزار سال ما در گیتی بودیم و همه وقت بدی کردمانی بیش ازین رنج و پادهٔ فراه و دشخواری که بدین سه روز بما رسید بیشتر ازین نبودی (۲۵) پس دادار اورمزد بریشان ببخشاید و رحمت کند و ایشانرا ازان عذاب و عقوبتها رها فرماید و آمرزش دهد و از دوزخ بدر آورد (۲۶) و پس گناමینو و آهرمن گجستہ بسبب آنکه نه لشکر مانده باشد نه سلاح و نه هیچ چیز زمان بسر آمده باشد نیست شود و نا پدیدار (۲۷) پس فرمان ایزد عزوجل همه کانها و کوهها بگدازد و روی[8] گداخته بر زمین چون رودی باشد (۲۸) خدای عزوجل مردمانرا فرمان دهد تا همه بدان روی[8] گداخته گذر کنند آنکه اشو باشند و آنکه دروند و آن روی گداخته از پای تا دهن باشد

(1) E omits کس (2) E adds بیند (3) Thus all: better خویشاوند for خویشان بدی (4) M, K add بر (5) E adds دیگر (6) E adds اورمزد (7) E omits اگر (8) Thus E, K; M رود.

(۲۹) و چون اشوان بدان رود گذر کنند آن رودي گداخته
بخوشی هماچون شیر گرم بود و دروندان بران رود بگذرند دیگر
دشواري و رنجي بدیشان رسد بسبب آن[1] رود گداخته که
صفت نشاید کردن (۳۰) و آن آخر ترین رنجها باشد که بر
مردم گناه کاران رسد و بعدازان پاکیزه شوند (۳۱) و پس
ببخشاید و رحمت کند دادار وه افزوني هر کس را که اندام
سوخته باشد فرمان دهد تا آن نشانهارا نا پدیدار شود و مردم
همه پاکیزه و درست از پیش دادار اورمزد بایستند (۳۲) اورمزد
جمله مردم را هم چون[2] جامها که شب چهارم بر درون
نهاده باشد اگر ابریشم اگر دیبا اگر برده هم بدان گونه بدهند تا
در پوشند (۳۳) آنکساني که جامه بر درون ننهاده باشند
برهنه باشند و از دیگران مردم[3] شرمساري باشند (۳۴) پس
دادار اورمزد بخشایش کند ایشانرا نیز از گونه گونه مانند جامها
گیتي و آن جا[4] بدین جامها فرق دارد که آن کهنه نمي شود
و نمي درد و نمی پوسد و آن درون نهاده بدست[5] خویش
بماند و هیچ[6] درش نیاید (۳۵) و اگر یشت کرده باشند جامها
زرین و سیمین دهند با گوهرهاي شاهوار جوانتر باشند (۳۶) بعدازان
که یشت کرده باشند و جامهای سخاوتیان و رادان و نیکوتران و
بهتر باشد خاصه که باشوداد بارزانیان داده باشد پس ازیشان جامها
نیکوکرداران بهتر باشد (۳۷) و چون دادار اورمزد جمله مردمان
جامه داده باشند و زمین جمله هامون شود چنانکه هیچ کوه
نباشد و بخوشی هم چون بهشت شود و ببالا تر شود چنانکه
بنزدیک گروثمان شود و فراختر ازین که هست بباشد (۳۸) و

---

(1) E آنکه (2) E چنان (3) E, K مرد (4) Thus all: better آن جامه
(5) Thus all: better بخدمت (6) Thus all: better add نقصانی.

مردمان جمله بر زمین باشند و یکدیگر چنان[1] شناسند که اکنون و همیشه خرم و شادمان مي باشند (۳۹) و هر کس چنانکه شان مراد کام باشد هم چنان بود و بعدازان که این همه بلاها و آفتها قیامت گذاشته باشند هیچ رنج دیگر[2] نبود (۴۰) شان پیری و درد و بیماری و غم و غضب و گرسنه و آز و حسد هیچ چیز نباشد (۴۱) و مردم[3] با یکدیگر سازگار و شادمان و خوشدل و باکام خویش باشند همه بنزدیک دادار اورمزد امشاسفندان نماز کنند سپاسداری انگارند و جمله مردمان دین به مازدیسنان دارند (۴۲) همه مردمان نیکو گوی و نیک اندیش و نیک کردار باشند[4] که اورمزد امشاسفندانرا باید (۴۳) و همیشه سیر باشند نه نان بکار باید[5] و نه آب و نه هیچ که خورند و همه کس سیر و بی ترس و بی بیم و بی اندوه و شادمان و بی نیاز باشند[6] (۴۴) پس از قیامت[7] هر مردم که ازین دین به مازدیسنان به نگهدارد و بدو بلاهای آهرمن از ما دور داراد و شرم مردم و ساخره آهریمن و دیوان دوری از یزدان در ما راه میاداد[8] (۴۵) چه این نیک و ساخت و بدی و شادی و رامش بکس نخواهد ماندن و اگر نیک بود و اگر بد بکس بنماند و بدان گیتی اندوه حسرت خوردن و پشیماني بردن سودی ندارد (۴۶) ما بی چاره ضعیف همیشه توبه کار و استغفار میگذاریم از جهت گناهي که بدانشی و بي دانش از ما در وجود آمده است اواخش و پشیمان پتت هم[9] سینیم[10] (۴۷) آنچه کرده و گفته و منیده ایم و ایفیت همی خواهیم تا اورمزد و امشاسفندان بفریاد و تن روان ما همی رسند و از بدی بلا آهریمنی دیوان نگاه همی دارند (۴۸) و بنور خداوندی و توانایی خویش نه

---

(1) E چنانکه (2) E adds نرسد و (3) E adds همه (4) E adds آرد باشد (5) E —: مباد او آید (6) M omits باشند (7) All add چز (8) Thus M, K; E مباد او better مباد (9) E adds هم (10) Thus M, K; E سیم: better کنیم.

از عقل و فعل و گفتار و کردار ما درین[1] ایام[2] و زمانی که مارا درمیان این قوم و جماعت زندگانی می باید کردن و روزگار بسر بردن و دین[3] نگاه داشتن و روان پهریختن فریضه است (۴۹) روز و شب یزشن یزدان و امشاسفندان می باید کردن تا مارا نگاه میدارند از آفتها و بلایها پیوسته درون و میزد و آفرینگان و پادیابی و پاکی از دست فرو نگذاشتن و براستی گفتن و نیکی کردن مشغول می باید بودن با همه کس دلخوش و موافقت کردن و هیچ آزاری و غضبی در خود راه نداشتن و آهرمن گجسته دیوان در خود راه ندادن و از حسد دور بودن و زیان مردمان نطلبیدن و دل مادر و پدر نگاه داشتن بهر آستانه و بسی حرمت بزرگان دانشمندان[4] طلبیدن (۵۰) بهر آستانه و سستی که پیش آید دین از دست ندادن و روان[5] کوشیدن هر چون باشد

(1) Thus E, K; M دردین (2) Thus E, K; M اوام (3) E adds به (4) Thus E; M, K داشتن آن for دانشمندان (5), Thus E; M, K درون.